

การจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา โรงเรียนคำเตยอุปถัมภ์
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๒
LEARNING AND TEACHING MANAGEMENT ON BUDDHISM SUBJECT
IN KHAMTEUY UPATHAM SCHOOL UNDER OF SECONDARY
EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 22

พระสำเร็จ สิริธมโม (ดวงบุปผา)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการบริหารการศึกษา
บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๕๖

การจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา โรงเรียนคำเตยอุปถัมภ์
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๒

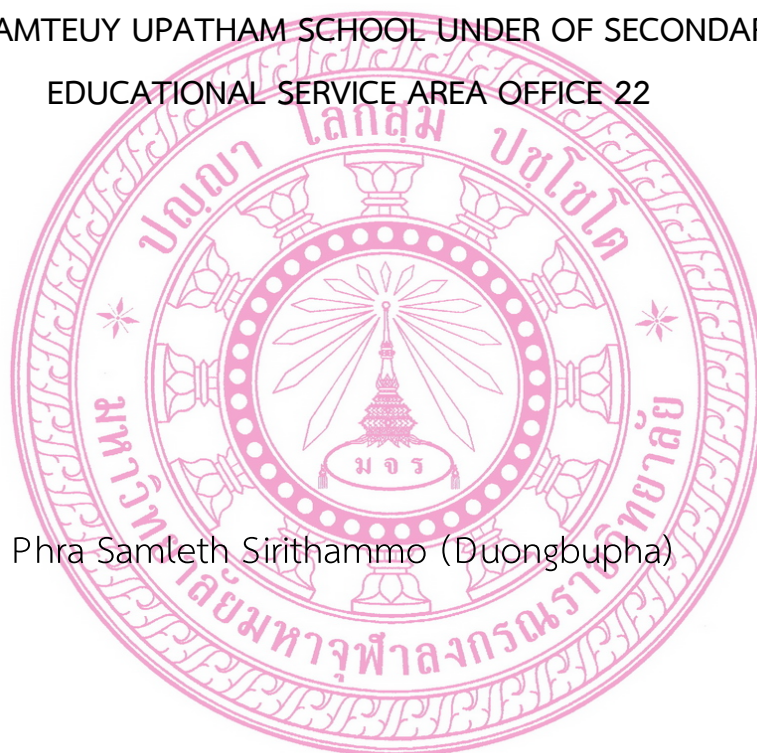
พระเจ้าอยู่หัว สิริธรมโฆ (ดววงบูปผา)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการบริหารการศึกษา
บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๕๖

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)
หอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

LEARNING AND TEACHING MANAGEMENT ON BUDDHISM SUBJECT
IN KHAMTEUY UPATHAM SCHOOL UNDER OF SECONDARY
EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 22

Phra Samleth Sirithammo (Duongbupha)

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of
The Requirement for the Degree of
Master of Arts
(Education Administration)
Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Bangkok, Thailand
C.E. 2013

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้นับ
วิทยานิพนธ์เรื่อง “การจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา โรงเรียนคำเตยอุปถัมภ์
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๒” เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา

(พระสุธีธรรมานุวัตร, ผศ.ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์

(พระปริยัติวิโรปการ, ดร.)

ประธานกรรมการ

(ผศ.ดร.พิชัย ไชยสงคราม)

กรรมการ

(ผศ.ดร.สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย)

กรรมการ

(ผศ.สมหมาย ดุ้ยอัครมย์)

กรรมการ

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

ผศ.ดร.สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย

ประธานกรรมการ

ผศ.สมหมาย ดุ้ยอัครมย์

กรรมการ

ผู้วิจัย

(พระสำเร็จ สิริธมโม (ดวงบุปผา))

ชื่อวิทยานิพนธ์ : การจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาโรงเรียนคำเตยอุปถัมภ์
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๒

ผู้วิจัย : พระสำเร็จ สิริธมโม (ดวงบุปผา)

ปริญญา : พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (การบริหารการศึกษา)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

: ผศ.ดร.สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย พธบ., M.Ed., Ph.D.

: ผศ.สมหมาย ดุยอดรัมย์ พธ.บ., สังคมวิทยา., M.A. Sociology

วันที่สำเร็จการศึกษา : ๒๘ มีนาคม ๒๕๕๗

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มี วัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษาการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาโรงเรียนคำเตยอุปถัมภ์ ๒) เพื่อเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของนักเรียนต่อการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาจำแนกตามสถานภาพของนักเรียน ๓) เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคและแนวทางแก้ไขการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาโรงเรียนคำเตยอุปถัมภ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๒ (จังหวัดนครพนม - มุกดาหาร) และ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้วิจัยเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน ๑๖๗ คน ผู้วิจัยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือรวบรวมข้อมูล สถิติที่ใช้วิเคราะห์ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทดสอบสมมติฐานโดยการทดสอบ ค่าที (t-test) เปรียบเทียบความแปรปรวนทางเดียว (One-way analysis of variance)

ผลวิจัยพบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาโรงเรียนคำเตยอุปถัมภ์ โดยภาพรวม เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านอยู่ในระดับมาก ทุกด้าน คือ ด้านการวัดและประเมินผล ด้านกิจกรรมการเรียน ด้านเนื้อหาการเรียน ด้านกระบวนการเรียน และ ด้านสื่อการเรียน

ผลเปรียบเทียบ ความคิดเห็นของนักเรียนต่อการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาโรงเรียนคำเตยอุปถัมภ์ จำแนกตามสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม นักเรียนมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๕ สองด้านคือ ด้านอายุ และเพศ ส่วนการเปรียบเทียบ ระดับชั้นเรียน พบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ สอดคล้องตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

ข้อเสนอแนะ แนวทางการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา โรงเรียนคำเตย
อุปถัมภ์ ด้านเนื้อหาการเรียน อยากให้ครูอธิบายเพิ่มเติมขยายความยกตัวอย่างประกอบด้านเนื้อหา
เพิ่ม ด้านกระบวนการเรียน อยากให้ครูแจ้งให้นักเรียนทราบเกี่ยวกับการจัดแผนการเรียนก่อนจัดการ
เรียนการสอนที่ชัดเจน ด้านสื่อการเรียน อยากได้หนังสือแบบเรียนเกี่ยวกับวิชาพระพุทธศาสนาเพิ่ม
และ อยากให้ครูใช้สื่อช่วยสอนเช่นเทคโนโลยีที่ทันสมัยในการจัดการเรียนการสอน ด้านกิจกรรมการ
เรียน อยากให้มีกิจกรรมร่วมกับชุมชนที่จัดนอกห้องเรียนเพื่อเปลี่ยนบรรยากาศในการเรียน อยากให้
มีการประยุกต์หลักธรรมกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในโลก ด้านการวัดและประเมินผล คือ อยากให้ครูแจ้ง
ผลการวัดและประเมินผลเป็นระยะ

Thesis Title : Learning and teaching Management on Buddhism subject
In Khamteuy Upatham school under of Secondary
Educational service Erea office 22 Nakhornpanom -
Moukdaharn Province

Researcher : Phrasamleth Searethamo (Daungbupha)

Degree : Master of Arts (Educational Administration)

Thesis Supervisory Committee

: Asst.Prof.Dr. Suddhipong Srivichai , B.A., M.Ed., Ph.D.

: Asst.Prof. Sommai Dooyodram , M.A. M.A. Sociology

Date of Graduation : .....

ABSTRACT

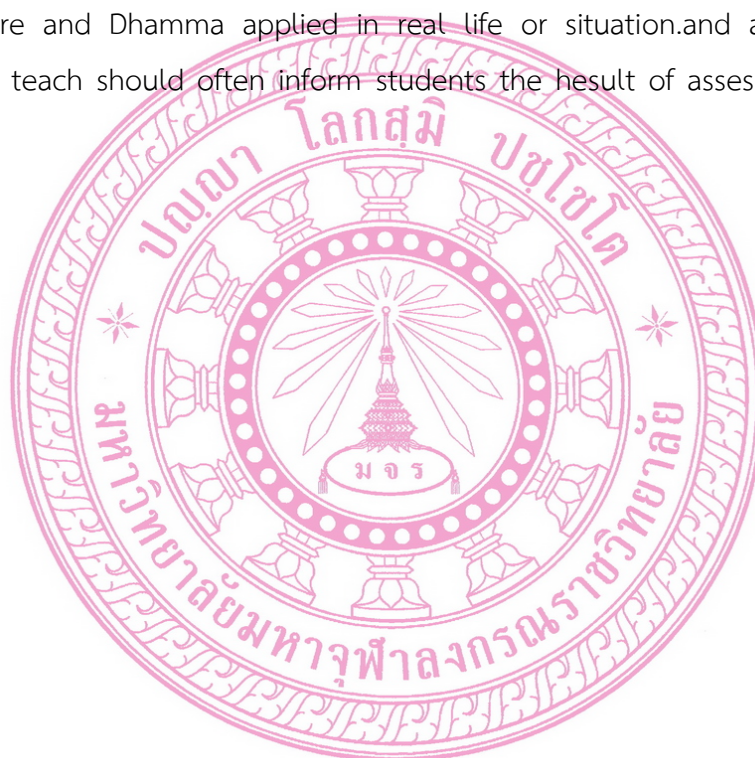
The purposes of this research were:1) to study teaching and learning on Buddhism subject, Khamteuy Upatham of secondary school. 2) to compare an opinion of students level with teaching and learning in Buddhism subject that on separated of students status. 3) to study the problems, obstacle and improving to teaching and learning on Buddhism subject, in Khamteuy Upatham and example group was upper secondary school amount 167 people and also used questionnaires to collection the data also statistic to analyses were percentage, average (Mean) standard deviation (S.D) through comparison t-test (one-way analysis of variance).

The research fount has as follows

Having been found that students' opinion on Learning and teaching management on Buddhist subject Khamteuy Upatham, were in high levels every category as the sides of assessment and evaluation, activities, content, process and instrument.

Comparison of students' opinion on learning and teaching management in Khamteuy Upatham result separated on their general status was similar with 0,05 statistical significant in two categories, age and gender. However, the year stratified was different with 0,05 levels. This does testify the hypothesis to be true.

The Suggestion to learning and teaching management in Khamteuy Upatham have learnt that points to be developed as follow Content area, teacher should pay more explanation with clear examples. Process area, teacher should inform student about detail learning plan. Learning instrument area, it needs more Buddhist subject textbooks and teacher should use modern tools in his teaching. activities, there should be outdoor activities with community to exchange lesson or good atmosphere and Dhamma applied in real life or situation. and assessmeht evaluation area, teach should often inform students the result of assessmeht and evaluation.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เล่มนี้ สำเร็จลุล่วงด้วยดีได้ตั้งความประสงค์ เพราะความเมตตาอนุเคราะห์จากคณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ทุกท่านเมตตาแนะนำ ซึ่งประกอบด้วย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย และผู้ช่วยศาสตราจารย์ สมหมาย ดุยอัครมัย, กรุณาให้คำปรึกษาแนะนำช่วยเหลือในการปรับปรุงแก้ไขด้วยดีตลอดมา จึงเจริญพรขอบคุณที่ท่านช่วยตรวจสอบเครื่องมือวิจัยอย่างสูง มา ณ โอกาสนี้

ขอขอบคุณ พระปรีดีติโรปกการ, ดร. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิชัย ไชยสงคราม ที่ให้ความเมตตาเป็นประธาน และ เป็นผู้ทรงคุณวุฒิ ในการสอบวิทยานิพนธ์ครั้งนี้ และขอขอบคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อินฉา ศิริวรรณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สิน งามประโคน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมชัยศรีนอกร รศ.พิเศษ ดร.วิชุดา หนูวิไล ดร.ศลิพร เศวตพงษ์ ได้ให้ความเมตตาเป็นผู้เชี่ยวชาญ ตรวจสอบเครื่องมือให้คำแนะนำ ในการดำเนินการทำวิจัยครั้งนี้ ทำให้งานวิจัยสมบูรณ์และสำเร็จด้วยดี

ขอขอบคุณ คุณอาจารย์ เจ้าหน้าที่ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่ได้อำนวยความสะดวกในการยืมหนังสือเพื่อนำไปดำเนินการรวบรวมข้อมูล ให้ความรู้วิทยาการประสบการณ์ ถ่ายทอดความรู้ความเข้าใจ และเป็นกำลังใจให้แก่ผู้วิจัยตลอดมา คุณความดีใด ๆ อันเกิดจากการทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้ ช่วยเป็นกำลังใจและผู้มีอุปการคุณทุกท่านให้ประสบความสำเร็จในชีวิต และผู้วิจัยขอโอกาสขอบคุณทุก ๆ ท่าน มา ณ โอกาสนี้

ขอขอบคุณ โยมพ่อ-แม่ ญาติพี่น้อง ที่ช่วยในการสนับสนุนด้านทุนการศึกษา และให้กำลังใจตลอดมา ขอขอบคุณ เพื่อน ๆ ทุกรูป/คน ผู้อำนวยการ, รองผู้อำนวยการและครู นักเรียน พระพุทธศาสนา โรงเรียนคำเตยอุปถัมภ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัชฌิมศึกษา เขต ๒๒ (จังหวัดนครพนม – มุกดาหาร) ทุกคนที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามเป็นอย่างดีให้แก่ผู้วิจัย

พระสำเร็จ สิริธมโม (ดวงบุปผา)

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญ	ฉ
สารบัญตาราง	ช
บทที่ ๑ บทนำ	
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๓
๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ	๓
๑.๔ ขอบเขตการวิจัย	๔
๑.๕ สมมติฐานการวิจัย	๔
๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๕
๑.๗ ประโยชน์ที่ได้รับ	๖
บทที่ ๒ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
๒.๑ ทฤษฎีเกี่ยวกับการเรียนการสอน	๗
๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา	๑๑
๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการศึกษา	๒๐
๒.๓.๑ แนวคิดเกี่ยวกับเนื้อหาที่สอน	๒๐
๒.๓.๒ ด้านกระบวนการเรียนรู้	๒๕
๒.๓.๓ ด้านสื่อการเรียนรู้	๔๐
๒.๓.๔ ด้านกิจกรรมการเรียนรู้	๔๔
๒.๓.๕ ด้านการวัดผลและประเมินผล	๕๑
๒.๔ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๕๖
๒.๕ กรอบแนวคิดในการวิจัย	๖๔

บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย

๓.๑	ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	๖๕
๓.๒	เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	๖๖
๓.๓	การเก็บรวบรวมข้อมูล	๖๘
๓.๔	การวิเคราะห์ข้อมูล	๖๘
๓.๕	สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	๖๙

บทที่ ๔ ผลการวิจัย

๔.๑	วิเคราะห์ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม	๗๐
๔.๒	วิเคราะห์ระดับความคิดเห็นของนักเรียนต่อการจัดการเรียนการสอนวิชา พระพุทธศาสนา ๕ ด้าน	๗๒
๔.๓	ผลการวิเคราะห์การเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักเรียนต่อการจัดการเรียน การสอนวิชาพระพุทธศาสนาโรงเรียนคำเตยอุบลรัตน์ จำแนกตามปัจจัยส่วน บุคคล	๘๐
๔.๔	วิเคราะห์ปัญหาอุปสรรคและแนวทางแก้ไขการจัดการเรียนการสอนวิชา พระพุทธศาสนา	๘๘

บทที่ ๕ สรุป อภิปราย และข้อเสนอแนะ

๕.๑	สรุปผลการวิจัย	๙๑
๕.๒	อภิปรายผลการวิจัย	๙๕
๕.๓	ข้อเสนอแนะ	๙๙

บรรณานุกรม

๑๐๑

ภาคผนวก

๑๐๘

ก	แบบสอบถามเพื่อการวิจัย	๑๐๙
ข	หนังสือขอเชิญผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย	๑๑๘
ค	หนังสือขออนุญาตแจกแบบสอบถามเพื่อการวิจัย	๑๒๔
ง	ผลการหาดัชนีความสอดคล้อง (IOC)	๑๒๘

ประวัติผู้วิจัย

๑๓๑

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
๓.๑	ประชากร และ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย	๖๕
๔.๑	จำนวนและค่าร้อยละของสถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม	๗๐
๔.๒	ค่าเฉลี่ย และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของผู้ตอบแบบสอบถามตามความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ๕ ด้าน	๗๒
๔.๓	ค่าเฉลี่ย และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของผู้ตอบแบบสอบถามตามความคิดเห็นของนักเรียนต่อการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ด้านเนื้อหาการเรียน	๗๓
๔.๔	ค่าเฉลี่ย และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของผู้ตอบแบบสอบถามตามความคิดเห็นของนักเรียนต่อการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ด้านกระบวนการเรียน	๗๔
๔.๕	ค่าเฉลี่ย และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของผู้ตอบแบบสอบถามตามความคิดเห็นของนักเรียนต่อการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ด้านสื่อการเรียน	๗๕
๔.๖	ค่าเฉลี่ย และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของผู้ตอบแบบสอบถามตามความคิดเห็นของนักเรียนต่อการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ด้านกิจกรรมการเรียน	๗๗
๔.๗	ค่าเฉลี่ย และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของผู้ตอบแบบสอบถามตามความคิดเห็นของนักเรียนต่อการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ด้านการวัดและประเมินผล	๗๘
๔.๘	ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักเรียนในการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา จำแนกตามเพศ	๘๐
๔.๙	ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักเรียนต่อ การจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาจำแนกตามสถานภาพของนักเรียนด้านอายุ	๘๑
๔.๑๐	ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักเรียนต่อ การจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาจำแนกตามระดับชั้นเรียนของนักเรียนด้าน	๘๒
๔.๑๑	ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ โดยวิธีผลต่างนัยสำคัญวิชาพระพุทธศาสนา ด้านเนื้อหาการเรียน จำแนกตามระดับชั้น	๘๓
๔.๑๒	ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ โดยวิธีผลต่างนัยสำคัญวิชาพระพุทธศาสนา ด้านกระบวนการเรียน จำแนกตามระดับชั้น	๘๔
๔.๑๓	ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ โดยวิธีผลต่างนัยสำคัญวิชาพระพุทธศาสนา ด้านสื่อการเรียน จำแนกตามระดับชั้น	๘๔

๔.๑๔	ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ โดยวิธีผลต่างนัยสำคัญวิชา พระพุทธศาสนา ด้านกิจกรรมการเรียนรู้จำแนกตามระดับชั้น	๘๕
๔.๑๕	ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ โดยวิธีผลต่างนัยสำคัญวิชา พระพุทธศาสนา ด้านการวัดและประเมินผล จำแนกตามระดับชั้น	๘๖
๔.๑๖	การเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ โดยวิธีผลต่างนัยสำคัญวิชา พระพุทธศาสนา ด้านรวม จำแนกตามระดับชั้น	๘๗
๔.๑๗	ปัญหาอุปสรรคการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา	๘๘
๔.๑๘	แนวทางแก้ไขการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา	๘๙

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การศึกษาเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาของเยาวชนจะควบคู่การศึกษาของประเทศไทย โดยเริ่มจากที่วัด ตามประวัติศาสตร์เริ่มตั้งแต่สมัยสุโขทัย การศึกษามีต่อเนื่องกันมาเป็นหลายยุคหลายสมัย จนกระทั่งถึงปี พ.ศ. ๒๔๒๗ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ เป็นต้นมา จึงมีโรงเรียนเกิดขึ้นตามวัดเป็นจำนวนมาก ทั้งในกรุงเทพมหานครและตามหัวเมืองต่างๆ ทั้งนี้ก็เพื่อให้เยาวชนไทยเป็นคนดี มีคุณสมบัติที่เป็นคุณแก่ราชการ และเป็นกำลังสำคัญที่จะสร้างสรรค์ความเจริญแก่บ้านเมืองมากยิ่งขึ้น และในปี พ.ศ. ๒๔๓๕ มีการตั้งโรงเรียนมูลศึกษาขึ้นในวัด ทั้งในกรุงเทพมหานครและตามหัวเมือง โดยมีเจ้าอาวาสเป็นผู้จัดการและมีพระภิกษุทำการสอนบรรดาศิษย์ทั้งหมดในวัด

ในปี พ.ศ. ๒๔๖๔ มีพระราชบัญญัติประถมศึกษาใช้บังคับเด็กอายุระหว่าง ๗-๑๔ ปี ให้เข้าโรงเรียนโดยมีผลบังคับทั่วประเทศเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๘ และในปี พ.ศ. ๒๔๗๒ กระทรวงธรรมการได้ประกาศเพิ่มหลักสูตรทางจริยศึกษาขึ้นในโรงเรียนทั้งหมด และกำหนดให้นักเรียนได้สัทธิบริพัทธ์พระธรรมเทศนาเพื่ออบรม ให้เด็กมีความเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนา จนกระทั่งปี พ.ศ. ๒๔๙๓ กระทรวงศึกษาธิการจึงได้เริ่มกำหนดให้โรงเรียนต่างๆ ทั้งโรงเรียนหลวงและโรงเรียนราษฎร์ใช้หนังสือเรียนหลักสูตรจริยศึกษาสำหรับชั้นประถมศึกษาและมัธยมศึกษา มีเนื้อหาการสอนวิชาศีลธรรมเป็นเรื่องเกี่ยวกับพุทธประวัติหลักธรรม หรือคำสอนจากพระไตรปิฎก เป็นที่สังเกตว่าแบบเรียนชุดพระพุทธศาสนามีลักษณะทางศาสนาด้วย ซึ่งโรงเรียนเลือกทำกันเป็นประจำทุกวัน ทุกสัปดาห์ หรือเป็นครั้งคราว การศึกษาเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาอย่างเป็นระบบเช่นนี้ ช่วยส่งเสริมให้นักเรียนมีความสำนึกในการเป็นพุทธศาสนิกชนที่ดีมากยิ่งขึ้นไปอีก^๑

วิชาพระพุทธศาสนาเป็นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่นำไปสู่ความเป็นผู้มีศีลธรรม จรรยาและเป็นพลเมืองดีของสังคมจึงถือเป็นวิชาหนึ่งที่มีความสำคัญในการกำหนดหลักจริยธรรมในสังคมหลักการตีความคุณค่าของแบบแผนความประพฤติและการครองตน ให้อยู่ในครรลองของความประพฤติที่ดีงามด้วยจิตสำนึกมโนธรรมของตนเองได้อย่างสมบูรณ์ส่วนการปลูกฝังจริยธรรมให้กับนักเรียนเป็นกระบวนการทางการศึกษา ซึ่งสถาบันที่ทำหน้าที่ในการปลูกฝังไม่ว่าจะเป็นครอบครัว

^๑ทินพันธ์ นาคะตะ, พระพุทธศาสนากับสังคมไทย, (กรุงเทพมหานคร : สหยาบสถอกและการพิมพ์, ๒๕๔๓), หน้า ๒๕-๒๗.

โรงเรียน หรือสังคมโดยทั่วไป ล้วนแต่มีลักษณะ และวิธีการในการปลูกฝังจริยธรรมที่แตกต่างกัน ออกไป เช่น โรงเรียน ซึ่งทำหน้าที่ปลูกฝังจริยธรรมให้นักเรียนต่อจากครอบครัว จะมีวิธีการ แตกต่างไปจากครอบครัว คือโรงเรียนปลูกฝังจริยธรรม โดยมีหลักสูตร บทเรียน ที่แน่นอน มี วิธีการปลูกฝัง ถ่ายทอด และประเมินผลเป็นระบบ ในขณะที่ครอบครัวปลูกฝังและถ่ายทอด จริยธรรมโดยการให้การเลี้ยงดูอย่างใกล้ชิด ให้ความรัก ความอบอุ่น รวมทั้งการลงโทษ และให้ รางวัลแก่นักเรียน แม้การจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา สาระสังคมศึกษา ศาสนา และ วัฒนธรรม เพื่อให้ให้นักเรียนมีคุณธรรม และการสร้างเสริมลักษณะนิสัยที่ดี ได้ทำกันมานานแล้ว แต่ เจตคติ ค่านิยม และพฤติกรรมของเยาวชนในปัจจุบันกลับเป็นสิ่งสะท้อนให้เห็นถึงความล้มเหลวของ สภาพในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของวิชานี้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวความคิด **ดร.อำนาจ ทะพิงค์แก** ได้เสนอความคิดเห็นว่ามูลเหตุของความประพฤติอันไม่พึงประสงค์เป็น เพราะวิธีการสอนศีลธรรมหรือการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียน ยังไม่ได้ผลดี เท่าที่ควร^๒

ปัญหาที่เกิดขึ้นในกลุ่มของเยาวชน ทุกคนต่างลงความเห็นตรงกันว่า เยาวชนไทยของเรา ขาดการปลูกฝังในด้านคุณธรรม และจริยธรรม อย่างยั่งยืน คือ อาจจะมีอยู่บ้างแต่เป็นแบบฉาบฉวย ไม่เกิดผลที่ถาวรในขณะที่สังคมไทยต้องการเห็นภาพการพัฒนาเยาวชนไทยไปสู่การเป็นบัณฑิตที่มี คุณภาพ มีความสมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ มีสติปัญญา มีความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและ วัฒนธรรม ในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุขปัญหาดังกล่าวมีความรุนแรง และขยายตัวเพิ่มขึ้นอย่างน่าวิตก เมื่อพิจารณาถึงรากเหง้าของปัญหาทำให้เกิดจากการขาด การบูรณาการทางความคิด และการดำเนินงานร่วมกันของสถาบันครอบครัว สถาบันทางการศึกษา และองค์กรที่เกี่ยวข้องนำมาสู่กระบวนการหล่อหลอมทางสังคมที่ไร้ประสิทธิภาพ ไม่ครอบคลุมทุกมิติ ของปัญหาและมิติของการพัฒนา ประกอบกับสภาพการณ์ของสังคมไทยในปัจจุบันตกอยู่ในขั้นวิกฤต เกิดวิกฤตศีลธรรมและจรรยาบรรณในตัวบุคคล อันนำไปสู่ปัญหาความไม่สอดคล้องกันของคนในชาติ ชาติซึ่งการมีอุดมการณ์ ความรักชาติและการมีจิตสำนึกร่วมกันของคนในชาติ ในการพัฒนานักศึกษานั้นจะดำเนินการเป็นส่วน ๆ หรือส่วนย่อยเพียงลำพังไม่ได้ แต่ต้องพัฒนาเป็นส่วนรวม อีกทั้งยังต้อง เข้าใจธรรมชาติ และการพัฒนาการของนักศึกษา ดังนั้นกระบวนการพัฒนานักศึกษาจึงจำเป็นต้อง สร้างโอกาสให้เยาวชน ในการฝึกพัฒนาตนเอง ผู้อื่น และสังคมโดยรวม เพื่อให้เกิดการหล่อหลอม คุณธรรม และจริยธรรมให้กับนักศึกษา^๓

^๒อำนาจ ทะพิงค์แก, ปัญหาจริยธรรมในสังคมไทยในทัศนะของนักการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๒๒), หน้า๒๐๒.

^๓ สุทัศน์พงษ์ กุลบุตร, การปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมให้นักศึกษา, (ศูนย์ศิลปวัฒนธรรม : มหาวิทยาลัยศรีปทุม, ๒๕๕๐), หน้า ๔๙.

สุมน อมรวิวัฒน์ กล่าวไว้ว่า การจัดการศึกษาอบรมที่ผดุงสังคมไว้ได้คือการจัดการศึกษาที่มีจริยศึกษาเป็นแกนหลักที่สำคัญ โดยผู้เรียนต้องได้รับการฝึกฝนให้รู้จักผิดชอบชั่วดี สังคมใดหากเต็มไปด้วยคนไร้ศีลธรรม สังคมนั้นอย่างเข้าสู่กลียุค ดังนั้นการที่บุคคลแต่ละคนมีความเข้าใจอย่างถูกต้องในหลักศาสนา ตามความศรัทธาที่พอเหมาะพอดี มีการฝึกตนตามหลักสัจจะธรรมย่อมช่วยให้บุคคลเกิดปัญญาจนอยู่ร่วมกันได้อย่างมีสันติสุข^๕

จากความสำคัญดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนคำเตยอุปถัมภ์ อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม ว่ามีปัญหาในการจัดการเรียนการสอนอย่างไร อีกทั้งมีแนวทางในการจัดการเรียนการสอนอย่างไรบ้าง เพื่อนำผลการศึกษาเป็นข้อมูลในการปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนคำเตยอุปถัมภ์ ให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อไป

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาโรงเรียนคำเตยอุปถัมภ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๒ (จังหวัดนครพนม – มุกดาหาร)

๑.๒.๒ เพื่อเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของนักเรียนต่อการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาจำแนกตามสถานภาพของนักเรียน

๑.๒.๓ เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคและแนวทางแก้ไขการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาโรงเรียนคำเตยอุปถัมภ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๒ (จังหวัดนครพนม – มุกดาหาร)

๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ

๑.๓.๑ การจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาโรงเรียน คำเตยอุปถัมภ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๒ (จังหวัดนครพนม – มุกดาหาร) อยู่ในระดับใด

๑.๓.๒ การเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของนักเรียนต่อการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาแตกต่างกันอย่างไร

๑.๓.๓ ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาโรงเรียนคำเตยอุปถัมภ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๒ (จังหวัดนครพนม – มุกดาหาร) เป็นอย่างไร

^๕สุมน อมรวิวัฒน์ :การพัฒนาการเรียนรู้ตามหลักพุทธศาสตร์: ทักระบวนกรเผชิญสถานการณ์, (กรุงเทพมหานคร :โรงพิมพ์สุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๒), หน้า๓๒-๓๔.

๑.๔ ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาโรงเรียนคำเตยอุบลรัตน์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๒ (จังหวัดนครพนม – มุกดาหาร) ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตดังนี้

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจมุ่งเน้นเพื่อศึกษาการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา โรงเรียนมัธยม คำเตยอุบลรัตน์ อำเภอเมือง จังหวัดนครพนมใน ๕ ด้าน ดังนี้

๑. ด้านเนื้อหาการเรียน
๒. ด้านกระบวนการเรียน
๓. ด้านสื่อการเรียน
๔. ด้านกิจกรรมการเรียน
๕. ด้านการวัดและประเมินผล

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนโรงเรียนมัธยม คำเตยอุบลรัตน์ อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน ๒๐๐ คน มัธยมปีที่ ๔ จำนวน ๗๗ คน มัธยมปีที่ ๕ จำนวน ๖๕ คน มัธยมปีที่ ๖ จำนวน ๕๘ คน

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านพื้นที่

สถานที่ในการวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ โรงเรียนคำเตยอุบลรัตน์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๒ (จังหวัดนครพนม – มุกดาหาร)

๑.๔.๔ ขอบเขตด้านระยะเวลา

การวิจัยครั้งนี้ดำเนินการตั้งแต่วันที่ เดือน กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๖ ถึงเดือน ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๖ รวมเป็นระยะเวลา ๖ เดือน

๑.๕ สมมติฐานการวิจัย

๑.๕.๑ นักเรียนที่มีเพศแตกต่างกัน มีระดับความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาแตกต่างกัน

๑.๕.๒ นักเรียนที่มีอายุแตกต่างกัน มีระดับความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาแตกต่างกัน

๑.๕.๓ นักเรียนที่มีระดับชั้นที่เรียนแตกต่างกัน มีระดับความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาแตกต่างกัน

๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

๑.๖.๑ **โรงเรียน** หมายถึง สถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๒ (จังหวัดนครพนม – มุกดาหาร)

๑.๖.๒ **นักเรียน** หมายถึง ผู้ที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔. ปีที่ ๕. ปีที่ ๖. ในโรงเรียนเตยอุบลรัตน์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๒ (จังหวัดนครพนม – มุกดาหาร)

๑.๖.๓ **อายุ** หมายถึง อายุของผู้ตอบแบบสอบถาม สำหรับวิทยานิพนธ์เล่มนี้แบ่งออกเป็น ๓ ช่วงคือ ๑) อายุ ๑๔-๑๕ ปี ๒) อายุ ๑๖-๑๗ ปี ๓) อายุ ๑๘ ปีขึ้นไป

๑.๖.๔ **วิชาพระพุทธศาสนา** หมายถึง วิชาที่ว่าด้วยพระพุทธศาสนา ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการกำหนดไว้ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑

๑.๖.๕ **เนื้อหาการเรียน** หมายถึง ด้านเนื้อหาการเรียนเป็นเนื้อหาที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดประกอบไปด้วยความยากง่ายให้พอเหมาะกับความสามารถของผู้เรียน เหมาะสมกับชั้นเรียนเนื้อหาสาระจะต้องอ่านเข้าใจง่ายและมีความเหมาะสมกับเวลาเรียนเนื้อหาวิชาแต่ละประเภทต้องอาศัยเทคนิควิธีสอนเนื้อหาใดควรสอนในระดับชั้นอะไรเนื้อหาเพื่อพัฒนาผู้เรียนในหลักสูตรที่กำหนดขึ้น เนื้อหาเฉพาะเป็นส่วนที่รวมจุดประสงค์ที่กำหนดไว้หลายข้อ และ เนื้อหาวิชาจะนำไปสู่มุมมองของการออกแบบสื่อการเรียนการสอน

๑.๖.๖ **ด้านกระบวนการเรียน** หมายถึง กระบวนการเรียนรู้ มีหลากหลายรูปแบบ ได้แก่ กระบวนการคิด การจัดกิจกรรมและมีการกำหนดแผนงานส่งเสริมการเรียนการสอน การกำหนดเนื้อหา การกำหนดกิจกรรมการเรียนการสอน การบูรณาการเชื่อมโยงเนื้อหา การใช้วิธีการต่างๆ ที่ช่วยให้บุคคลเกิดการเรียนรู้ กระบวนการจัดประสบการณ์ให้กับผู้เรียนเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามความมุ่งหมาย วิธีการเรียนการสอนและการประเมิน สร้างบรรยากาศในสำนักเรียนให้เอื้อต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การที่ผู้เรียนและผู้สอนจะต้องทำความเข้าใจร่วมกัน เพื่อให้ผู้เรียนประสบผลสำเร็จตามความคาดหวัง

๑.๖.๗ **ด้านสื่อการเรียน** สื่อการเรียนการสอน คือสิ่งใดก็ตามที่เป็นตัวกลางหรือพาหะนำความรู้ไปสู่ผู้เรียนและทำให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ เช่น วัสดุอุปกรณ์และวิธีการใช้สื่อให้ผู้สอนส่งหรือถ่ายทอดไปยังผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ สื่อชนิดใดก็ตามไม่ว่าจะเป็นเทปบันทึกเสียง สไลด์ วิทยุ โทรทัศน์ วีดิทัศน์ แผนภูมิ ภาพนิ่ง ซึ่งบรรจุเนื้อหาเกี่ยวกับการเรียนการสอน สิ่งเหล่านี้เป็นวัสดุอุปกรณ์ทางกายภาพ ที่นำมาใช้เทคโนโลยีการศึกษาเป็นสิ่งที่ใช้เป็นเครื่องมือหรือช่องทางสำหรับการทำให้การสอนของผู้สอนส่งไปถึง ผู้เรียน สื่อการเรียนรู้อาจต้องการให้สอดคล้องกับวิธีการเรียนรู้ การ

จัดหาสื่อให้ตรงกับความต้องการ ทำให้การเรียนการสอนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ ผู้เรียนบรรลุวัตถุประสงค์การเรียนรู้ที่ตั้งไว้

๑.๖.๘ ด้านกิจกรรมการเรียนรู้ หมายถึง กิจกรรมที่ผู้เรียนเป็นผู้กระทำ หรือปฏิบัติด้วยตนเอง ด้วยความกระตือรือร้น เช่น ได้คิด ค้นคว้า ทดลองรายงาน ทำโครงการ สัมภาษณ์ แก้ปัญหา ผู้เรียนกับผู้เรียน มีลักษณะเป็นกัลยาณมิตร มีการช่วยเหลือ เกื้อกูลซึ่งกันและกัน กิจกรรมที่แบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่มให้ปฏิบัติงานโดยมีจุดมุ่งหมาย กิจกรรมทำให้ผู้เรียนรู้สึกมีความสุขและสนุกกับการเรียน การสอนให้นักเรียนค้นคว้าอภิปราย การบรรยาย การอบรม การสาธิต การปฏิบัติงาน การจัดนิทรรศการ และการศึกษานอกสถานที่ กิจกรรมการเรียนการสอนที่ยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลาง กิจกรรมที่ครูเปิดโอกาสให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการเรียนการสอนอย่างแท้จริง

๑.๖.๙ ด้านการวัดผลและประเมินผล หมายถึง การติดตามสังเกตการณ์ การประเมินเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอน การประเมินเพื่อตัดสินการเรียนการสอน การประเมินตรงจุดประสงค์การเรียนเพื่อให้ครอบคลุมทุกด้านการประเมินผล ความรับผิดชอบงานที่มอบหมาย การส่งงาน การทดสอบในห้องเรียน กิจกรรมก่อนเรียนและหลังเรียน หลากหลายวิธีเพื่อนำผลที่ได้มาพัฒนาผู้เรียนให้ดีขึ้น

๑.๗ ประโยชน์ที่ได้รับ

๑.๗.๑ ทำให้ทราบผลการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาโรงเรียนคำเตยอุปถัมภ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๒ (จังหวัดนครพนม – มุกดาหาร)

๑.๗.๒ ทำให้ทราบผลการเปรียบเทียบระดับความคิดของนักเรียนต่อการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาโรงเรียน คำเตยอุปถัมภ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๒ (จังหวัดนครพนม – มุกดาหาร)

๑.๗.๓ ทำให้ทราบปัญหาอุปสรรค และ แนวทางแก้ไข การจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา โรงเรียน คำเตยอุปถัมภ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๒ (จังหวัดนครพนม – มุกดาหาร)

บทที่ ๒

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าแนวคิดทฤษฎี ตำราบทความหนังสือเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ เพื่อนำมาเป็นกรอบแนวความคิดในการวิจัย เพื่อนำมาใช้เป็นกรอบแนวความคิดในการดำเนินการวิจัย ซึ่งมีหัวข้อดังต่อไปนี้

- ๒.๑ ทฤษฎีเกี่ยวกับการเรียนการสอน
- ๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา
- ๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการศึกษา
  - ๒.๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับด้านเนื้อหาการเรียน
  - ๒.๓.๒ แนวคิดเกี่ยวกับด้านกระบวนการเรียน
  - ๒.๓.๓ แนวคิดเกี่ยวกับด้านสื่อการเรียน
  - ๒.๓.๔ แนวคิดเกี่ยวกับด้านกิจกรรมการเรียน
  - ๒.๓.๕ แนวคิดเกี่ยวกับด้านการวัดและประเมินผล
- ๒.๔ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- ๒.๕ กรอบแนวคิดในการวิจัย

๑.๑ ทฤษฎีเกี่ยวกับการเรียนการสอน

การจัดการเรียนการสอนเป็นงานที่ถือว่าเป็นหัวใจของโรงเรียนเพราะโรงเรียนจะดีมีคุณภาพมากน้อยเพียงใดนั้น ขึ้นอยู่กับการจัดการเรียนการสอน สำหรับการจัดการเรียนการสอนนั้นมีนักวิชาการได้เสนอแนวไว้ดังนี้

สวัสดิ์ สายประสิทธิ์ มงคล สำอางและสมบุรณ์ วัฒนวรพงศ์ ได้กล่าวว่า การเรียนหมายถึง กระบวนการแก้ปัญหา ซึ่งจะทำให้เกิดผลของการเรียนรู้ในด้านการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมส่วนการสอน หมายถึง ความพยายามของบุคคลๆ หนึ่งหรือหลายๆ คนเพื่อให้เกิดการเรียนรู้^๑

วัลลภ กันทรัพย์ ได้กล่าวเน้นถึง การจัดการเรียนการสอนให้บรรลุตามจุดประสงค์ ๓ ประการ คือ

---

^๑สวัสดิ์ สายประสิทธิ์, มงคล สำอาง และสมบุรณ์ วัฒนวรพงศ์, “คู่มือสอบและปฏิบัติราชการ ตำแหน่งครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ ผู้อำนวยการโรงเรียน หัวหน้าการประถมศึกษา อำเภอ/กิ่งอำเภอ ผู้อำนวยการประถมศึกษาจังหวัด และผู้ช่วยฯ ทุกตำแหน่ง”, (กรุงเทพมหานคร: มิตรสัมพันธ์กราฟฟิคอาร์ต, ๒๕๓๕), หน้า ๕๙๔.

๑. ไม่ว่าจะสอนวิชาใดก็ตามต้องสอนให้ถึงขั้นนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน
๒. ต้องสอนให้ผู้เรียนรับรู้กระบวนการและนำไปใช้ได้
๓. ต้องสอนให้ผู้เรียนเห็นช่องทางในการนำสิ่งที่ได้เรียนไปประกอบอาชีพหรือหารายได้^๒

บุญชม ศรีสะอาด ได้กล่าวว่า การเรียนต้องอาศัยการสอนซึ่งเป็นกิจกรรมที่จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ส่วนการสอน หมายถึง การจัดดำเนินการของผู้สอนเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้โดยผู้เรียนจะต้องทำกิจกรรมด้วยตนเอง^๓

กุลชลี คำชาย ได้กล่าวว่าประสิทธิผลการสอนหรือสมรรถภาพการสอนว่า ครูควรมีความสามารถ ดังนี้

๑. การเตรียมการสอน คือ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตั้งแต่ก่อนเข้าห้องเรียน
๒. การประเมินตัวผู้เรียน จะต้องระบุขอบข่ายหรือระดับความสามารถและลักษณะต่างๆ ของผู้เรียน
๓. การวางแผนการสอน หมายถึง การเตรียมรูปแบบการสอนเพื่อที่จะเชื่อมช่องว่างระหว่างความสามารถเบื้องต้นที่จะประเมินได้จากตัวผู้เรียนกับความสามารถที่จะเกิดขึ้นใหม่
๔. การสอน เป็นการสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนและผู้เรียน
๕. การประเมินผล เพื่อให้ทราบว่าการสอนประสบผลสำเร็จตามที่ต้องการมากน้อยเพียงใด^๔

สุนน อมรวิวัฒน์ ได้กล่าวว่า รูปแบบการเรียนการสอน วิธีการเรียนรู้ที่ใช้กระบวนการเผชิญสถานการณ์และตัดสินใจแก้ปัญหา การศึกษาที่แท้ย่อมสัมพันธ์สอดคล้องกับการดำเนินชีวิตวิถีชีวิตมนุษย์ ย่อมมีการเปลี่ยนแปลง การขัดแย้ง มีสุข มีทุกข์ มีความสมหวัง ผิดหวังเป็นธรรมดา นักเรียนควรมีโอกาสได้เรียนรู้วิถีทางของชีวิตที่สัมพันธ์กับวิธีการศึกษาซึ่งได้จัดไว้ ดังต่อไปนี้

๑. การเผชิญชีวิตเมื่ออุบัติขึ้นและเจริญเติบโตย่อมต้องได้ผ่านพบผู้คนสิ่งแวดล้อมและเหตุการณ์มากมายหลายแบบ คนทุกวัยต้องเผชิญกับความสับสน ความเปลี่ยนแปลง และเรียนรู้ที่เข้าใจภาวะที่ต้องเผชิญนั้น

^๒วัลลภ กันทรัพย์, **ข้อคิดเบื้องต้นในการสอนและการสอนที่เน้นกระบวนการ**, (กรุงเทพมหานคร:กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๓๔), หน้า ๘-๑๐.

^๓บุญชม ศรีสะอาด, **การพัฒนาการสอน**, (กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น, ๒๕๓๗), หน้า ๑- ๒.

^๔กุลชลี คำชาย, **ครูยุคใหม่ คิดใหม่ ทำใหม่, บัญญัติ ๑๐ ประการ**, (กรุงเทพมหานคร: เอกซเปอร์เนท, ๒๕๔๐), หน้า ๓ - ๔.

๒. การผจญ ความสับสนและซับซ้อนของประสบการณ์ที่บุคคลได้ผ่านพบ ทำให้เกิดเงื่อนไขและปัญหา เขาต้องเรียนรู้วิธีการต่อสู้ แก้ไขปัญหาด้วยความพร้อมทุกด้าน มีวิธีการผจญสถานการณ์ที่ถูกต้องทำนองคลองธรรม

๓. การผสมผสาน ชีวิตและสังคมอันมีองค์ประกอบที่ละเอียดอ่อนและหลากหลายย่อมต้องการความสัมพันธ์ที่ผสมกลมกลืนกันสนิทได้สัดส่วนพอเหมาะ มีเหตุผล และนำไปสู่ความวิวัฒนาการ เพราะเมื่อได้กลไกและองค์ประกอบของชีวิตไม่กินเกลียวกัน เกิดความขัดแย้งอย่างยากที่จะแก้ไขเมื่อนั้นชีวิตจักต้องวิบัติลง

๔. การเผด็จ มนุษย์จึงต้องเรียนรู้ฝึกฝนความคิดความสามารถและวิธีการที่จะสามารถเอาชนะปัญหาได้สำเร็จ โดยไม่ก่อปัญหาสืบเนื่องต่อไป เมื่อการศึกษาสามารถช่วยให้มนุษย์เอาชนะปัญหาได้ การศึกษาจึงเป็นประโยชน์แก่ชีวิตโดยแท้

กระบวนการสอนเพื่อเผชิญสถานการณ์ที่จะอธิบายต่อไปนี้ สุนน อมรวิวัฒน์ ได้นำหลักพุทธธรรมมาจัดเป็นกระบวนการเรียนการสอนชั้น และได้ให้หนังสือปริญญาบัณฑิตนำไปปรับใช้ทดลองสอน ปรากฏผลว่า ผู้เรียนตามกระบวนการนี้มีพัฒนาการเรียนรู้เป็นอย่างดีน่าพอใจและบรรลุวัตถุประสงค์ทุกประการ กระบวนการสอนมี ๔ ขั้นตอน คือ

๑. กระบวนรวบรวมข้อมูล ข่าวสาร ข้อเท็จจริงความรู้และหลักการ
๒. การประเมินค่า เพื่อหาคุณค่าแท้และคุณค่าเทียม
๓. การเลือกและการตัดสินใจ
๔. การฝึกปฏิบัติเมื่อนำขั้นตอนดังกล่าวมาจัดเป็นแผนการสอนสามารถจัดเป็นขั้นตอนการสอนได้ดังนี้

การสร้างศรัทธา

๑. ครูใช้เวลาหนึ่งก่อนทดลองสอนในการเตรียมตัวครูเพื่อสร้างสัมพันธ์ที่ดีระหว่างนักเรียนกับครูแสดงความรักและความเมตตาต่อนักเรียนอย่างจริงใจ

๒. ก่อนเริ่มบทเรียนแต่ละครั้งครูจัดสิ่งแวดล้อมและบรรยากาศ ในชั้นเรียนให้สอดคล้องกับเนื้อหาสาระของบทเรียน และเข้าใจให้นักเรียนให้ความสำคัญของบทเรียน

๓. ครูเสนอสถานการณ์ ปัญหา หรือกรณีตัวอย่าง พร้อมทั้งแนะนำหลักการปฏิบัติ โดยใช้หลักธรรมเป็นพื้นฐานนำไปสู่การเลือกและการแก้ไขปัญหาหลาย ๆ ทาง

ขั้นสอน

ครูหรือนักเรียนนำสถานการณ์ปัญหา หรือกรณีตัวอย่าง และหลักการปฏิบัติตน โดยใช้หลักธรรมเป็นพื้นฐานนำไปสู่การเลือกและการแก้ปัญหาหลาย ๆ ทาง

๑. ฝึกทักษะการแสวงหาและรวบรวมข้อมูล ข้อเท็จจริง ความรู้และหลักการ

๒. นักเรียนฝึกสรุปประเด็นสำคัญ เพื่อประเมินค่า แนวทางแก้ปัญหาว่าทางใดดีที่สุด โดยใช้วิธีคิดหลายๆ วิธี (โยนิโสมนสิการ)

๓. ฝึกทักษะและตัดสินใจ โดยให้นักเรียนแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและคิดทดสอบด้วย เหตุด้วยผลจนมั่นใจว่าเป็นทางเลือกที่ถูกต้อง

๔. นักเรียนลงมือปฏิบัติทั้งในเวลาเรียนและนอกเวลาเรียน โดยมีครูคอยสังเกตแนะนำ และให้วิธีการให้คำปรึกษาหารืออันกัลยาณมิตร

ขั้นสรุป

๑. นักเรียนแสดงออกด้วยวิธีการต่างๆ เช่นการพูด การเขียนหรือการกระทำต่างๆ สมองตอปลิงไว้ในรูปแบบที่เหมาะสมกับความสามารถและวัย

๒. ครูสรุปบทเรียน

๓. วัดและประเมินผลตนเอง โดยเพื่อน โดยครู

สรุปได้ว่า การเรียนการสอนเป็นทั้งรูปแบบและกระบวนการด้านเกิดความรู้แก่นักเรียน หรือให้ผู้เรียนเข้าใจเนื้อหา และมีส่วนร่วมในจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีความสุขแนวคิดและทฤษฎี เกี่ยวกับหลักสูตรที่นักการศึกษาของไทยและต่างประเทศรวมถึงหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑(กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม) ระดับชั้น ประถมศึกษาปีที่ ๔-๖ ที่ได้กล่าวมาทั้งหมดนั้น พอจะสรุปได้ว่าหลักสูตรเป็นแผนในการกำหนด ขอบข่ายความรู้ความสามารถและประมวลประสบการณ์เพื่อเป็นแนวทางในการจัดการศึกษาแก่ ผู้เรียนเพื่อแสดงถึงจุดหมายการจัดเนื้อหากิจกรรมและประมวลประสบการณ์ในแต่ละโปรแกรม การศึกษาโดยมุ่งสร้างนักเรียนให้มีความรู้คุณธรรมเจตคติและจริยธรรมมีเจตคติที่ดีต่อตนเองต่อผู้อื่น ต่อสังคมและให้มีทักษะที่จำเป็นในการดำรงชีวิตตามสภาพของสังคมในขณะนั้นๆ หลักสูตรและ เนื้อหาจึงเป็นสิ่งสำคัญต่อผู้เรียนและผู้สอนเป็นอย่างมาก เพราะเป็นตัวกำหนดการเรียนการสอนใน แต่ละชั้นเรียนนั้นๆ เพื่อให้ผู้เรียนบรรลุตามเป้าหมายการเรียน โดยที่การเรียนการสอนตามหลักสูตร ของผู้เรียนและผู้สอนนั้นจะต้องประกอบไปด้วยองค์ประกอบอื่นด้วย เช่น สื่อ วัสดุอุปกรณ์ อาคาร สถานที่ บรรยากาศการเรียนการสอน เป็นต้น หลักสูตรเป็นสิ่งที่สำคัญและเนื้อหาของหลักสูตรก็ จะต้องสอดคล้องและเหมาะสมกับชั้นเรียนของนักเรียนที่เข้าใจง่ายและเหมาะสมกับเวลาเรียน อย่างยิ่ง

^๕สุมน อมรวิวัฒน์, การประเมินผล, (นนทบุรี : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๓๐),

๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา

ในปัจจุบันมีผู้สนใจศึกษาการสอนโดยยึดศาสนาพุทธเป็นแนวทางและนำมาค้นคว้าทดลองซึ่งจะเป็นแนวทางสำหรับครูนำมาใช้สอนวิชาพระพุทธศาสนาได้ประกอบด้วยพุทธวิธีสอนดังนี้

ดุขฎฐิ สิตลวรางค์ ได้กล่าวว่าวิธีการสอนแบบไตรสิกขา อธิบายไว้ว่า เป็นวิธีสอนโดยครูให้หลักพิจารณากระตุ้นให้นักเรียนค้นพบความรู้จากการปฏิบัติหลักธรรม ด้วยตนเองทุกขณะจิตและทุกขณะอิริยาบถ จะมีสติรู้เสมอที่ได้ยิน ได้เห็น ได้คิด ได้พูดว่ากำลังกระทำสิ่งที่ดีหรือชั่ว เป็นการแก้กฏต่อการแก้ปัญหาหรือไม่ควรที่จะละหรือจะเพิ่มในตนเอง ในที่สุดก็จะกำหนดไตรลักษณ์หรืออริยสัจจนถอนอุปทานที่เป็นเหตุแห่งทุกข์ได้ ซึ่งกล่าวโดยสรุปไตรสิกขาเป็นการสอนที่เน้น บทบาทของนักเรียนว่า ต้องปฏิบัติให้ถูกต้องทางกาย วาจา คือ ศีลธรรมต้องฝึกจิตให้ตั้งมั่น มีระเบียบทางการคิด คือ ขั้นสมาธิและพิจารณาสภาวะธรรมหรือสภาพปัญหานั้นจนเกิดความรู้ขั้นปัญญานั้นเอง^๖

ถวิล อรัญเวศ ได้กล่าวว่าวิธีการสอนแบบธรรมสภาัจฉา กล่าวว่าเป็นวิธีสอนที่นักเรียนและนักเรียนสนทนาพูดคุยหรืออภิปรายแสดงความคิดเห็นโต้ตอบทางวิชาการ (ธรรมะ) ครูต้องปฏิบัติตนเป็นกัลยาณมิตร มีความเมตตากรุณายอมรับฟังความคิดเห็นของนักเรียน ในการสนทนาครูและนักเรียนจะต้องมีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาขอบเขตของเนื้อหาที่จะสนทนาเพื่อเพิ่มพูนความรู้ความเข้าใจให้กระจ่างขึ้นผู้เรียนจะต้องมีความรู้ในด้านเนื้อหาก่อนสนทนาพอสมควร^๗

ประดิษฐ์ พรหมเสนา ได้กล่าวว่าวิธีการสอนแบบปจฉาวิสัชนา เป็นวิธีสอนโดยถาม-ตอบ ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียนหรือผู้เรียนเป็นผู้ถาม และผู้ตอบด้วยโดยแบ่งกลุ่มผู้เรียนออกเป็นกลุ่มเพื่อฝึกตั้งคำถามและตอบคำถามอย่างมีประสิทธิภาพ^๘

ประดิษฐ์ พรหมเสนา ได้กล่าวว่าวิธีการสอนแบบอุปมาอุปไมย เป็นการอธิบายเนื้อหาเปรียบเทียบกับคน สัตว์ หรือสิ่งของเพื่อให้ ผู้เรียนเข้าใจ มองเห็นภาพ เกิดมนต์ศรัทธา ชัดเจนและสมจริง^๙

^๖ดุขฎฐิ สิตลวรางค์, แนวทางการส่งเสริมจริยธรรมและสร้างค่านิยมทางศาสนา, (กรุงเทพมหานคร: ชุมนุม สหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย; ๒๕๒๔), หน้า ๒๔.

^๗ถวิล อรัญเวศ, คู่มือครูพระช่วยสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร, (กรุงเทพมหานคร: ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย; ๒๕๓๔), หน้า ๕๑-๕๓.

^๘ประดิษฐ์ พรหมเสนา, การจัดการเรียนรู้อริยธรรมพระพุทธศาสนา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม, (กรุงเทพมหานคร: ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, ๒๕๒๓), หน้า ๑๙.

^๙ประดิษฐ์ พรหมเสนา, โครงการอบรมครูพระช่วยสอนวิชาจริยศึกษาในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร, (กรุงเทพมหานคร: ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, ๒๕๓๔), หน้า ๔๙-๕๑.

แสง จันทร์งาม ได้กล่าวว่าวิธีการสอนแบบอนุสาสนีปาฏิหาริย์ กล่าวว่าเป็นการสอน โดยบรรยาย หรือการแสดงธรรมแบบบรรยาย โดยไม่ต้องใช้ฤทธิ์เดชหรือการดักใจเข้าช่วยแต่อย่างใด พระพุทธเจ้าทรงใช้วิธีอนุสาสนีมากที่สุดและได้ผลที่สุดเพราะเหตุที่ พระพุทธเจ้าทรงพิจารณาจนรู้จัก จริต ภูมิปัญญาและภูมิหลังของผู้ฟัง แล้วก็ทรงปรับปรุงเนื้อหาของเรื่องที่จะสอนและวิธีสอนให้ เหมาะสมกับคนฟัง^{๑๐}

เปรี๊ยะ กุมุท ได้กล่าวว่าวิธีการสอนแบบเบญจชั้น ได้อธิบายไว้ว่า มี ๕ ขั้นตอน โดยยึด มั่นในรูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ดังนี้

- (๑) ขั้นกำหนดและเสนอสิ่งเร้า (ขั้นรูป) ครูกำหนดสิ่งเร้า
- (๒) ขั้นรับรู้ (ขั้นเวทนา) ครูควบคุมสิ่งเร้าให้นักเรียนได้สัมผัส อย่างถูกต้อง
- (๓) ขั้นวิเคราะห์สังเคราะห์การรับรู้ (ขั้นสัญญา) ครูตั้งคำถามให้ ผู้เรียนคิดแยกแยะว่ามี อะไรเกิดขึ้น อะไรเป็นต้นเหตุ เกิดแล้วมีผลอย่างไร ถามความรู้สึกของผู้เรียนต่อสิ่งนั้นๆ
- (๔) ขั้นตัดสินใจความดีงาม (ขั้นสังขาร)เป็นขั้นให้ผู้เรียนตอบรับหรือไม่ตอบรับในค่านิยมที่ ครูสอน
- (๕) ขั้นการเกิดอุปนิสัย (ขั้นวิญญาณ) ขั้นรู้แจ้งเห็นจริงเป็นขั้นที่ครูถามแบบล้วง ความรู้สึก โดยสร้างสถานการณ์ให้คิดแล้วผู้เรียนตอบว่าควรทำหรือไม่ควรทำในสถานการณ์ ดังกล่าว^{๑๑}

สาโรช บัวศรี ได้กล่าวว่าวิธีการสอนแบบอริยสัจ ได้อธิบายถึงการสอนแบบอริยสัจไว้ เป็นแนวทางดังนี้^{๑๒}

- (๑) ขั้นกำหนดปัญหาหรือขั้นทุกข์ครูให้นักเรียนได้ศึกษาพิจารณาปัญหาที่เกิดขึ้นด้วย ตนเองด้วยความรอบครอบและพยายามกำหนดขอบเขตของปัญหาซึ่งนักเรียนจะต้องแก้ไขให้ได้
- (๒) ขั้นตั้งสมมติฐานหรือขั้นสมุทัย ครูมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนดังนี้
  - ก. ครูช่วยให้นักเรียนได้พิจารณาด้วยตนเองว่า สาเหตุของปัญหาที่กล่าวในขั้นที่ ๑ มีอะไรบ้าง

^{๑๐}แสง จันทร์งาม , แนวทางการส่งเสริมจริยธรรมและสร้างค่านิยมทางศาสนา, (กรุงเทพมหานคร: ชุมชุม สหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, ๒๕๒๖), หน้า ๔๙-๕๐.

^{๑๑}เปรี๊ยะ กุมุท, แนวทางการส่งเสริมจริยธรรมและสร้างค่านิยมทางศาสนา, (กรุงเทพมหานคร: ชุมชุม สหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, ๒๕๒๖), หน้า ๕-๖.

^{๑๒}สาโรช บัวศรี, แนวทางการส่งเสริมจริยธรรมและสร้างค่านิยมทางศาสนา, (กรุงเทพมหานคร: ชุมชุม สหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, ๒๕๒๖), หน้า ๑-๑๐.

ข. ครูช่วยให้นักเรียนเกิดความเข้าใจว่า ในการแก้ปัญหาใดๆก็ตามจะต้องกำจัดหรือดับที่ต้นตอหรือแก้ที่สาเหตุของปัญหานั้น

ค. ครูช่วยให้นักเรียนได้คิดว่า ในการแก้ปัญหาที่สาเหตุนั้นอาจจะกระทำอย่างไรอย่างหนึ่งได้บ้าง หรือกระทำสิ่งที่จะกระทำเป็นข้อๆ ไป

(๓) ขั้นตอนทดลองและการเก็บข้อมูลหรือขั้นนิโรธ ครูมีส่วนทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ดังนี้

ก. การทำให้แจ้งคือ ครูต้องสอนให้นักเรียนได้ลงมือกระทำ ด้วยตนเอง ตามหัวข้อต่างๆที่ได้กำหนดไว้ในขั้นที่ ๒ ข้อ ค.

ข. เมื่อนักเรียนได้มีการปฏิบัติหรือทดลองได้ผลเป็นประการใดแล้วควรจะมีการบันทึกไว้เพื่อพิจารณาในขั้นต่อไป

(๔) ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล หรือสรุปผล หรือขั้นมรรคผล ครูมีส่วนร่วม ในการช่วยนักเรียน ดังนี้

ก. จากการทดลองกระทำด้วยตนเองหลายๆ ครั้ง ย่อมจะได้ผล ออกมาให้เห็นชัด ผลบางประการนี้ชี้ให้เห็นว่าแก้ปัญหาได้ แต่ไม่ชัดเจนนักผลที่ถูกต้องจะชี้ให้เห็นว่าแก้ปัญหาได้แน่นอนแล้วก็จะได้บรรลุจุดหมายแล้วได้แนวทางหรือหลักปฏิบัติที่เราต้องการแล้ว สิ่งเหล่านี้จะต้องมีการวิเคราะห์และเปรียบเทียบข้อมูลที่ได้นบันทึกในขั้นที่ ๓ ข้อ ข. นั้นจนแจ่มแจ้งว่าทำอะไรจึงจะแก้ปัญหา ที่กำหนดไว้ในขั้นที่ ๑ ได้สำเร็จ

ข. จากการวิเคราะห์ดังกล่าวทำให้เห็นว่าสิ่งใดแก้ปัญหาได้จริงต่อไปก็ให้สรุปการกระทำที่ได้ผลนั้นไว้เป็นข้อๆหรือเป็นระบบ เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติและให้ลงมือกระทำหรือปฏิบัติอย่างเต็มที่ตามแนวทางนั้นโดยทั่วกัน

สมน อมรวิวัฒน์ ได้กล่าวว่าวิธีการสอนตามหลักพหุสูต พหุสูตแปลตามศัพท์ หมายถึง การได้สติมาก เป็นวิธีการเรียนรู้จากคำบอกเล่าซึ่งสามารถนำมาจัดเป็นกระบวนการเรียนการสอนตามหลักพหุสูต มี ๓ ขั้นตอนคือ

ขั้นตอนที่ ๑ การสร้างศรัทธา

๑.๑ การจัดบรรยากาศชั้นเรียนให้เหมาะสม

๑.๒ บุคลิกภาพของครูและการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครู กับศิษย์

๑.๓ การเสนอสิ่งเร้าและการสร้างแรงจูงใจใฝ่รู้

ขั้นตอนที่ ๒ การสอนตามหลักพหุสูต

๒.๑ การฝึกหัดฟัง พูด อ่าน เขียน เพื่อให้ความรู้และฝึกปฏิบัติ

๒.๒ การฝึกปรือเพื่อจับประเด็นสาระและจดจำ

๒.๓ การฝึกฝนฝึกทักษะหรือฝึกปฏิบัติจนคล่องแคล่วและชัดเจน

๒.๔ การฝึกคิดพิจารณาเข้าใจแจ่มแจ้ง ซึ่งการคิดนี้ครูสามารถเลือกนำวิธีคิดแบบต่างๆ มาสอนได้ เช่น การคิดแยกแยะ การคิดเชื่อมโยงสัมพันธ์ การคิดหาเหตุและปัจจัย ฯลฯ

๒.๕ การฝึกสรุปสาระความรู้เป็นหลักการด้วยความเข้าใจแจ่มแจ้งและนำไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน

ขั้นตอนที่ ๓ การมองตนและการประเมินของกัลยาณมิตร

๓.๑ การวัดและการประเมินตนเองของนักเรียน

๓.๒ การวัดและการประเมินโดยเพื่อนนักเรียน

๓.๓ การวัดและการประเมินโดยครู

๓.๔ การช่อมเสริมและช่วยเหลือกันฉันกัลยาณมิตร เพื่อปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องที่พบจากการประเมิน^{๑๓}

วีระยุทธ วิเชียรโชติ ได้กล่าวว่ววิธีการสอนแบบสืบสวนสอบสวนตามแนวพุทธศาสตร์ การเรียนแบบสืบสวนสอบสวนเป็นการเรียนการสอน ที่เป็นการพัฒนาความสามารถในการคิด แก้ปัญหาด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ ทั้งทางโลกและทางธรรม และได้นำหลักอริยสัจ ๔ มาประยุกต์ กับวิธีการทางวิทยาศาสตร์โดยจัดการเรียนการสอน ๕ ขั้นตอน คือ

- (๑) ขั้นเตรียมความพร้อมแก่ผู้เรียน
- (๒) ขั้นสังเกตสถานการณ์ภาพของปัญหา (ทุกข์)
- (๓) ขั้นอธิบายปัญหา (สมุทัย)
- (๔) ขั้นของการทำนายผล (นิโรธ)
- (๕) ขั้นควบคุมและสร้างสรรค์สิ่งแวดล้อม (มรรค)^{๑๔}

สุมน อมรวิวัฒน์ ได้กล่าวว่ววิธีการสอนโดยการสร้างศรัทธาและโยนิโสมนสิการ ได้นำ แนวคิดจากหนังสือพุทธธรรมของพระราชวรมุนี มาสร้างเป็นหลักการและขั้นตอนการสอนตามแนว พุทธวิธีโดยวิธีสร้างศรัทธาและโยนิโสมนสิการโดยยึดหลักกระบวนการพัฒนาปัญญาว่า บุคคลจะ ได้รับการสอนให้เกิดความเห็นชอบความรู้แจ้ง และความหลุดพ้น เพราะปัจจัย ๒ ประการ คือ

(๑) ปรโตโฆสะ หมายถึงปัจจัยภายนอก ได้แก่ การเรียนรู้จากอิทธิพลของสิ่งแวดล้อม ภายนอก หรือครูนั่นเองซึ่งเน้นคุณสมบัติของครูว่าจะต้องเป็นกัลยาณมิตร

^{๑๓}สุมน อมรวิวัฒน์, โครงการอบรมครูพระช่วยสอนวิชาจริยศึกษาในโรงเรียนสังกัด กรุงเทพมหานคร, (กรุงเทพมหานคร: ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, ๒๕๓๓), หน้า ๕๖-๕๗.

^{๑๔}วีระยุทธ วิเชียรโชติ,แนวทางการส่งเสริมจริยธรรมและสร้างค่านิยมทางศาสนา, (กรุงเทพมหานคร: ชุมนุม สหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, ๒๕๒๖), หน้า๘๕-๘๖.

(๒) โยนิโสมนสิการ หมายถึง ปัจจัยภายในตัวบุคคลหรือวิธีการ แห่งปัญญา ได้แก่ การใช้ความคิดถูกวิธีคิดอย่างอิสระ คิดเป็น คิดอย่างมีระบบ คิดหาเหตุผลสืบค้นถึง ต้นเค้าสืบสาวให้ตลอดสายแยกแยะให้เห็นตามสภาวะและตามความสัมพันธ์สืบทอดแห่งปัจจัย^{๑๕}

สุมน อมรวิวัฒน์ กล่าวต่อว่า จากหลักศรัทธาและโยนิโสมนสิการดังกล่าว ได้นำมาจัดเป็นระบบการสอนและขั้นตอนการสอนดังนี้^{๑๖}

ชั้นนำ

๑. ครูใช้ช่วงระยะเวลาหนึ่งก่อนทดลองสอนในการเตรียมตัวครูเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูกับนักเรียนครูแสดงความรักและความเมตตาต่อนักเรียนอย่างจริงใจ

๒. ก่อนเริ่มบทเรียนแต่ละครั้งครูจัดสิ่งแวดล้อมและบรรยากาศในชั้นเรียนให้สอดคล้องกับเนื้อหาของบทเรียนและเข้าใจให้นักเรียนเห็นความสำคัญของบทเรียน จัดทำ ห้องเรียนให้สะอาด มีระเบียบจัดป้ายนิเทศก็ให้ตรงกับเนื้อหาของบทเรียน

๓. ครูเสนอสถานการณ์ปัญหา หรือกรณีตัวอย่าง พร้อมนำหลักธรรมที่จะนำไปสู่การแก้ไขปัญหาหลายๆอย่าง

ขั้นสอน

นักเรียนนำเสนอสถานการณ์ ปัญหาหรือกรณีตัวอย่าง และหลักธรรมในการแก้ปัญหามาฝึกทักษะการคิดและการปฏิบัติในกระบวนการเผชิญสถานการณ์ดังนี้

๑. ฝึกทักษะการแสวงหาและรวบรวมข้อมูล ข้อเท็จจริง ความรู้และหลักการ
๒. นักเรียนฝึกสรุปประเด็นสำคัญเพื่อประเมินค่าแนวทางแก้ปัญหา ว่าทางใดดีที่สุดโดยใช้วิธีคิด ๓ วิธี คือ

๒.๑ คิดอย่างสัมพันธ์

๒.๒ คิดจำแนกแยกแยะ (ดี-ชั่ว, ถูก-ผิด)

๓. ฝึกทักษะการเลือกและการตัดสินใจโดยให้นักเรียนแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและคิดทดสอบด้วยเหตุผลจนมั่นใจว่าเป็นทางเลือกที่ถูกต้อง

๔. นักเรียนลงมือปฏิบัติทั้งในและนอกเวลาเรียนโดยมีครูคอยสังเกตและแนะนำ

^{๑๕} สุมน อมรวิวัฒน์, แนวทางการส่งเสริมจริยธรรมและสร้างค่านิยมทางศาสนา, (กรุงเทพมหานคร: ชุมชน สหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, ๒๕๒๖), หน้า ๑-๒๐.

^{๑๖} สุมน อมรวิวัฒน์, การจัดสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม, (กรุงเทพมหานคร: ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, ๒๕๒๘), หน้า ๘๘-๘๙.

ขั้นสรุป

๑. ครูและนักเรียนสรุปผลการปฏิบัติตามทางเลือกนั้นและให้นักเรียนแสดงออกด้วยวิธีการต่างๆ เช่น พูด เขียน แสดงออกทางศิลปะ ดนตรี ฯลฯ เพื่อแสดงความมั่นใจว่า ธรรมะที่เรียนในบทเรียนมีความเป็นไปได้ มีคุณค่าและปฏิบัติได้ผลจริง

๒. ครูสรุปบทเรียน

๓. วัดและประเมินผลความคิดรวบยอดเชิงจริยธรรม

พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ได้กล่าวว่านอกจากนี้บทบาทส่วนหนึ่งของครูพระช่วยสอนวิชาพระพุทธศาสนาควรจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคนให้สมบูรณ์เต็มตามศักยภาพทั้งทางกาย สังคม อารมณ์และสติปัญญา โดยการพัฒนาให้ครบทั้ง ๔ ด้าน ตามหลักการทางพระพุทธศาสนา ได้แก่^{๑๗}

๑. กายภาวนา (การพัฒนาทางกาย) มีทักษะในการใช้เครื่องมืออุปกรณ์และเทคโนโลยีสมัยใหม่ตามแนวหลักสูตร

๒. สीलภาวนา (การพัฒนาสังคม) การปรับตัวเข้ากับคนอื่นได้ เป็นที่นับหน้าถือตาของคนในสังคมรู้จักการบริหารจัดการที่ดี มีคุณธรรม จริยธรรมตามแนวจริยศึกษา

๓. จิตตภาวนา (การพัฒนาทางจิต) ไม่ดูถูกตนเอง ไม่ดูถูกท้องถิ่น มีสุขภาพจิตดีมีความสุขตามสมควรแก่ฐานะภาวนาข้อนี้เทียบได้กับสุขศึกษาที่เน้นทั้งความสุขกายและสุขใจ

๔. ปัญญาภาวนา (การพัฒนาทางปัญญา) มีเสรีภาพทางความคิด คือ คิดเป็นตามหลักโยนิโสมนสิการสามารถแสวงหาความรู้ด้วยตนเองตลอดเวลา มีความรู้พอที่จะจัดการกับความทุกข์ที่เรียกว่าทักษะในการแก้ปัญหาชีวิต ภาวนาข้อนี้เปรียบเทียบกับพุทธศึกษา อนึ่ง ในการพัฒนานั้นพุทธศาสนาถือว่ามนุษย์เป็นสัตว์ที่มีศักยภาพในการเรียนรู้สูงยิ่งเนื่องจากสมองของมนุษย์เป็นโครงสร้างที่วิจิตรที่สุดในจักรวาลมนุษย์สามารถเรียนรู้ให้บรรลุอะไรก็ได้ คือ เรียนรู้ให้รู้ความจริง เรียนรู้ให้รู้ความงาม เรียนรู้ให้รู้ถึงความดีหรือความถูกต้อง เรียนรู้อย่างมีความสุขและเรียนรู้ให้บรรลุถึงความสุขได้

ประเวศ วะสี ได้กล่าวว่าพุทธศาสนาเป็นภูมิปัญญาใหญ่อย่างหนึ่งของโลกสมควรจะนำมาช่วยกันพิจารณาพัฒนากระบวนการเรียนรู้แบบพุทธว่าควรเป็นอย่างไร ทดลองทำประเมิน ปรับปรุงการกระทำใหม่ เช่นนี้เรื่อยๆ ไปเราก็จะได้กระบวนการเรียนรู้ที่สามารถพัฒนาตนเองได้อย่างต่อเนื่อง

^{๑๗} พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), *กรอบความคิดในการจัดทำสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา ในหลักสูตรใหม่*, (กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕), หน้า ๓๕.

ไม่เข้าไปสู่ความสำเร็จรูป ตายตัวและตีบตันพุทธศาสนากับการศึกษามีแง่มุมที่น่าสนใจมากมายในที่นี้ จะขอกล่าวถึงคุณลักษณะของพุทธศาสนากับการศึกษา ๔ ประการ คือ^{๑๘}

๑. พุทธศาสนาให้คุณค่าแก่การศึกษาสูงสุด พุทธศาสนสุภาษิตที่ว่า “อตตา หิ อตตโน นานาโถ” (ตนแลเป็นที่พึ่งของตน) หรือ “นตถิ ปญญา สมาอาภา” (แสงสว่างเสมอด้วยปัญญาไม่มี) แสดงคุณค่าทางพระพุทธานุชาต ที่พึ่งไปที่ตัวมนุษย์เองว่าสามารถพึ่งตนเองได้และถือว่าปัญญาเป็น ความสว่างที่สุด พระพุทธเจ้าที่ทรงเป็นมนุษย์แต่เมื่อทรงเรียนรู้จนบรรลุทางปัญญาก็ทรงมีคุณอย่าง สูงสุด

๒. วัตถุประสงค์ของการศึกษาเพื่อพันทุกข์ วัตถุประสงค์ของการศึกษสมัยใหม่เพื่อให้รู้ วิชา จึงสอนวิชา เรียนวิชา ทดสอบความรู้วิชาให้ประกาศนียบัตรหรือปริญญาบัตรเพื่อแสดงว่ารู้วิชานั้นๆแต่ไม่มีวัตถุประสงค์เพื่อการพันทุกข์ ฉะนั้น เมื่อเรียนไปแล้วความทุกข์ก็ไม่ค่อยลงหรือไปก่อ ความทุกข์มากขึ้น เพราะไม่ได้เรียนรู้เพื่อลดทอนความทุกข์

ในทางพุทธศาสนาการศึกษาที่มีวัตถุประสงค์ว่า มุ่งไปที่การพันทุกข์ในครั้งพุทธกาลมีคน เป็นจำนวนมากทูลถามปัญหานานาประการต่อพระพุทธเจ้าพระองค์ไม่ทรงตอบทุกปัญหา ทรง เลือกลงเฉพาะที่เกี่ยวกับทุกข์และการหมดไปของความทุกข์ ส่วนเรื่องไกลตัว ไม่มีพระประสงค์จะ ตอบ เลยตรัสอุปมาว่าเหมือนคนถูกลูกศรเสียบอยู่ที่อก (ทุกข์) สิ่งที่ต้องทำโดยรีบด่วน คือ ถอนลูกศร นั้นออกจากอก (แก้ทุกข์) ไม่ใช่มาถามหาความรู้ว่าผู้ยิงชื่ออะไร เป็นลูกใครมีนิสัยใจคออย่างไร ถ้าอย่างนั้นก็จะไม่ได้แก้ทุกข์

๓. โลกทัศน์และวิถีคิดแบบพุทธเรื่องนี้มีความสำคัญอย่างยิ่งการเห็นโลกหรือโลกทัศน์ที่ คับแคบ เห็นเฉพาะส่วน ไม่เห็นทั้งหมด จะนำไปสู่ความคิดแบบแยกส่วนสุดโต่งขัดแย้งรุนแรง วิทยาศาสตร์เป็นตัวอย่างของการมองและการคิดแบบแยกส่วน เพราะเน้นที่การวัดแม่นยำ

ในความเป็นจริงมีทั้งรูปธรรมและนามธรรมที่เชื่อมโยงกันอยู่แต่นามธรรม เช่น จิตใจ คุณค่าหรือจิตวิญญาณ มีอยู่จริงแต่วัดไม่ได้แม่นยำ เมื่อวัดไม่ได้แม่นยำ และเมื่อวิทยาศาสตร์เน้นที่ ความแม่นยำก็เลยเข้าไปเกี่ยวข้องเฉพาะกับวัตถุ หรือรูปธรรมแต่เนื่องจากมิติทางจิตวิญญาณเป็นเรื่อง ที่ขาดไม่ได้ในความเป็นมนุษย์โลกทัศน์แบบวิทยาศาสตร์ที่แยกส่วน แม้จะดลบันดาลความก้าวหน้า ทางด้านวัตถุต่างๆ ก็นำไปสู่วิกฤตการณ์การเห็นไม่ครบ นำไปสู่การเสียสมดุลและวิกฤตอยู่เสมอพุทธ ศาสนามีวิถีคิดอย่างเป็นกลาง หรือ “มัชฌิมาปฏิปทา” จึงเชื่อมโยงอย่างไม่มีที่สิ้นสุด เปรียบได้กับ

^{๑๘} ประเวศ วะสี, การพัฒนากระบวนการเรียนรู้แบบพุทธ, (กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิสดศรี-สฤษดิ์วงศ์ , ๒๕๕๖), หน้า ๓๘.

หลัก “อิทัปปัจจยตา” ที่เห็นสรรพสิ่งทั้งรูปธรรมและนามธรรมทั้งภายในตัวและนอกตัวเชื่อมโยงกัน อย่างเป็นพลวัต หรือเป็นกระแสของเหตุปัจจัย

๔. การศึกษาที่เอาชีวิตหรือวิถีชีวิตเป็นตัวตั้งไม่ใช่เอาวิชาเป็นตัวตั้ง ในขณะที่การศึกษาส่วนใหญ่ในโลกปัจจุบันเอาวิชาหรือศาสตร์เป็นตัวตั้งซึ่งเป็นการแยกส่วนของชีวิตจริง การศึกษาในทางพุทธศาสนาเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับวิถีชีวิตทั้งหมด หรือวิถีชีวิตคือการศึกษาที่เดียวซึ่งในทางพระพุทธศาสนา เรียกว่า “ไตรสิกขา” อันได้แก่ ศีล สมาธิ และปัญญา

ศีล คือการอยู่ร่วมกันในสังคมด้วยสันติในทุกระดับ ตั้งแต่ครอบครัว ชุมชนประเทศและโลกส่วนสมาธิ และปัญญาเป็นไปเพื่อพัฒนาความละเอียดอ่อนและการยกระดับความเป็นมนุษย์ให้สูงขึ้นแล้วเลี้ยวกลับมาส่งเสริมการสร้างระบบการอยู่ร่วมกันด้วยสันติให้บังเกิดได้ง่ายขึ้นอุปสรรคที่สำคัญที่สุดที่ทำให้มนุษย์อยู่ร่วมกันด้วยสันติไม่ได้ คือกิเลสหรือความเห็นแก่ตัว ศีลหรือระบบ การอยู่ร่วมกัน เป็นเครื่องลดกิเลสอย่างหยาบสมาธิเป็นเครื่องลดกิเลสอย่างปานกลางปัญญาเป็นเครื่องลดกิเลสอย่างละเอียด

ระบบส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้แบบพุทธ

ตามหลักการเรื่องพุทธศาสนากับการศึกษาทั้ง ๔ ประการข้างต้นสามารถนำมาจัดระบบส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้แบบพุทธได้เป็น ๖ องค์ดังรายละเอียด

องค์ที่ ๑ วัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ การเรียนรู้แบบพุทธมีวัตถุประสงค์เพื่อการเรียนรู้ลดความเห็นแก่ตัวหรือตัวกูของกู และเพื่ออยู่ร่วมกันด้วยสันติระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ และมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม

องค์ที่ ๒ ฐานของการเรียนรู้ การเรียนรู้ที่ฯฯ ไปเอาวิชาเป็นตัวตั้งหรือเป็นฐานแต่กระบวนการเรียนรู้แบบพุทธเอาวิถีชีวิตเป็นฐาน มีการเรียนรู้จากประสบการณ์กิจกรรมและการทำงาน ในวิถีชีวิต มีการร่วมคิดร่วมทำหรือการสร้างความเป็นชุมชนสังคมในอุดมคติทางพุทธศาสนา คือชุมชนเรียนรู้ที่จะพึ่งตัวเองได้การเรียนรู้ต้องเรียนรู้การสร้างความเป็นชุมชนหรือรวมตัวร่วมคิดร่วมทำเสมอ และในการรวมตัวร่วมคิดร่วมทำนั้นจะต้องฝึกการมีความเอื้ออาทรต่อกัน

องค์ที่ ๓ กระบวนการทางปัญญา องค์ของการเรียนรู้ ๑ ถึง ๕ เป็นกระบวนการทางปัญญาที่แล่นถึงกันเป็นการศึกษา ๕ องค์ หรือ เบญจางคสิกขาที่ทุกองค์เข้ามาเชื่อมโยงกัน กระบวนการทางปัญญา หมายถึง ทั้ง ๕ องค์เชื่อมโยงกันองค์ที่ ๑ วัตถุประสงค์ของการเรียนรู้เพื่อลดตัวกูของกู และเพื่อการอยู่ร่วมกันด้วยสันติ มีผลให้องค์ที่ ๒ คือการเรียนรู้ในวิถีชีวิตชัดเจนขึ้นว่าเรียนรู้เพื่ออะไร ทั้งองค์ที่ ๑ และ ๒ ไปช่วยโลกทัศน์และวิถีคิดให้ถูกต้องยิ่งขึ้นในขณะที่โลกทัศน์ และ

วิธีคิดจะเป็นประโยชน์ต่อองค์ที่ ๑, ๒, ๓ และ ๕ องค์ที่ ๕ คือการเจริญสติ-สมาธิไปหนุนให้องค์อื่นๆ เข้มแข็งขึ้น^{๑๙}

ในกระบวนการทางปัญญาที่แยกมาพูดในองค์ที่ ๓ ประกอบด้วย ๑๐ ขั้นตอนดังนี้

(๑) การฝึกสังเกตในการเรียนรู้จากวิถีชีวิตในองค์ที่ ๒ หากมีการฝึกสังเกตก็จะเกิดปัญญาโลกทัศน์ และวิธีคิดสติ-สมาธิจะเข้าไปมีผลต่อการสังเกตและสิ่งที่สังเกต

(๒) ฝึกบันทึกเมื่อสังเกตอะไรแล้ว ควรฝึกบันทึก โดยจะวาดรูปหรือบันทึก ข้อความ ถ่ายภาพถ่ายวิดีโอ ละเอียดมากขึ้นตามวัยและตามสถานการณ์ การบันทึกเป็นการพัฒนาปัญญา

(๓) ฝึกการนำเสนอต่อที่ประชุมกลุ่ม การนำเสนอได้ดีเป็นการพัฒนาปัญญาทั้งของผู้ นำเสนอและของกลุ่ม

(๔) ฝึกการฟังการฟังที่ทำให้เกิดปัญญา โบราณเรียกว่าเป็นพหูสูต บางคนไม่ได้ ยินคน อื่นพูดเพราะหมกมุ่นอยู่ในความคิดของตัวเองหรือมีความคิดในเรื่องใดเรื่องหนึ่งจนเรื่องอื่นเข้าไม่ได้ ฉันทะ สติ และสมาธิจะช่วยให้ฟังได้ดีขึ้น^{๒๐}

(๕) ฝึกปุจฉา-วิสัชนา เมื่อมีการนำเสนอและการฟังแล้ว ควรฝึกการปุจฉา-วิสัชนาซึ่งเป็นการฝึกใช้เหตุผล วิเคราะห์ สังเคราะห์ทำให้เกิดความแจ่มแจ้งในเรื่องนั้นๆ

(๖) ฝึกการตั้งสมมติฐานและตั้งคำถามเมื่อมีการปุจฉา-วิสัชนากันจนแจ่มแจ้งแล้วควรจะมี การตั้งสมมติฐาน เช่นว่าอะไรเป็นอะไร อะไรเกิดจากอะไรวิธีที่จะทำให้สำเร็จประโยชน์และมีการฝึกตั้งคำถามกลุ่มช่วยกันคิดคำถามที่มีคุณค่าและมีความสำคัญ

(๗) ฝึกการค้นหาคำตอบ เมื่อมีการถามแล้วก็ควรไปค้นหาคำตอบจากหนังสือ จากตำรา จากอินเทอร์เน็ต หรือไปคุยไปคนเฒ่าคนแก่ แล้วแต่ธรรมชาติของคำถาม การค้นหาคำตอบต่อคำถาม ที่สำคัญจะสนุกและทำให้ได้ความรู้มาก ต่างจากการท่องหนังสือโดยไม่มีคำถามบางคำถาม เมื่อค้นหา คำตอบทุกวิถีทางจนหมดแล้วก็ไม่พบ แต่คำถามยังอยู่และมีความสำคัญ ต้องหาคำตอบต่อไป ด้วยการวิจัย

(๘) การวิจัยการวิจัยเพื่อหาคำตอบเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ทุกระดับเพราะ จะทำให้พบความรู้ใหม่ๆ ทำให้เกิดความภาคภูมิใจและมีประโยชน์มาก

(๙) เชื่อมโยงบูรณาการทำให้เห็นความเป็นไปทั้งหมดและเห็นตัวเองธรรมชาติของสรรพ สิ่งล้วนเชื่อมโยง เมื่อเรียนรู้อะไรมาอย่าให้ความรู้นั้นแยกเป็นส่วนๆ แต่ควรจะเป็นบูรณาการ ให้เห็นความเป็นไปทั้งหมด ในความเป็นไปทั้งหมดจะมีความงามและมีมิติอื่นผุดขึ้นบังเกิด (Emerge)

^{๑๙} ประเวศ วะสี, การพัฒนากระบวนการเรียนรู้แบบพุทธ, อ่างแล้ว. หน้า ๓๘.

^{๒๐} ประเวศ วะสี, การพัฒนากระบวนการเรียนรู้แบบพุทธ, อ่างแล้ว. หน้า ๓๘.

ออกมาเหนือความเป็นส่วนๆและในความเป็นไปทั้งหมดนั้นมองให้เห็นตัวเอง เกิดการรู้ตัวเองตามความเป็นจริงว่าสัมพันธ์กับความเป็นไปทั้งหมดเป็นอย่างไร

(๑๐) ฝึกรเขียนเรียบเรียงทางวิชาการ ถึงกระบวนการเรียนรู้และความรู้ใหม่ที่ได้มา การเรียบเรียงทางวิชาการ เป็นการเรียบเรียงความคิดให้ประณีตขึ้นทำให้ค้นคว้าหาหลักฐานที่มา ที่อ้างอิงของความรู้ให้ถี่ถ้วนแม่นยำขึ้นการเรียบเรียงทางวิชาการจึงเป็นการพัฒนาปัญญาของตนเองอย่างสำคัญและเป็นประโยชน์ในการเรียนรู้ของผู้อื่นในวงกว้างออกไป

องค์ที่ ๔ โลกทัศน์และชีวิต เป็นเครื่องมือส่งเสริมกระบวนการทางปัญญา

องค์ที่ ๕ การเจริญสติ-สมาธิ เป็นเครื่องมือกระบวนการเรียนรู้อันยิ่งใหญ่ควรจะเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตและการเรียนรู้ควรทำความเข้าใจในสัมมาสติและสัมมาสมาธิ และควรมีการศึกษาวิจัยว่าในวัยเด็กเล็กสิ่งนี้คืออะไร และทำอย่างไร

องค์ที่ ๖ บทบาทของครูผู้เป็นกัลยาณมิตร คือ การส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ ในองค์ที่ ๑ ถึง ๕อย่างเชื่อมโยง บทบาทเดิมครูมีอำนาจและใช้อำนาจใจการควบคุมการเรียนรู้แต่ครูไม่ได้เรียนรู้จึงล้าสมัยอย่างรวดเร็ว แต่การเรียนรู้ คือ การรอกงามการรอกงามจะเกิดขึ้นได้หรือเกิดได้ดีต่อเมื่อ ผู้เรียนมีอิสรภาพความสัมพันธ์ระหว่างครูและนักเรียนจึงมีความสำคัญถ้าสัมพันธ์กันเชิงอำนาจการเรียนรู้ จะน้อยและไม่สนุกแต่ถ้าครูกับนักเรียนสัมพันธ์กันด้วยความเอื้ออาทรด้วยการก่อให้เกิดฉันทะในการเรียนรู้และมีการเรียนรู้ร่วมกันก็จะเกิดบรรยากาศการเรียนรู้ที่ดี และครูเองก็จะมีการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ทำให้ทันสมัยและชำนาญขึ้นเรื่อยๆ เนื่องจากการรวมตัวร่วมคิดร่วมทำเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่สำคัญ

๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการศึกษา

๒.๓.๑ แนวคิดเกี่ยวกับด้านเนื้อหาการเรียน

ขอบข่ายในด้านเนื้อหาการเรียนการสอนเป็นสิ่งสำคัญที่ผู้เรียนและผู้สอนจะต้องทำความเข้าใจร่วมกันเพราะเนื้อหาสาระรวมทั้งหลักสูตรที่ผู้เรียนได้เรียนในรายวิชานั้นจะนำมาสอนนั้น จำเป็นต้องคำนึงถึงความยากง่ายให้พอเหมาะกับความสามารถของผู้เรียน และให้มีความต่อเนื่องกับความรู้พื้นฐานเดิมของ ดังนั้นผู้สอนต้องพิจารณาเนื้อหาสาระที่นำมาสอนให้มีความเหมาะสม และพิจารณาว่าเป็นเนื้อหาประเภทใดในประเภทเหล่านี้ ๑) ข้อเท็จจริงและความรู้ธรรมดา ๒) ความคิดรวบยอดและหลักการ ๓) การแก้ปัญหาและความคิดสร้างสรรค์ ๔) ทักษะทางกายและเนื้อหาสาระการเรียนการสอนที่ผู้สอนจะต้องจัดให้ผู้เรียนเหมาะสมกับชั้นเรียน เนื้อหาสาระจะต้องอ่านเข้าใจง่าย

และมีความเหมาะสมกับเวลาเรียนและสิ่งที่สำคัญที่สุดคือเนื้อหาสาระการเรียนการสอนจะต้อง น่าสนใจ จึงจะทำให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น^{๒๑}

ทศนา แคมมณี ได้ให้เสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับด้านเนื้อหาว่า การจัดกิจกรรมให้ สอดคล้องกับผู้เรียนนั้นจะต้องมีลักษณะที่สอดคล้องกับเนื้อหาวิชา เนื้อหาวิชามีหลายประเภท เช่น ประเภทข้อเท็จจริง การแก้ปัญหา การคิดสร้างสรรค์ ทักษะ เจตคติ และค่านิยม เนื้อหาวิชาแต่ละ ประเภทต้องอาศัยเทคนิควิธีสอน หรือการจัดกิจกรรมที่แตกต่างกัน เช่น ถ้าเป็นประเภททักษะก็ต้อง จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติ ฝึกฝนอย่างมีขั้นตอน จึงจะเกิดทักษะได้ยกตัวอย่างการสอนคัด เขียนไทย นักเรียนจะคัดเขียนตัวอักษรไทยได้สวยงาม ต้องได้ฝึกการคัดบ่อยๆ ตามลำดับขั้นตอน และ มีการปรับปรุงแก้ไขในส่วนที่บกพร่องจนสามารถคัดได้อย่างสวยงามในเวลาที่กำหนด หรือถ้าเป็น เนื้อหาวิชาประเภทการแก้ปัญหาก็ต้องให้ผู้เรียนได้คิดแก้ปัญหา และเปิดโอกาสให้แสดงความคิด สร้างสรรค์ในการแก้ปัญหานั้น เช่น วิชาวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ เป็นต้น^{๒๒}

อาภรณ์ ใจเที่ยง ได้เสนอแนวคิดที่เนื้อหาสาระที่จะนำมาสอน ในการเลือกเนื้อหา สาระที่จะนำมาสอนนั้นจำเป็นต้องคำนึงถึงความยากง่ายให้พอเหมาะกับความสามารถของผู้เรียน และให้มีความต่อเนื่องกับความรู้พื้นฐานเดิมของผู้เรียน ถ้าหากเนื้อหาสาระที่นำมาสอนมีความงาย เกินไป ผู้เรียนก็จะไม่เกิดการเรียนรู้แต่อย่างใด แต่ในทางตรงกันข้ามถ้าหากเนื้อหาที่นำมาสอนมี ความยากเกินไปก็ทำให้การเรียนรู้เกิดขึ้นด้วยความยากลำบาก ดังนั้นผู้สอนต้องพิจารณาเนื้อหาสาระ ที่นำมาสอนให้มีความเหมาะสม และพิจารณาว่าเป็นเนื้อหาประเภทใดในประเภทเหล่านี้ ๑) ข้อเท็จจริงและความรู้ธรรมดา ๒) ความคิดรวบยอดและหลักการ ๓) การแก้ปัญหาและความคิด สร้างสรรค์ ๔) ทักษะทางกาย^{๒๓}

ปรัชญา ใจสะอาด ได้กล่าวถึงการเลือกและจัดการเนื้อหาว่า หลังจากการวิเคราะห์ ความต้องการและกำหนดจุดประสงค์ของหลักสูตรชั่วคราวแล้วจะถึงขั้นการเลือกและจัดเนื้อหาใน หลักสูตร การวินิจฉัยความต้องการและจุดประสงค์ของหลักสูตรจะเป็นแนวการเลือกเนื้อหาว่า ต้องการเน้นอะไรบ้าง โดยทั่วไปแล้วการพัฒนาหน่วยการเรียนการสอนต้องอยู่ในกรอบของโรงเรียน

^{๒๑} พระสุรชัย สุรชโย (หงษ์ตระกูล), “ทัศนคติของนักเรียนที่มีต่อการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรม ในโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (การบริหาร การศึกษา : บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๕, หน้า ๒๙.

^{๒๒} ทศนา แคมมณี, แนวการสอนวิชาภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ องค์การรับส่งสินค้าพอสต์ภัณฑ์ (ร.ส.พ.), ๒๕๕๑), หน้า ๗๔.

^{๒๓} อาภรณ์ ใจเที่ยง, หลักการสอน, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๗), หน้า ๓๘.

ที่กำหนดว่าในเนื้อหาใดควรสอนในระดับชั้นอะไร การเปลี่ยนแปลงโยกย้ายเนื้อหาเป็นเรื่องค่อนข้างจะกระทำได้ยาก

๑. การเลือกเรื่อง ในการเลือกเรื่องเป็นการพัฒนาหน่วยการสอนอันดับแรกที่ครูหรือผู้สอนและนักวางแผนหลักสูตรต้องตัดสินใจอย่างมีเหตุผล และควรคำนึงถึงธรรมชาติของเรื่องในหน่วยการสอน เพื่อให้มีความสัมพันธ์กับวิชาและขอบเขตของการศึกษา ไม่ว่าจะเรื่องที่ถูกเลือกมาเป็นตัวแทนที่ดีของเนื้อหาวิชาที่ต้องการให้ผู้เรียนศึกษาหรือไม่ก็ตาม การเรียนการสอนก็ค่อนข้างจะมีขีดจำกัด และเรื่องที่ถูกเลือกมาโดยมากจะเป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมที่บังเกิดกับผู้เรียนมากที่สุด หน่วยการสอนจะหมดความสำคัญ ถ้าเรื่องที่เลือกมานั้นไม่มีส่วนพัฒนาตัวผู้เรียนในหลาย ๆ ด้าน เช่น การพัฒนากาย อารมณ์ และสังคม เป็นต้น

เนื้อหาวิชาจะเป็นตัวกำหนดมิติของการเรียนการสอน ทั้งนี้เพราะความรู้ในแต่ละระดับชั้นจะเป็นพื้นฐานการศึกษาต่อในชั้นสูงขึ้น พื้นฐานความรู้ทั้งหลายจึงต้องเน้นที่ศรัทธา ความสนใจ และความซาบซึ้งเป็นสำคัญ

๒. การเลือกแนวคิดพื้นฐาน แนวคิดพื้นฐานของแต่ละวิชาจะเป็นตัวแทนของวิชานั้น ๆ การเลือกแนวคิดพื้นฐานมีความสำคัญเช่นเดียวกับการเลือกเรื่องบรรจุลงในหลักสูตร แนวคิดพื้นฐานในแต่ละหน่วยของทุกเนื้อหาจะกำหนดแนวคิดพื้นฐานอย่างสมเหตุสมผล หลักในการเลือกคือ จะต้องเป็นแนวทางในการเลือกข้อเท็จจริงทั่วไป และข้อเท็จจริงเฉพาะ ดังนั้นสิ่งที่กำหนดไว้ในแนวคิดพื้นฐาน คือ เรื่องที่บรรจุลงในหลักสูตรจะต้องมีประโยชน์ต่อผู้เรียนโดยการเลือกแนวคิดนี้ จะต้องผ่านการทดสอบและเป็นที่ยอมรับของครูและนักวางแผนหลักสูตร เช่น เป็นเรื่องที่มีสมเหตุสมผล มีความสำคัญ และอยู่ในระดับความสามารถของผู้เรียนและ^{๒๔}

บรรพต สุวรรณประเสริฐ ได้กล่าวถึงการเลือกเนื้อหาเฉพาะคือ จะเห็นว่าแนวคิดพื้นฐานที่ได้กล่าวมานั้นสามารถนำมาเป็นหลักกำหนดแนวทางในการเลือกเนื้อหาเฉพาะเพื่อพัฒนาผู้เรียนในหลักสูตรที่กำหนดขึ้น เนื้อหาเฉพาะที่ถูกเลือกมาจะต้องสอดคล้องกับแนวคิดทั่วไป ไม่คลุมเครือ และสมเหตุสมผล เนื้อหาที่ถูกเลือกมาไม่จำเป็นต้องครอบคลุมทุกเรื่อง แต่แนวคิดในการเลือกแต่ละเรื่องจะต้องไม่ขัดแย้งกัน

การเลือกเนื้อหาเฉพาะในเรื่องหนึ่ง ครูหรือผู้สอนและนักวางแผนหลักสูตร จะต้องคำนึงถึงความสมเหตุสมผลและระดับความเหมาะสมของเนื้อหาทั้งหมด นอกจากนี้ครู และนักวางแผนหลักสูตรจะต้องคำนึงว่า เนื้อหาเฉพาะเป็นส่วนที่รวมจุดประสงค์ที่กำหนดไว้หลายข้อ เป็นส่วนที่เป็นความต้องการของกลุ่มคนในชุมชน เป็นส่วนที่อยู่ในความสนใจของผู้เรียน เป็นส่วนที่เพิ่ม

^{๒๔} ปรัชญา ใจสะอาด, บทเรียนสำเร็จรูปและเครื่องช่วยสอน, (๒๕๒๒), หน้า ๑๕๑-๑๕๒.

ความเข้าใจจากความรู้เพิ่มเติมที่ผู้เรียนเคยศึกษามาแล้ว และเป็นส่วนที่มีความหมายต่อชีวิตของผู้เรียน

ถึงแม้ว่าครูและนักวางแผนหลักสูตรจะได้แนวคิดในเลือกเนื้อหาเฉพาะที่จะบรรจุลงในหลักสูตรแล้วก็ตาม ข้อเท็จจริงของสิ่งที่ควรคำนึงถึงคือ การเลือกเนื้อหาที่ไม่ดี และไม่เหมาะสมมาสอนนักเรียน จะไม่เป็นการพัฒนาความรู้ความสามารถใด ๆ และยังเป็นภาระบั่นทอนกำลังใจ และความสนใจในตัวผู้เรียน ดังนั้น การตัดสินใจเลือกเนื้อหาเฉพาะลงในเรื่องที่จะสอนควรเป็นส่วนพัฒนาความสามารถทางสติปัญญาในตัวผู้เรียน หลักในการเลือกจึงต้องคำนึงถึงเรื่องแนวคิดพื้นฐาน และระดับชั้นที่จะสอนด้วย^{๒๕}

ไชยยศ เรื่องสุวรรณ ได้กล่าวถึงการจัดเนื้อหาวิชานั้นต้องประกอบด้วย ความมุ่งหมาย (Goals) และหัวข้อ (Topics) ซึ่งหัวข้อ หมายถึง การเรียนรู้ด้านความรู้ เนื้อหาวิชา (Cognitive Learning) ภารกิจ (Task) หมายถึง การเรียนรู้ด้านทักษะ (Psychomotor Learning) ส่วนการเรียนรู้ด้านจิตพิสัย (Affective Learning) มีความสำคัญต่อการสร้างเจตคติและค่านิยมต่างๆ และมีอิทธิพลต่อแรงจูงใจและความรู้สึกของผู้เรียน จะแฝงอยู่ในกิจกรรมการเรียนการสอน ดังนั้น การจัดหัวข้อควรจัดลำดับให้เหมาะสม และง่ายต่อการเรียนรู้การวิเคราะห์เนื้อหาวิชา เป็นการจัดลำดับโครงสร้าง และรายละเอียดของเนื้อหา จากหัวข้อที่กำหนด นำไปสู่ความรู้ ความสัมพันธ์ของข้อเท็จจริงต่างๆ ทำให้เกิดพัฒนาการด้านความคิด สติปัญญาและความเข้าใจ^{๒๖}

Gagne ได้เสนอวิธีจัดโครงสร้าง และลำดับของเนื้อหาวิชา ในลักษณะผลการเรียนรู้สรุปได้ ๓ กลุ่ม คือ

๑. ความรู้ด้านข้อเท็จจริง (Verbal Information) เน้นเรื่องความจำ การระลึกได้ หรือความสามารถในการบอกข้อเท็จจริง และเหตุการณ์ต่างๆ เช่น บอกชื่อ สัญลักษณ์ สถานที่ วัน เดือน ปี การให้นิยาม อธิบายสิ่งของ ตลอดจนเหตุการณ์อื่นๆ

๒. ทักษะด้านสติปัญญา (Intellectual Skills) มี ๒ ระดับ คือ

๑. มโนทัศน์ หรือแนวคิด (Concepts) เป็นการรวบรวมเอาความคิด เหตุการณ์ หรือสิ่งของที่มีลักษณะคล้ายกัน หรือเกี่ยวข้องกันมาจัดให้อยู่ในกลุ่มเดียวกัน ทำให้เกิดมโนทัศน์ มโนทัศน์มีทั้งมโนทัศน์ที่เป็นรูปธรรมและมโนทัศน์ที่เป็นนามธรรม

^{๒๕}บรรพต สุวรรณประเสริฐ, “การพัฒนาหลักสูตรโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ”, เชียงใหม่ : The Knowledge Center, (๒๕๔๔), หน้า ๓๘ - ๔๐.

^{๒๖}ไชยยศ เรื่องสุวรรณ, “เทคโนโลยีการสอน การออกแบบและพัฒนา”, (พิมพ์ครั้งที่ ๒, กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๓), หน้า ๘๐.

๒. หลักการ หรือกฎ (Principles or Rules) หมายถึง ข้อความที่ประกอบด้วย ความสัมพันธ์ระหว่างมโนทัศน์ตั้งแต่ ๒ มโนทัศน์ขึ้นไป

๓. ยุทธศาสตร์การคิด (Cognitive Strategy) เป็นความมุ่งหมายสูงสุดในการเรียนการสอน เพราะผู้สอนต่างมุ่งหวังให้ผู้เรียนสามารถประยุกต์ความรู้ที่ได้จากข้อเท็จจริงต่างๆ รวมทั้งข้อสรุปทั้งหลายไปใช้แก้ปัญหาได้ ดังนั้น การแก้ปัญหา (Problem Solving) จึงเป็นการบ่งชี้รูปแบบของกิจกรรมการเรียนระดับสูงสุดของกิจกรรมทางสติปัญญา

จากลักษณะผลการเรียนรู้ข้างต้น จะเห็นได้ว่าการเรียนรู้ระดับต่ำสุด คือ ข้อเท็จจริง เช่น การชี้บอกชื่อ การอธิบายเกี่ยวกับวัตถุ หรือเหตุการณ์อย่างง่าย ๆ หลังจากที่ผู้เรียนสามารถชี้บอกข้อเท็จจริงได้ว่ามีคุณสมบัติร่วมกัน แสดงว่าผู้เรียนเกิดมโนทัศน์หรือแนวคิด เช่น การดูแผนที่ ผู้เรียนสามารถชี้บอกลักษณะของพื้นที่เรียกว่า “คาบสมุทร” ได้ถูกต้อง ดังนั้น มโนทัศน์หรือแนวคิด ก็คือ ผลจากการจัดระบบสารสนเทศให้เป็นโครงสร้างที่มีความหมายนั่นเอง และความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิดตั้งแต่สองแนวคิดขึ้นไป ก็ได้กลายเป็นบทสรุปทั่วไป หรือ หลักการ

สำหรับหลักเกณฑ์ในการกำหนดเนื้อหาสาระว่าผู้เรียนจะต้องเรียนอะไรบ้างในหัวเรื่องที่จัดดำเนินการเรียนการสอนนั้น ผู้สอนมีเกณฑ์การพิจารณารายละเอียดของเนื้อหาจากหัวเรื่องที่กำหนดในการเรียน การสอน ดังนี้

๑. เนื้อหาสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนดไว้

๒. เนื้อหาเหมาะสมกับผู้เรียนในแง่ระดับความลึกซึ้งของเนื้อหา โดยมองในแง่ความสามารถในการรับรู้ และประสบการณ์เดิมของผู้เรียนที่จะสามารถต่อยอดความรู้เดิมเข้ากับความรู้ใหม่ได้

๓. เนื้อหาที่เป็นสาระสำคัญ หรือแก่นสารของศาสตร์นั้นๆ

๔. เนื้อหาที่มีประโยชน์เป็นปัจจุบันทันต่อเทคโนโลยีและสามารถนำไปใช้ได้จริง^{๒๗}

ผู้วิจัยได้สรุปการกำหนดเนื้อหาวิชาว่า การกำหนดเนื้อหาวิชานั้น เป็นแนวทางออกของการเรียนการสอน การวิเคราะห์เนื้อหาวิชา ควรนำหลัก และทฤษฎีการเรียนรู้ มาพิจารณาประกอบกัน ได้แก่ วัตถุประสงค์การเรียนรู้ของ Bloom และผลการเรียนรู้ของ Gagne ซึ่งจะทำให้การเรียงลำดับขั้นตอนของเนื้อหาสาระเป็นไปอย่างเหมาะสมกับพัฒนาการด้านความคิด สติปัญญา และความเข้าใจของผู้เรียน และช่วยส่งเสริมให้การเรียนรู้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นในการกำหนดเนื้อหาวิชาจะนำไปสู่มุมมองของการออกแบบสื่อการสอน การวิเคราะห์เนื้อหาวิชา ซึ่งเป็นแนวทางสำคัญที่จะช่วยระบุ และชี้เฉพาะลักษณะของเนื้อหาวิชา มีส่วนช่วยระบุวัตถุประสงค์สุดท้าย

^{๒๗}Gagne, R. M., *The Conditions of Learning and Theory of Instruction*, 4th ed., New York : Educational Technology Publication. 1985.

เปรียบเทียบการเตรียมรายละเอียด เพื่อเตรียมสคริปต์ (Script) ถ่ายทำรายการ ดังนั้นจึงเป็นขั้นตอนสำคัญซึ่งนักออกแบบสื่อการสอนจำเป็นต้องดำเนินการในกระบวนการผลิตสื่อการสอนไม่ว่าจะเป็นสื่อการสอนอิเล็กทรอนิกส์ หรือสื่อการสอนประเภทอื่นๆก็ตาม โดยผู้วิจัยได้ทำการกำหนดเนื้อหาโดยจัดลำดับเนื้อหาเพื่อทำการศึกษาตามลำดับต่อไปนี้

๑. เรียงตามลำดับเวลาของเหตุการณ์ต่าง ๆ ได้เกิดขึ้น เช่น เนื้อหาที่เป็นเรื่องราวหรือเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์
๒. เรียงตามลำดับขั้นตอน เช่น เนื้อหาที่แสดงกระบวนการทำงานตั้งแต่เริ่มต้นจนสิ้นสุดภารกิจนั้นๆ
๓. เรียงตามหัวข้อเรื่อง เช่น ความหมายของวัสดุกราฟิก ประเภทของวัสดุกราฟิก ประโยชน์ของวัสดุกราฟิกและวิธีการผลิตวัสดุกราฟิก เป็นต้น
๔. เรียงจากง่ายไปหายาก เช่น การสอนคำศัพท์ในภาษาอังกฤษโดยเริ่มจากคำพยางค์เดียว สองพยางค์ สามและสี่พยางค์ตามลำดับ^{๒๘}

สรุปได้ดังนี้ ด้านเนื้อหาการเรียน เป็นเนื้อหาที่ทางกระทรวงศึกษาธิการกำหนดประกอบไปด้วยความยากง่ายให้พอเหมาะกับความสามารถของผู้เรียน เหมาะสมกับชั้นเรียน เนื้อหาสาระจะต้องอ่านเข้าใจง่าย และ มีความเหมาะสมกับเวลาเรียนเนื้อหาวิชาแต่ละประเภทต้องอาศัยเทคนิควิธีสอน เนื้อหาใดควรสอนในระดับชั้นอะไร เนื้อหาเพื่อพัฒนาผู้เรียนในหลักสูตรที่กำหนดขึ้น เนื้อหาเฉพาะเป็นส่วนที่รวมจุดประสงค์ที่กำหนดไว้หลายข้อ และ เนื้อหาวิชาจะนำไปสู่มุมมองของการออกแบบสื่อการเรียนการสอน

๒.๓.๒ แนวคิดเกี่ยวกับด้านกระบวนการเรียน

กระบวนการเรียนรู้เป็นเครื่องมือสำคัญที่จะพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ อีกทั้งกระบวนการเรียนรู้อย่างจำเป็นสำหรับผู้เรียนในการดำเนินชีวิตในสังคมปัจจุบันและอนาคต ซึ่งมีผู้กล่าวถึงกระบวนการเรียนรู้ในมุมมองต่างๆ ดังนี้

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้กล่าวว่ากระบวนการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา นั้นต้องจัดให้เป็นเพื่อสนองต่อความต้องการของมนุษย์ให้ได้ ตรงนี้เป็นจุดที่สำคัญที่สุด คือพัฒนาความต้องการใหม่แต่ก่อนนี้มนุษย์มีความต้องการอย่างเดียว คือต้องการเสพ ต่อมาพอรู้จักเรียนรู้ก็เกิดความต้องการความรู้ซึ่งเรียกว่าใฝ่รู้ เมื่อมีความต้องการก็ต้องสนองความต้องการได้เกิดความสุขเมื่อสนองความต้องการรู้ คือสนองความใฝ่รู้และเกิดความสุขจากการ

^{๒๘} ปรัชญา ใจสะอาด, บทเรียนสำเร็จรูปและเครื่องช่วยสอน, อ่างแล้วเรื่องเดียวกันหน้า ๒๒.

เรียนรู้ นี้คือกระบวนการเรียนรู้หรือกระบวนการสนองความใฝ่ศึกษาที่มีความสุขจากการสนองความใฝ่รู้^{๒๙}

สันต์ ธรรมบำรุง ได้กล่าวว่าการจัดกระบวนการเรียนการสอนที่ดีและมีประสิทธิภาพเหมาะสมกับการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนานั้น เป็นหน้าที่ของครูผู้สอนโดยตรงจะเป็นผู้จัดเพื่อเป็นการพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้คู่คุณธรรม และสามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข โดยมีการช่วยเหลือสังคมไม่สร้างความสะดวกสบายให้กับผู้คนในสังคม ซึ่งการจัดกระบวนการเรียนการสอนดังกล่าวมีด้วยกัน ๑๐ ประการ ดังนี้^{๓๐}

๑. การเตรียมตัวนักเรียนก่อนเรียน (Pre-learning preparation) นักเรียนต้องมีพฤติกรรมพื้นฐานที่จำเป็นก่อนที่จะเรียนสิ่งใหม่ๆ เช่น

- ๑.) พฤติกรรมการเรียนรู้เดิมจะช่วยส่งเสริมหรือถ่วงการเรียนรู้เรื่องใหม่
- ๒.) ให้นักเรียนรู้เรื่องต่าง ตอนต้นบทเรียนใหม่
- ๓.) ให้นักเรียนทราบเป้าหมายของบทเรียนใหม่

๒. การจูงใจ (Motivation)

๑) ให้เห็นคุณค่าของการมีความสามารถมีความรู้ในบทเรียนใหม่อาจให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมายด้วยกันได้^{๓๑}

๒) เลือกเนื้อหาวิชาที่นักเรียนสนใจหรือให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการเลือก

๓) ทำให้ภารกิจในการเรียนเป็นสิ่งท้าทายขณะเดียวกันนักเรียนเกิดความมั่นใจว่าตนสามารถทำได้

๔) ชักจูงให้นักเรียนมีทัศนคติที่ดีต่อสิ่งที่จะเรียน

๓. การให้แบบอย่างหรือให้เห็นผลงานที่ต้องการให้นักเรียนทำเมื่อเรียนจบบทเรียน (Providing a model of performance)

๑) ให้เห็นตัวอย่างที่จะให้นักเรียนปฏิบัติเมื่อจบบทเรียน

๒) การเลียนแบบเป็นวิธีหนึ่งที่ได้ผลมาก ในการที่คนเราจะได้แนวความคิดใหม่

๔. การให้นักเรียนมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ในการเรียน (Active responding)

^{๒๙} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), กระบวนการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาคนสู่ประชาธิปไตย, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๔๓), หน้า ๖๒.

^{๓๐} สันต์ ธรรมบำรุง, หลักการนิเทศการสอนวิทยาลัยครูเพชรบุรีวิทยาเขต, (เพชรบุรี : สำนักพิมพ์คอมแพคท์ พรินท์ จำกัด, ๒๕๔๘), หน้า ๓๖-๔๒.

^{๓๑} สันต์ ธรรมบำรุง, หลักการนิเทศการสอนวิทยาลัยครูเพชรบุรีวิทยาเขต, อ่างแล้ว, หน้า ๓๖-๔๒.

๑) เริ่มต้นบทเรียนจากการฟังหรือสังเกตผู้อื่นทำกิจกรรมแต่สิ่งนี้นักเรียนจะเกิดการเรียนรู้ต่อเมื่อกระทำกิจกรรมเอง

๒) การฟังและการอ่านจะบังเกิดผลดี เมื่อครูใช้คำถามให้นักเรียนตอบ นักเรียนสามารถทบทวนสิ่งที่อ่านได้ไม่ต้องดูตำรา

๓) การรู้ และการตอบสนองจะต้องสัมพันธ์กับเป้าหมายที่กำหนดไว้

๕. การแนะแนวทางนักเรียน (Guidance)

๑) การแนะแนวทางชี้ให้เห็นช่องทางที่จะทำได้สำเร็จแก่นักเรียน

๒) พยายามจุดสิ่งที่ช่วยทำที่ละเล็กทีละน้อยจนให้นักเรียนเรียนหรือทำเองได้

๖. การฝึกฝนฝึกหัด (Practice)

๑) ส่งเสริมให้นักเรียนฝึกฝนมีโอกาสทำแบบฝึกหัดบ่อยๆ จนเกิดพฤติกรรมในการเรียนรู้ใหม่

๒) เกิดการรักษาความรู้ทักษะเดิมของผู้เรียนจำเป็นต้องให้มีโอกาสฝึกฝนบ้างจึงจะรักษาให้คงรูปอยู่ได้

๓) การฝึกซ้ำๆ อย่างที่เรียกว่า Over-learning จะช่วยทรงความรู้และทักษะเดิมได้ดี

๔) การฝึกหลังจากได้เกิดการเรียนรู้ขั้นแรกเป็นระยะที่ถือว่าเป็นการฝึกที่ได้ผล

๕) การฝึกฝนที่จะได้ผลขึ้นอยู่กับลักษณะพฤติกรรมนั้นว่า มีส่วนละม้ายคล้ายกับพฤติกรรมที่จะให้ผู้เรียนได้มีพฤติกรรมที่ประสงค์เมื่อจบบทเรียนนั้นๆ^{๓๒}

๗. การรู้ผลของตนเอง (Knowledge of results)

๑) ผู้เรียนควรจะทราบผลการเรียนของตนเองเสมอคำตอบถูกหรือผิด

๒) การรู้ผลการเรียนของตนเป็นรางวัลในผลสำเร็จ จะทำให้ผู้เรียนย้ำพฤติกรรมนั้นๆ มากยิ่งขึ้น มานะทำให้ดียิ่งขึ้น

๓) หากทำได้พยายามให้นักเรียนรู้ผลคำตอบได้เร็วที่สุด

๔) ผู้เรียนควรรู้เกณฑ์การตัดสินพิจารณาความถูกต้องของคำตอบของตน

๕) เมื่อผู้เรียนรู้คำตอบของตนถูกต้องแล้วไม่จำเป็นจะต้องบอกซ้ำอีก ทำให้เกิดความมั่นใจในตนเองยิ่งขึ้น

๖) เมื่อผู้เรียนทำคำตอบผิดควรพยายามให้ตรวจสอบเองแนะให้แก้ไขเอง

๘. การจัดทำลำดับขั้นของสิ่งที่เรียน (Gradually Sequences)

^{๓๒} สัน ธรรมบำรุง, หลักการนิเทศการสอนวิทยาลัยครูเพชรบุรีวิทยาลัยฯ อ่างแล้ว, หน้า ๓๖-๔๒.

๑) การจัดลำดับเนื้อหาวิชาจากง่ายไปยาก หรือไม่ซับซ้อนไปหาสิ่งที่ซับซ้อน
 ๒) ขั้นตอนการเรียนรู้แต่ละขั้นจะต้องช่วยให้ผู้เรียนก้าวคืบไปได้พอเหมาะ ไม่ง่ายหรือยากจนเกินไปจะทำให้เด็กเบื่อหน่าย

๓) การลำดับขั้นตอนต่างๆ ควรสัมพันธ์กับการพิจารณาแยกแยะเป้าหมาย และการฝึกแต่ละขั้นตอนควรกำหนดสิ่งเร้ากระตุ้นให้นักเรียนตอบ

๔) ครูควรกำหนดคำถามต้องการให้รู้อะไร เกิดทักษะใดก่อนที่จะสามารถลงมือปฏิบัติหรือทำกิจกรรมก่อนจบการเรียนรู้ในช่วงระยะเวลาหนึ่ง

๕) จากคำถามสั้นๆ ย่อมจะช่วยให้เห็นว่า เป้าหมายลำดับต่อไปควรเป็นอะไร

๖) ด้วยวิธีการตั้งคำถามเป็นขั้นๆ สืบเนื่องกันจะช่วยทำให้ครูสามารถบอกได้ว่านักเรียนควรมีพื้นฐานอย่างไรก่อนจะเรียนบทต่อไป

๗) ครูควรตั้งคำถามย่อยกลับจากเป้าหมายสุดท้ายสู่เป้าหมายแต่ละตอน จะทำให้ทราบว่านักเรียนขาดความรู้ทักษะตอนใดจะได้ช่วยเหลือ

๘) ควรเปิดโอกาสให้นักเรียนจัดลำดับขั้นของตนเอง เพื่อนำไปสู่เป้าหมายที่กำหนดไว้ให้ชัดเจน จะเป็นสิ่งที่ช่วยให้ครูสามารถปรับปรุงการจัดลำดับขั้นสอนได้ดีขึ้น

๙. ความแตกต่างระหว่างบุคคล (Individual Differences)

๑) ผู้เรียนจะเรียนรู้ได้ตามอัตราเร็วที่แตกต่างกัน ฉะนั้นการจัดการเรียนควรให้ผู้เรียนแต่ละคนก้าวหน้าตามสัดส่วน

๒) นักเรียนบางคนจำเป็นต้องได้รับการฝึกฝนมากพอก่อนที่จะเกิดความคิดรวบยอดได้ทันทีทันใดก็มี

๑๐. การสอนของครู (Classroom Teaching Performance)

๑) ทักษะของครูในการสร้างความสนใจ เช่น การนำอธิบายชี้ช่องทาง ย้ำและการควบคุมห้องเรียนแตกต่างกันได้รับผลสำเร็จไม่เหมือนกัน และเป็นที่น่าเสียดายที่ทักษะเหล่านี้เป็นสิ่งที่สอนหรือถ่ายทอดกันได้ยากที่สุด

๒) จากผลวิเคราะห์องค์ประกอบของทักษะของครูผู้สอน จะทำได้ง่ายขึ้นโดยเปลี่ยนบทบาทจากผู้ถ่ายทอดความรู้มาเป็นผู้จัดประสบการณ์การเรียนการสอน

๓) วิธีสอนที่ครูมักใช้กันมากมี ดังนี้

- การบรรยาย
- การอภิปราย
- การท่องจำ
- การสาธิต

- การสอนโดยใช้บทเรียนสำเร็จรูป
- การใช้อุปกรณ์โสตทัศนศึกษา

สาโรช บัวศรี ได้ริเริ่มกระบวนการสอนแบบการแก้ปัญหาตามหลักอริยสัจ ๔ อันได้แก่ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ และมรรค มาใช้เป็นกระบวนการแก้ปัญหา โดยใช้ควบคู่กับแนวทางปฏิบัติที่เรียกว่า “กิจในอริยสัจ ๔” อันประกอบด้วย ปริญา (การกำหนดรู้) ปหานะ (การละ) สัจฉิกิริยา (การทำให้แจ้ง) และภาวนา (การเจริญหรือการลงมือปฏิบัติ) จากหลักทั้งสองท่านได้เสนอแนะการสอนกระบวนการแก้ปัญหาไว้เป็นขั้นตอน ดังนี้

๑. ขั้นกำหนดปัญหา (ขั้นทุกข์) คือ การให้ผู้เรียนระบุปัญหาที่ต้องการแก้ไข
๒. ขั้นตั้งสมมติฐาน (ขั้นสมุทัย) คือ การให้ผู้เรียนวิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหา และตั้งสมมติฐาน
๓. ขั้นทดสอบและเก็บข้อมูล (ขั้นนิโรธ) คือ การให้ผู้เรียนกำหนดวัตถุประสงค์และวิธีการทดลองเพื่อพิสูจน์สมมติฐานและเก็บรวบรวมข้อมูล
๔. ขั้นวิเคราะห์ข้อมูลและสรุปผล (ขั้นมรรค) คือ การนำข้อมูลมาวิเคราะห์และสรุป^{๓๓}

ประเวศ วะสี ได้เสนอกระบวนการทางปัญญา ซึ่งควรฝึกฝนให้แก่ผู้เรียน ประกอบด้วยขั้นตอน ๑๐ ขั้น ดังนี้

๑. ฝึกสังเกตให้ผู้เรียนมีโอกาสสังเกตสิ่งต่างๆ ให้มาก ให้รู้จักสังเกตสิ่งแวดล้อมรอบตัว
๒. ฝึกบันทึก ให้ผู้เรียนสังเกตสิ่งของๆ และจดบันทึกรายละเอียดที่สังเกตเห็น
๓. ฝึกการนำเสนอต่อที่ประชุม เมื่อผู้เรียนได้ไปสังเกตหรือทำอะไรหรือเรียนรู้อะไรมาให้ ฝึกนำเสนอเรื่องนั้นต่อที่ประชุม
๔. ฝึกการฟัง การฟังผู้อื่นช่วยให้ได้ความรู้มาก ผู้เรียนจึงควรได้รับการฝึกให้เป็นผู้ฟังที่ดี
๕. ฝึกพินิจ-วิเสชา ให้ผู้เรียนฝึกการถาม-ตอบ ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความแจ่มแจ้งในเรื่องที่ศึกษา รวมทั้งได้ฝึกการใช้เหตุผล การวิเคราะห์และการสังเคราะห์
๖. ฝึกตั้งสมมติฐานและตั้งคำถาม ให้ผู้เรียนฝึกคิดและตั้งคำถามเพราะคำถามเป็นเครื่องมือสำคัญในการได้มาซึ่งความรู้ ต่อไปจึงให้ผู้เรียนฝึกตั้งสมมติฐานและหาคำตอบ
๗. ฝึกการค้นหาคำตอบ เมื่อมีคำถามและสมมติฐานแล้ว ควรให้ผู้เรียนฝึกค้นหาคำตอบจากแหล่งต่างๆ เช่น หนังสือ ตำรา อินเทอร์เน็ต หรือไปสอบถามจากผู้รู้ เป็นต้น
๘. ฝึกการวิจัย การวิจัยเป็นกระบวนการหาคำตอบที่จะช่วยให้ผู้เรียนค้นพบความรู้ใหม่

^{๓๓}สาโรช บัวศรี, กระบวนการแก้ปัญหาตามหลักอริยสัจ ๔, อังใน ทิศนา ขัมมณี, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๑๐๘-๑๐๙.

๙. ฝึกเชื่อมโยงบูรณาการ บูรณาการให้เห็นความเป็นทั้งหมด และเห็นตัวเองเมื่อผู้เรียน ได้เรียนรู้อะไรมาแล้ว ควรให้ผู้เรียนเชื่อมโยงให้เห็นความเป็นทั้งหมดว่าผู้เรียนได้เรียนรู้อะไรมาบ้าง แล้ว เป็นการปูพื้นฐานที่ดีให้กับผู้เรียนในการเรียนรู้ในส่วนต่อไป

๑๐. ฝึกการเขียนเรียบเรียงทางวิชาการ หลังจากที่ได้เรียนรู้เรื่องใดแล้วควรให้ผู้เรียน ฝึกเรียบเรียงความรู้ที่ได้ การเรียบเรียงจะช่วยให้ความคิดประณีตขึ้นและเป็นประโยชน์ในการเรียนรู้ของผู้อื่นในวงกว้างออกไป^{๓๔}

ทิตินา แชมมณี ได้กล่าวว่ากระบวนการเรียนรู้หมายถึงการดำเนินการอย่างเป็นขั้นตอน หรือการใช้วิธีการต่างๆ ที่ช่วยให้บุคคลเกิดการเรียนรู้^{๓๕}

สุวิทย์ มูลคำ และอรทัย มูลคำ กล่าวว่า กระบวนการเรียนรู้ หมายถึง การที่สถานศึกษา จัดมวลประสบการณ์ให้กับผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนได้รับความรู้และประสบการณ์ต่างๆตามความ คาดหวัง^{๓๖}

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ให้แนวทางกระบวนการเรียนรู้ข้างต้น เป็นแนวทางในการจัดการเรียนรู้ที่จะทำให้ผู้เรียนได้รับการฝึกฝน พัฒนาอย่างเต็มตามศักยภาพ ช่วย ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามเป้าหมายของหลักสูตร ครูผู้สอนจึงควรต้องคัดสรรเลือกนำมาใช้ในการ จัดการเรียนรู้ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด ดังนี้

๑) กระบวนการเรียนรู้แบบบูรณาการ

(๑) แนวคิด

กระบวนการเรียนรู้แบบบูรณาการ คือ การจัดการเรียนรู้โดยการนำเนื้อหา สารระ การเรียนรู้ที่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกัน นำมาจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ความเข้าใจ ในลักษณะที่เป็นองค์รวมและสามารถนำความรู้ ความเข้าใจไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ การ จัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ มีหลายรูปแบบ ขึ้นอยู่กับความเหมาะสม วัตถุประสงค์และความ เหมาะสมของตัวผู้เรียนและสาระการเรียนรู้

^{๓๔} ประเวศ วะสี, กระบวนการแก้ปัญหาตามหลักอริยสัจ ๔, อ่างใน ทิตินา แชมมณี, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๑๐๘-๑๐๙.

^{๓๕} ทิตินา แชมมณี, ศาสตร์การสอน องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ, (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๕), หน้า ๒.

^{๓๖} สุวิทย์ มูลคำ และอรทัย มูลคำ, ๒๐ วิธีจัดการเรียนรู้, (กรุงเทพมหานคร : ภาพพิมพ์, ๒๕๔๕), หน้า ๑๔-๑๕.

(๒) แนวทางการจัดการเรียนรู้

การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ สามารถทำได้หลายลักษณะ ในที่นี้จะขอเสนอ แนวคิดการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ โดยใช้กลุ่มสาระการเรียนรู้เป็นหลัก ซึ่งแบ่งได้เป็น ๒ ประเภท คือ

ก. การบูรณาการภายในกลุ่มสาระการเรียนรู้ เป็นการจัดการเรียนรู้ที่เชื่อมโยง เนื้อหาด้านความรู้ ทักษะ/กระบวนการ หรือคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ นั้นๆ เข้าด้วยกัน เพื่อมุ่งศึกษาเกี่ยวกับเรื่องราว ประเด็น ปัญหา หัวเรื่องหรือประสบการณ์เรื่องใดเรื่องหนึ่ง การบูรณาการภายในกลุ่มสาระการเรียนรู้เดียวกันนั้น สามารถจัดการเรียนรู้โดยผู้สอนใน กลุ่มสาระการเรียนรู้ นั้นๆ ไม่เกี่ยวข้องกับกลุ่มสาระการเรียนรู้ อื่นๆ

ข. การบูรณาการระหว่างกลุ่มสาระการเรียนรู้ เป็นการจัดการเรียนรู้ที่เชื่อมโยง เนื้อหา ทักษะ/กระบวนการ หรือคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ตั้งแต่สองกลุ่มสาระการเรียนรู้ขึ้นไป เข้าด้วยกัน เพื่อมุ่งศึกษาเกี่ยวกับเรื่องราว ประเด็น ปัญหา หัวเรื่องหรือประสบการณ์เรื่องใดเรื่องหนึ่ง ซึ่ง ช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ในเรื่องนั้นๆ อย่างเข้าใจลึกซึ้ง และชัดเจนใกล้เคียงกับความเป็นจริงในชีวิต

การบูรณาการระหว่างกลุ่มสาระการเรียนรู้ในระดับประถมศึกษา มักเป็นการจัดการ เรียนรู้โดยครูผู้สอนคนเดียว แต่ในระดับมัธยมศึกษาขึ้นไป จะเป็นการสอนเป็นทีมตั้งแต่สองคนขึ้นไป หรือทำความตกลงกันแล้วแยกกันสอนตามวิชาที่รับผิดชอบ^{๓๗}

การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการทั้งสองประเภทนี้ จะทำให้กระบวนการจัดการเรียนรู้มี ประสิทธิภาพต่อเมื่อผู้สอนเลือกใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ วิธีการจัดการเรียนรู้ หรือเทคนิคการ จัดการเรียนรู้ที่หลากหลายเหมาะสมกับบทเรียน และศักยภาพของผู้เรียน ด้วยเหตุนี้การจัดการ เรียนรู้แบบบูรณาการจึงต้องคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้

- ก) เน้นความสำคัญ
- ข) จัดประสบการณ์ตรงที่สอดคล้องกับผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล
- ค) เน้นการปลูกฝังจิตสำนึก ค่านิยม และจริยธรรมที่ถูกต้อง ดีงาม
- ง) จัดบรรยากาศที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนกล้าคิด กล้าทำ
- จ) ให้ผู้เรียนได้ร่วมทำงานเป็นกลุ่ม มีปฏิสัมพันธ์ และมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและ

กัน

^{๓๗} สุวิทย์ มูลคำ และอรทัย มูลคำ, ๒๐ วิธีจัดการเรียนรู้, อ่างแล้ว. หน้า ๑๔-๑๕.

๒) กระบวนการสร้างความรู้

(๑) แนวคิด

กระบวนการสร้างความรู้ เป็นการจัดการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้สร้างความรู้ และประสบการณ์ต่างๆ ที่มีความหมายต่อตนเองจากการปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม โดยใช้กระบวนการคิดและการแสวงหาความรู้ควบคู่ไปกับการปฏิบัติจริง ให้ผู้เรียนค้นพบความรู้ และประสบการณ์ด้วยตนเอง โดยมีครูผู้สอนเป็นผู้จัดโอกาส บรรยากาศ สิ่งแวดล้อม และแหล่งเรียนรู้ที่เอื้อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้

(๒) แนวทางการจัดการเรียนรู้

การจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการสร้างความรู้ มีขั้นตอน/กระบวนการ ดังนี้^{๓๘}

- ก. ขั้นทบทวนความรู้เดิม เป็นขั้นที่ผู้เรียนได้แสดงออกถึงความรู้ ความเข้าใจเดิมที่มีอยู่ในเรื่องที่กำลังจะเรียนรู้
- ข. ขั้นปรับเปลี่ยนความคิด เป็นขั้นที่สำคัญของการจัดการเรียนรู้ตามกระบวนการสร้างความรู้ที่ประกอบด้วยขั้นตอนย่อยๆ ดังนี้
  - ก) สร้างความกระฉับและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกันและกัน
  - ข) สร้างความคิดใหม่จากการอภิปรายร่วมกัน และสาธิตแสดงให้เห็นจนทำให้ผู้เรียนสามารถกำหนดความคิด หรือความรู้ใหม่ขึ้นได้
  - ค) การประเมินความคิดใหม่ โดยการทดลอง หรือใช้กระบวนการคิดคิดอย่างไตร่ตรองลึกซึ้ง และประเมินคุณค่า
  - ง) การนำความคิดไปใช้ ผู้เรียนมีโอกาสได้ใช้ความคิด หรือความรู้ความเข้าใจในการพัฒนาการเรียนรู้ที่มีความหมาย
- ค. ขั้นทบทวน เป็นขั้นตอนสุดท้ายที่ผู้เรียนจะได้ทบทวนความคิด ความเข้าใจ โดยการเปรียบเทียบระหว่างความคิดเดิมกับความคิดใหม่

๓) กระบวนการคิด

(๑) แนวคิด

กระบวนการคิด เป็นกระบวนการทางสมองในการจัดกระทำข้อมูลหรือสิ่งเร้าที่รับเข้ามาเป็นกระบวนการทางสติปัญญา มีลักษณะเป็นกระบวนการหรือวิธีการ ในการพัฒนาให้เกิดกระบวนการคิด จึงต้องมีบุคคล มีเนื้อหาหรือข้อมูลที่ใช้ในการคิด คุณสมบัติที่เอื้ออำนวยต่อการคิด กระบวนการที่ใช้ในการคิด วิธีการพัฒนาการคิดและการวัดและประเมินการคิด

^{๓๘} สุวิทย์ มูลคำ และอรทัย มูลคำ, ๒๐ วิธีจัดการเรียนรู้, อ่างแล้ว. หน้า ๑๔-๑๕.

(๒) แนวทางการจัดการเรียนรู้การจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการคิดมีแนวทาง ดังนี้

ก. การจัดสภาพแวดล้อมและสร้างบรรยากาศที่เอื้ออำนวยต่อการคิด โดยส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้เรียนคิด ไม่ปิดกั้นความคิด ให้กำลังใจ เสริมแรงเมื่อผู้เรียนคิดได้ด้วยตนเอง

ข. ใช้รูปแบบ วิธีการสอน หรือเทคนิคการสอนต่างๆ กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการคิดเชื่อมโยงจากความคิดเดิม ในลักษณะใด ลักษณะหนึ่ง ได้แก่ การคิดคล่อง การคิดหลากหลาย การคิดละเอียด การคิดชัดเจน การคิดอย่างมีเหตุผล การคิดถูกทาง การคิดกว้าง การคิดลึกซึ้ง และการคิดไกล

ค. จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้ฝึกทักษะการคิด และกระบวนการคิดต่างๆ ตามความเหมาะสมกับพื้นฐานของผู้เรียน ได้แก่

ก) ทักษะการคิดหรือทักษะการคิดพื้นฐาน มีขั้นตอนการคิดไม่ซับซ้อน เป็นทักษะพื้นฐานของการคิดขั้นสูง แบ่งออกเป็น ๒ ประเภท คือ

(ก) ทักษะการคิดพื้นฐาน ซึ่งประกอบด้วย

- ๑ ทักษะการสื่อความหมาย หมายถึง ทักษะการรับสารรับความคิดของผู้อื่นเข้ามาเพื่อรับรู้ ตีความ แล้วจดจำเมื่อต้องการที่จะระลึกถึง เพื่อนำมาเรียบเรียงและถ่ายทอดความคิดของตนให้แก่ผู้อื่น โดยแปลความคิดในรูปของภาษาต่างๆ เช่น ทักษะการฟัง ทักษะการพูด เป็นต้น ทั้งที่เป็นข้อความ คำพูด

- ๒ ทักษะการคิดที่เป็นแกนหรือทักษะการคิดทั่วไป หมายถึง ทักษะการคิดที่จำเป็นต้องใช้อยู่เสมอในการดำรงชีวิตประจำวัน เช่น ทักษะการสังเกต ทักษะการสำรวจ ทักษะการตั้งคำถาม ทักษะการเก็บรวบรวมข้อมูล ทักษะการจำแนก และทักษะการเปรียบเทียบ เป็นต้น

(ข) ทักษะการคิดขั้นสูง หมายถึง ทักษะการคิดที่มีขั้นตอนหลายขั้น และต้องอาศัยทักษะการสื่อความหมายและทักษะการคิดทั่วไปหลาย ๆ ทักษะในแต่ละขั้น เช่น ทักษะการสรุปความ ทักษะการวิเคราะห์ ทักษะการจัดระบบความคิด ทักษะการสร้างองค์ความรู้ใหม่ และทักษะการตั้งสมมติฐาน เป็นต้น

ข) ลักษณะการคิดหรือการคิดระดับกลาง มีขั้นตอนในการคิดซับซ้อนมากกว่าการคิดในกลุ่มที่ ๑ เป็นพื้นฐานของการคิดระดับสูง ลักษณะการคิดแต่ละลักษณะต้องอาศัยการคิดขั้นพื้นฐานมากบ้างน้อยบ้าง ซึ่งแบ่งได้เป็น ๒ กลุ่ม คือ

(ก) ลักษณะการคิดทั่วไปที่จำเป็น ได้แก่ การคิดคล่อง การคิดละเอียด การคิดหลากหลาย และการคิดชัดเจน เป็นต้น

(ข) ลักษณะการคิดที่เป็นแกนสำคัญ ได้แก่ การคิดถูกทาง การคิดไกล การคิดกว้าง และการคิดอย่างมีเหตุผล เป็นต้น

ค) กระบวนการคิดหรือการคิดระดับสูง มีขั้นตอนในการคิดซับซ้อนและต้องอาศัยทักษะการคิด และลักษณะการคิดเป็นพื้นฐานในการคิด ซึ่งมีหลายกระบวนการ เช่น กระบวนการคิดวิเคราะห์ กระบวนการคิดแก้ปัญหา กระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ กระบวนการคิดสร้างสรรค์ เป็นต้น

ง) ให้ความแก่ผู้เรียนในการใช้ความคิด และแสดงความคิด อภิปรายแลกเปลี่ยน กระบวนการคิดที่เกิดขึ้นในกระบวนการเรียนรู้

จ) ร่วมกันสรุปประเด็นที่ได้จากกระบวนการคิดที่เกิดขึ้นจากการเรียนรู้

ฉ) การวัดและประเมินผลการเรียน ทั้งทางด้านเนื้อหา สาระการเรียนรู้ และทักษะ กระบวนการคิด

๔) กระบวนการทางสังคม

(๑) แนวคิด

กระบวนการทางสังคม เป็นกระบวนการที่มุ่งสร้างปฏิสัมพันธ์ในการอยู่ร่วมกันในสังคม ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันที่ก่อให้เกิดบรรยากาศในการเรียนรู้ที่ดีร่วมกัน

(๒) แนวทางการจัดการเรียนรู้

ก. ให้ออกาสผู้เรียนได้ทำกิจกรรมกลุ่มและกระบวนการกลุ่ม มีการกำหนดบทบาทหน้าที่ในการทำกิจกรรมร่วมกัน

ข. มุ่งจัดกิจกรรมเพื่อสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

ค. ให้ผู้เรียนตระหนักถึงความสำคัญของการใฝ่รู้ พร้อมทั้งจะเรียนรู้ในตลอดเวลา ทุกสถานที่และทุกสภาพแวดล้อม เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมด้านอารมณ์ สังคม และสติปัญญา

ง. ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ศึกษาสภาพของชุมชน ผลกระทบของสิ่งแวดล้อมและเทคโนโลยีใหม่ๆ ที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคม

๕) กระบวนการเผชิญสถานการณ์ และแก้ปัญหา

(๑) แนวคิด

กระบวนการแก้ปัญหา เป็นการจัดการเรียนรู้ที่ฝึกให้ผู้เรียนแก้ปัญหา โดยผ่านกระบวนการคิดและการปฏิบัติอย่างเป็นระบบ จากสถานการณ์หรือปัญหาที่น่าสนใจและท้าทาย

(๒) แนวทางการจัดการเรียนรู้การจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการแก้ปัญหามีแนวทาง และขั้นตอน ดังนี้

ก. ขั้นกำหนดปัญหาและทำความเข้าใจกับปัญหา เป็นขั้นเลือกใช้ปัญหาที่อาจได้มาจากแหล่งต่างๆ ที่ผู้เรียนจะต้องทำความเข้าใจกับปัญหาที่พบให้ถ่องแท้ และวิเคราะห์ปัญหาตามประเด็น ดังนี้

ก) ปัญหาคืออะไร

ข) มีข้อมูลใดประกอบบ้าง

ค) มีเงื่อนไขหรือความต้องการข้อมูลเพิ่มเติมหรือไม่

ข. ขั้นวางแผนการแก้ปัญหา ขั้นตอนนี้จะเป็นการคิดวิธีการวางแผนเพื่อแก้ปัญหา โดยใช้ข้อมูลจากปัญหาที่ได้วิเคราะห์ไว้แล้วในขั้นที่ ๑ ประกอบกับข้อมูล และความรู้ที่เกี่ยวข้องกับปัญหานั้น นำมาใช้ประกอบการวางแผนแก้ปัญหา สำหรับการแก้ปัญหาที่ต้องตรวจสอบโดยการทดลอง ขั้นตอนนี้จะเป็นการวางแผนการทดลอง ซึ่งประกอบด้วย การตั้งสมมติฐาน การกำหนดวิธีการทดลอง หรือวิธีการตรวจสอบรวมทั้งแนวทางในการประเมินผลการแก้ปัญหาด้วย^{๓๙}

ค. ขั้นการดำเนินการแก้ปัญหา เป็นขั้นตอนการลงมือแก้ปัญหาและประเมินว่าวิธีการแก้ปัญหา และผลที่ได้เป็นอย่างไร ถ้าการแก้ปัญหานั้นได้ถูกต้องจะต้องประเมินต่อไปว่า วิธีการนั้นจะนำไปใช้ในการแก้ปัญห่อื่นๆ ที่ได้กำหนดไว้แล้วในขั้นที่ ๒ และถ้ายังไม่ประสบความสำเร็จอีก ผู้เรียนจะต้องย้อนกลับไปทำความเข้าใจใหม่ว่ามีข้อบกพร่องใด เช่น มีข้อมูลเพียงพอหรือไม่ เพื่อจะได้เริ่มต้นการแก้ปัญหาใหม่อีกครั้ง

ง. ขั้นตรวจสอบการแก้ปัญหา เป็นการประเมินภาพรวมในการแก้ปัญหาทั้งด้านวิธีการแก้ปัญหา ผลการแก้ปัญหา และการตัดสินใจ รวมทั้งการนำไปประยุกต์ใช้ ทั้งนี้ในการแก้ปัญหาใดๆ ต้องตรวจสอบถึงผลกระทบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม

^{๓๙} สุวิทย์ มูลคำ และอรทัย มูลคำ, ๒๐ วิธีจัดการเรียนรู้, อ่างแล้ว . หน้า ๑๔-๑๕.

๖) กระบวนการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง

(๑) แนวคิด

กระบวนการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง เป็นการจัดการเรียนรู้โดยใช้ประสบการณ์ตรงที่ทำให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิดกับหลักการต่างๆ เข้าด้วยกันอย่างเป็นองค์รวม

(๒) แนวทางการจัดการเรียนรู้

กระบวนการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง มีแนวทางในการจัดการเรียนรู้ ดังนี้
 ขั้นที่ ๑ การเรียนรู้จากประสบการณ์โดยการกระตุ้นแนะนำเรื่องที่จะเรียนโดยใช้ประสบการณ์หรือกิจกรรมที่กระตุ้นให้ผู้เรียนคิด เร้าให้ผู้เรียนอยากเห็น อยากเรียนรู้

ขั้นที่ ๒ การศึกษาแนวคิด ทฤษฎี ข้อเท็จจริง โดยเชื่อมโยงความอยากรู้ อยากเห็น อยากเรียนรู้ของผู้เรียนจากประสบการณ์เดิมในขั้นที่ ๑ สู่การค้นคว้า แสวงหาความรู้ใหม่ หรือแนวคิด ทฤษฎีใหม่ ตามธรรมชาติของแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้

ขั้นที่ ๓ การฝึกปฏิบัติ ในขั้นนี้เป็นการฝึกปฏิบัติด้วยการทำกิจกรรมต่างๆ เพื่อให้ เกิดทักษะความชำนาญมากยิ่งขึ้น

ขั้นที่ ๔ การนำไปใช้ หรือขยายผล เป็นขั้นการนำข้อค้นพบในขั้นฝึกปฏิบัติไปใช้ใน สถานการณ์อื่นๆ

๗) กระบวนการปฏิบัติ

๑) แนวคิด

กระบวนการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง เป็นการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้ลงมือทำงานจริง โดยการกำหนดภาระงานให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติตามโครงสร้างของแต่ละงาน

(๒) แนวทางการจัดการเรียนรู้

มุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้ลงมือทำงานจริงตามแนวทาง ดังนี้

- ก. การศึกษา และวิเคราะห์ภาระงาน และโครงสร้างของงาน
- ข. การวางแผนปฏิบัติงาน
- ค. การลงมือปฏิบัติ โดยอาจดำเนินการ ดังนี้
  - ก) ครูผู้สอนให้คำแนะนำและสาธิตให้ดูเป็นตัวอย่าง
  - ข) ผู้เรียนฝึกปฏิบัติตามลำดับขั้นตอน
  - ค) ผู้เรียนฝึกฝนทักษะความชำนาญ
- ง. ชั้นประเมินผลงาน/ปรับปรุงชิ้นงาน

๘) กระบวนการจัดการ

(๑) แนวคิด

กระบวนการจัดการ เป็นกระบวนการที่ปฏิบัติเพื่อนำไปสู่วัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่กำหนด ซึ่งประกอบด้วย การวางแผน การปฏิบัติงาน การประเมินผล และการสรุปผลงาน

(๒) แนวทางการจัดการเรียนรู้

กระบวนการจัดการประกอบด้วยทักษะจำเป็นซึ่งสามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการจัดการเรียนรู้ ดังนี้

-
- ก. การวางแผน ได้แก่
    - วิเคราะห์งาน
    - ใช้ข้อมูลในการตัดสินใจ
    - กำหนดขั้นตอนการปฏิบัติงาน
  - ข. การปฏิบัติงาน ได้แก่
    - ประสานงาน
    - ทำงานเป็นระบบตามแผน
  - ค. การประเมินผลและสรุปผลงาน
    - ติดตามงานอย่างเป็นระบบ
    - ประเมินผลและปรับปรุงงาน
    - สรุปผลงาน

๙) กระบวนการวิจัย

(๑) แนวคิด

กระบวนการวิจัย เป็นการจัดสถานการณ์การเรียนรู้ให้ผู้เรียนใช้กระบวนการวิจัยหรือผลการวิจัยเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้เนื้อหาสาระต่างๆ เช่นการใช้การประมวญผลงานวิจัย มาประกอบการสอน ใช้ผลการวิจัยมาเป็นเนื้อหาสาระในการเรียนรู้ ใช้กระบวนการวิจัยในการศึกษาเนื้อหาสาระหรือให้ผู้เรียนลงมือทำวิจัยโดยตรงหรือช่วยฝึกฝนทักษะการวิจัยต่างๆ ให้แก่ผู้เรียน

(๒) แนวทางการจัดการเรียนรู้

ก. เลือกประเด็นปัญหา (Choosing the problem) เป็นขั้นตอนที่ครูผู้สอนได้จัดกิจกรรมกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความสนใจในประเด็นปัญหาต่างๆ เพื่อเป็นจุดเริ่มต้นของกระบวนการวิจัย โดยประเด็นปัญหาที่เกิดจากความสนใจของผู้เรียน ลักษณะปัญหาควรเกี่ยวข้องกับผู้เรียนโดยตรง อาจเป็นปัญหาภายในชุมชน อยู่ในขีดความสามารถที่ผู้เรียนจะแก้ไขได้ สำหรับ

ประเด็นปัญหาที่จะช่วยให้ผู้เรียนเลือกประเด็นปัญหาได้ มีหลายกิจกรรม เช่น การระดมความคิด การอภิปราย

ข. การนิยามปัญหา (identify problem) เป็นขั้นตอนที่ผู้เรียนร่วมกันพิจารณาประเด็นปัญหาที่เลือกไว้แล้วให้ชัดเจนยิ่งขึ้น

ค. การพัฒนาวิสัยทัศน์ (vision) เป็นขั้นที่ผู้เรียนร่วมกันกำหนดแนวทางและวางแผนแก้ปัญหา โดยใช้วิสัยทัศน์เพื่อจัดทำแผนปฏิบัติการอย่างชัดเจน

ง. ลงมือปฏิบัติ (action) ผู้เรียนร่วมกันดำเนินงานตามแผนที่กำหนดไว้ ซึ่งอาจเป็นการดำเนินงานในชุมชน หรือเป็นเพียงการดำเนินงานในโรงเรียนแล้วแต่ปัญหาและแผนที่กำหนด เช่น ผู้เรียนรวบรวมข้อมูลตามแผนที่วางไว้ด้วยวิธีการต่างๆ นำข้อมูลมาวิเคราะห์และสรุปผล

จ. ตรวจสอบผลการเปลี่ยนแปลง ผู้เรียนร่วมกันตรวจสอบว่าผลการดำเนินงานเป็นอย่างไร สามารถแก้ปัญหาได้หรือไม่ มีปัญหาและอุปสรรคอย่างไร

ฉ. สรุปและประเมินผล เป็นขั้นตอนที่ครูผู้สอนและผู้เรียนร่วมกันสรุปบทเรียนทั้งหมดและตรวจสอบการจัดการเรียนรู้ว่าบรรลุตามจุดประสงค์เพียงใด

๑๐) กระบวนการเรียนรู้ของตนเอง

(๑) แนวคิด

กระบวนการเรียนรู้การเรียนรู้ของตนเอง เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ทำให้ผู้เรียนได้รู้จักและเข้าใจวิธีการเรียนรู้ของตนเอง ซึ่งจะมีความแตกต่างกันตามวิธีการรับรู้

(๒) แนวทางการจัดการเรียนรู้

การจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการเรียนรู้ในรูปแบบนี้ มีแนวทางดังนี้

ก. คัดกรอง และพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ของผู้เรียน

ข. เลือกกระบวนการเรียนรู้ให้สอดคล้องระหว่างลักษณะของเนื้อหาสาระ และรูปแบบการเรียนรู้ของผู้เรียน

ค. ส่งเสริม ช่วยเหลือผู้เรียนในการใช้รูปแบบวิธีการเรียนรู้ตามความถนัดของตนเอง เพื่อให้เกิดการเรียนรู้เต็มตามศักยภาพ

๑๑) กระบวนการพัฒนาลักษณะนิสัย

๑) แนวคิด

กระบวนการพัฒนาลักษณะนิสัย เป็นการจัดการเรียนรู้ที่มุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนเป็นคนดี ทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา เป็นการมุ่งเน้นให้ผู้เรียนคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น และมุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้พัฒนาตนเอง พัฒนาสังคม และพัฒนาสิ่งแวดล้อมได้อย่างสมดุล

(๒) แนวทางการจัดการเรียนรู้

กระบวนการพัฒนาลักษณะนิสัย มีแนวทางการจัดการเรียนรู้ ดังนี้

ก. กำหนดจุดเน้นการเรียนรู้ด้านพฤติกรรม ความรู้สึก และความคิด จุดเน้นการสร้างพฤติกรรมควรสร้างตั้งแต่ระดับประถมศึกษา และเพิ่มพฤติกรรมที่ซับซ้อนมากขึ้น หลังจากผู้เรียนได้รับการฝึกให้มีพฤติกรรมแล้ว จึงเริ่มพัฒนาความสามารถทางด้านความคิดของผู้เรียนในแต่ละวัย จนความคิด ความรู้สึก และพฤติกรรมพัฒนาไปด้วยกันจนบรรลุถึงเป้าหมาย

ข. การจัดกระบวนการเรียนรู้ ควรมีกิจกรรมที่หลากหลาย ครอบคลุมทั้งการคิด พฤติกรรมที่ควรทำ และเกิดจิตสำนึกหรือความรู้สึกที่ดีงาม ใช้สื่อ หรือเทคนิควิธีการ กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความสนใจใคร่เรียนรู้ และกระตุ้นให้ผู้เรียนทุกคนมีส่วนร่วมในกิจกรรม และกล้าแสดงออก เช่น การใช้กิจกรรม เพลง เกม นิทาน บทบาทสมมติ การอภิปราย การระดมสมอง ฯลฯ ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ฝึกคิดวิเคราะห์ สรุป และประเมินผลการเรียนรู้ด้วยตนเอง

ค. การจัดบรรยากาศในการเรียนรู้ที่อบอุ่น มีความเอื้ออาทรและสมานฉันท์ กระตุ้นให้ผู้เรียนกล้าแสดงความคิดเห็น และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกัน มีการเสริมแรงให้กำลังใจแก่ผู้เรียน ให้ได้เห็นแบบอย่างที่ดี และยอมรับรู้ความจริงตามหลักจริยธรรม และหลักศาสนา ที่ตนนับถือ ศรัทธาด้วยการเห็นตัวอย่าง ฝึกคิดพิจารณา ฝึกปฏิบัติ และเห็นผลจากการปฏิบัติด้วยตัวเอง

ง. บุคลิกภาพของครูผู้สอนต้องเป็นแบบอย่างที่ดีเหมาะสมกับการสอนให้มีคุณธรรม จริยธรรม ยิ้มแย้มแจ่มใส แต่งกายสุภาพ สมวัย และเหมาะกับกาลเทศะ มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี

สุมิตร คุณานุกร ได้กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้ หมายถึง กระบวนการจัดประสบการณ์ให้กับผู้เรียนเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามความมุ่งหมายของหลักสูตรที่ได้กำหนดไว้ด้วยวิธีการต่างๆ^{๕๐}

สรุปได้ว่า ด้านกระบวนการเรียน มีหลากหลายรูปแบบ ได้แก่ กระบวนการคิด การจัดกิจกรรมและมีการกำหนดแผนงานส่งเสริมการเรียนการสอนการกำหนดเนื้อหา การกำหนดกิจกรรมการเรียนการสอน การบูรณาการเชื่อมโยงเนื้อหา การใช้วิธีการต่างๆ ที่ช่วยให้บุคคลเกิดการเรียนรู้ กระบวนการจัดประสบการณ์ให้กับผู้เรียนเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามความมุ่งหมาย วิธีการเรียนการสอนและการประเมิน สร้างบรรยากาศในสำนักเรียนให้เอื้อต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การที่ผู้เรียนและผู้สอนจะต้องทำความเข้าใจร่วมกันเป็นต้น

^{๕๐} สุมิตร คุณานุกร, **หลักสูตรและการสอน**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชวนพิมพ์, ๒๕๒๘)

๒.๓.๓ แนวคิดเกี่ยวกับด้านสื่อการเรียน

ชัยยงค์ พรหมวงศ์ กล่าวว่า สื่อการเรียนการสอนหมายถึง วัสดุอุปกรณ์และวิธีการใช้สื่อให้ผู้สอนส่งหรือถ่ายทอดไปยังผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพและสามารถแบ่งสื่อการสอนเป็น ๓ ประเภท คือ^{๔๑}

๑. วัสดุ หมายถึง สิ่งช่วยสอนที่มีการผูกพันสิ่งเปลืองเช่นซอล์ฟิล์ม ภาพถ่าย ภาพยนตร์ สไลด์

๒. อุปกรณ์หมายถึง สิ่งที่ช่วยสอนที่เป็นเครื่องมือเช่น กระดานดำ กล้องถ่ายรูป เครื่องฉายภาพยนตร์ เครื่องรับโทรทัศน์ ฯลฯ

๓. กระบวนการและวิธี ได้แก่ การจัดระบบ การสาธิต การทดลอง และกิจกรรมต่างๆ โดยเฉพาะกิจกรรมที่ครูจัดทำขึ้น และมุ่งให้นักเรียนปฏิบัติ

กระทรวงศึกษาธิการ ได้ให้ความหมายของคำว่า สื่อการเรียนรู้อันหมายถึง วิธีการ หรือ กระบวนการวัสดุของจริงเครื่องมือที่จัดทำขึ้น เพื่อใช้ในการเรียนการสอน ซึ่งมีสาระที่เป็นประโยชน์ต่อประสบการณ์การเรียนรู้ สำหรับนำไปใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้เป็นไปตามหลักสูตรกำหนดไว้^{๔๒}

ปองสุข คุ้มภัย ได้สรุปความหมายของสื่อการเรียนการสอนไว้ว่า หมายถึง อะไรก็ได้ที่ทำหน้าที่เป็นตัวกลาง เป็นพาหะ เป็นตัวช่วย หรือเครื่องมือช่วยในการถ่ายทอดความรู้ เนื้อหาสาระ ความเข้าใจจากผู้สอนไปยังผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ^{๔๓}

วาสนา ชาวหา กล่าวว่า สื่อการเรียนการสอน หมายถึง สิ่งใดก็ตามที่เป็นตัวกลางหรือพาหะนำ ความรู้ไปสู่ผู้เรียนและทำให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้เป็นอย่างดี สามารถจำแนกเป็น ๓ ประเภท

๑. ประเภทวัสดุ บางครั้งก็เรียนว่า สื่อเล็ก เป็นสื่อการสอนประเภทสิ่งเปลืองเสียหายได้ง่าย และเป็นสื่อที่บรรจุเนื้อหาสาระ เรื่องราวหรือความรู้ไว้ในลักษณะต่าง ๆ เช่น สไลด์

^{๔๑}ชัยยงค์ พรหมวงศ์, ระบบสื่อการสอน, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๐), หน้า ๙๕-๙๖.

^{๔๒}กรมวิชาการกระทรวงศึกษาธิการ, ศูนย์พัฒนาหนังสือชุดฝึกอบรมวิทยากรแกนนำหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช ๒๕๔๔ เรื่องการพัฒนาสื่อการสอน ชุดที่ ๑๓, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าพัสดุภัณฑ์, ๒๕๔๕), หน้า ๔๕-๔๗.

^{๔๓}ปองสุข คุ้มภัย, การศึกษาสภาพและปัญหาการใช้สื่อการเรียนการสอนของอาจารย์ในโปรแกรมวิชา นิเทศศาสตร์กรณีศึกษา : สถาบันราชภัฏ ๖ แห่งในเขตกรุงเทพมหานคร, (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระเจ้าเกล้าธนบุรี, ๒๕๔๕), หน้า ๘.

บรรจุเรื่องราวไว้ในลักษณะของภาพนิ่ง หนังสือบรรจุเรื่องราวไว้ในลักษณะตัวอักษร หรือสัญลักษณ์ แผ่นเสียงหรือเทปบันทึกเสียงบรรจุเรื่องราวในลักษณะเสียง และฟิล์มภาพยนตร์บรรจุไว้ในรูปของ ภาพเคลื่อนไหวควบคู่เสียง สื่อการเรียนการสอนประเภทวัสดุ สามารถจำแนกเป็น ๒ ชนิด ดังนี้

๑) วัสดุที่ต้องอาศัยเครื่องมือหรืออุปกรณ์ จึงจะสามารถเสนอเรื่องราวความรู้ หรือเนื้อหาสาระไปยังผู้เรียนได้ ตัวอย่างวัสดุชนิดนี้ คือ แผ่นเสียง เทปเสียง เทปโทรทัศน์ ฟิล์ม ภาพยนตร์ ภาพโปร่งใส เป็นต้น

๒) วัสดุที่สามารถเสนอเรื่องราวความรู้ เนื้อหาวิชาไปสู่ผู้เรียนได้ด้วยตัวมันเอง โดยไม่ต้องอาศัยเครื่องมือหรืออุปกรณ์แต่อย่างใด ตัวอย่างวัสดุชนิดนี้ คือ หนังสือ แผนภูมิ รูปภาพ หุ่นจำลอง แผนที่ เป็นต้น

๒. ประเภทเครื่องมือหรืออุปกรณ์ บางครั้งเรียกว่า สื่อใหญ่ ได้แก่ เครื่องฉายสไลด์ เครื่องฉายภาพยนตร์ เครื่องฉายเทปโทรทัศน์ เครื่องฉายภาพโปร่งใส และเครื่องฉายภาพทึบแสง เป็นต้น สื่อการเรียนการสอนประเภทนี้เป็นเครื่องมือหรือตัวกลาง ซึ่งเป็นทางผ่านของความรู้หรือเรื่องราว เท่านั้น โดยตัวมันเองแล้วไม่ได้บรรจุเนื้อหาสาระความรู้เรื่องราวใดๆ ไว้เลย จึงไม่สามารถจะสื่อ ความหมายไปยังผู้เรียนได้ แต่จะต้องอาศัยประเภทวัสดุ มาใช้ควบคู่กันไป จึงจะสามารถเสนอ เรื่องราวไปสู่ผู้เรียนในลักษณะต่างๆ ได้

๓. ประเภทเทคนิคและวิธีการ สื่อการเรียนการสอนประเภทนี้ไม่จัดอยู่ในประเภทวัสดุ เครื่องมือ แต่ต้องอาศัยสื่อประเภทวัสดุหรือเครื่องมืออย่างใดอย่างหนึ่ง หรือหลายอย่างมาใช้ร่วมกัน ในลักษณะกิจกรรมหรือวิธีการ ตัวอย่างสื่อประเภทนี้ คือ การแสดงละคร การศึกษานอกสถานที่ นิทรรศการ การสาธิต เป็นต้น^{๔๔}

กิดานันท์ มลิทอง ได้ให้ความหมายของสื่อการเรียนการสอน หมายถึง สื่อชนิดใดก็ตาม ไม่ว่าจะ เป็นเทปบันทึกเสียง สไลด์ วิดีโอ โทรทัศน์ วีดิทัศน์ แผนที่ ภาพนิ่ง ซึ่งบรรจุเนื้อหา เกี่ยวกับการเรียนการสอน สิ่งเหล่านี้เป็นวัสดุอุปกรณ์ทางกายภาพ ที่นำมาใช้เทคโนโลยีการศึกษา เป็นสิ่งที่ใช้เป็นเครื่องมือหรือช่องทางสำหรับการสอนของผู้สอนส่งไปถึง ผู้เรียน ทำให้ผู้เรียน สามารถเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมายที่ผู้สอนวางไว้ได้เป็นอย่างดี สื่อการเรียน การสอนจะมีคุณค่าก็ต่อเมื่อผู้สอนได้นำไปใช้อย่างเหมาะสม และถูกวิธีดังนั้น ก่อนที่จะนำสื่อแต่ละอย่าง ไปใช้ผู้สอน จึงควรจะได้ศึกษาถึงลักษณะและคุณสมบัติของสื่อการเรียนการสอน ข้อดีและข้อจำกัด อันเกี่ยวกับสื่อและการใช้สื่อแต่อย่างตลอดจนการผลิต และการใช้สื่อให้เหมาะสมกับสภาพการเรียน

^{๔๔} วาสนา ชาวหา, สื่อการเรียนการสอน, (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๓), หน้า ๘- ๑๓.

การสอนด้วย ทั้งนี้เพื่อให้การจัดกิจกรรมการสอนบรรลุผลตาม จุดมุ่งหมายและวัตถุประสงค์ที่วางไว้^{๔๕}

ฐาปนีย์ ธรรมเมธา ได้สรุปความหมาย ของสื่อการเรียนการสอน และสื่อการศึกษาไว้ว่า หมายถึง ตัวกลางที่ช่วยนำ และถ่ายทอดความรู้จากผู้สอน หรือแหล่งความรู้ไปยังผู้เรียน ทำให้การเรียนการสอนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ ผู้เรียนบรรลุวัตถุประสงค์การเรียนที่ตั้งไว้^{๔๖}

ชม ภูมิภาค ได้กล่าวว่า สื่อการเรียนการสอนว่า หมายถึง ระบบการนำวัสดุ อุปกรณ์ และวิธีการมาเป็นตัวกลางในการให้การศึกษาแก่ผู้เรียน^{๔๗}

นิคม ทาแดง, กอบกุล ปราบประชา และอำนาจ เดชชัยศรี ให้ความหมายของสื่อการเรียนการสอนไว้ว่า หมายถึง ตัวกลางหรือสิ่งต่างๆ เช่น วัสดุ อุปกรณ์ เครื่องมือ และเทคนิควิธีการ รวมทั้งกิจกรรมต่างๆที่ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ เกิดการพัฒนา และสามารถนำความรู้ที่ได้รับนั้นไปใช้ในการประกอบอาชีพ ตลอดจนการดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข และมีประสิทธิภาพ^{๔๘}

สมพร จารุณี ได้กล่าวว่า ออกแบบสื่อการเรียนรู้ที่ต้องการให้สอดคล้องกับวิธีการเรียนรู้ การจัดหาสื่อให้ตรงกับความต้องการ มีวิธีได้มา คือ

๑. สร้าง / ผลิตขึ้นเอง

ในการผลิตและจัดทำสื่อการเรียนรู้ขึ้นใหม่ทั้งหมด ผู้จัดทำต้องสามารถวิเคราะห์ ความต้องการ ความพร้อมทางด้านบุคลากร ผู้เชี่ยวชาญ ทรัพยากรที่สามารถผลิต และจัดทำได้อย่างมีคุณภาพ และต้องคำนึงถึงความคุ้มค่าในการจัดทำและผลิตขึ้นใหม่ทั้งหมด กระบวนการผลิตและการสร้างสื่อการเรียนรู้ สามารถพิจารณาตามขั้นตอนได้ ดังนี้^{๔๙}

- ๑) กำหนดวัตถุประสงค์ทั่วไป
- ๒) วิเคราะห์ กำหนดคุณสมบัติ ลักษณะผู้เรียน

^{๔๕} กิดานันท์ มลิทอง, เทคโนโลยีการศึกษาร่วมสมัย, (กรุงเทพมหานคร: เอดิชั่นเพรสโปรดักส์, ๒๕๔๐), หน้า ๗๙ - ๘๙.

^{๔๖} ฐาปนีย์ ธรรมเมธา, สื่อการศึกษาเบื้องต้น พิมพ์ครั้งที่ ๒, (นครปฐม : ภาควิชาเทคโนโลยีการศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๓๙), หน้า ๔๓.

^{๔๗} ชม ภูมิภาค, "สื่อการศึกษา", วารสารเทคโนโลยีสื่อสารการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ประสานมิตร, ๒๕๔๔), หน้า ๒๕.

^{๔๘} นิคม ทาแดง, กอบกุล ปราบประชา, และอำนาจ เดชชัยศรี, ชุดฝึกหัดอบรมครู,ประมวลสาระเรื่องเทคโนโลยี การศึกษาเพื่อการเรียนรู้, (กรุงเทพมหานคร: ภาพพิมพ์, ๒๕๔๖), หน้า ๑๖.

^{๔๙} สมพร จารุณี, การจัดทำทางเลือก และการใช้สื่อการเรียนการสอน, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๓๕), หน้า ๑๕.

- ๓) วิเคราะห์ กำหนดเนื้อหาสาระ วิธีการเรียนรู้
- ๔) วิเคราะห์ กำหนดจุดมุ่งหมายเฉพาะ
- ๕) กำหนดวิธีการ และแนวทางการเสนอเนื้อหาสาระ วิธีการ
- ๖) กำหนดรูปแบบ และวิธีประเมินผล เพื่อพัฒนาผู้เรียนและพัฒนาคุณภาพสื่อ
- ๗) กำหนดแหล่งข้อมูลในการจัดทำสื่อ
- ๘) ยกร่าง / จัดทำ
- ๙) ทดสอบ / ประเมินคุณภาพ
- ๑๐) ปรับปรุง
- ๑๑) นำไปใช้

วารินทร์ รัศมีพรหม ได้อ้างถึง บรูเนอร์ (Jerome Bruner) ซึ่งเป็นนักจิตวิทยา กล่าวว่า การเรียนการสอนจะต้องให้ผู้เรียนได้เริ่มจากประสบการณ์ตรงไปสู่ประสบการณ์ผ่านภาพ (Iconic) ซึ่งเป็นตัวแทนของประสบการณ์จริง เช่น รูปภาพ ภาพยนตร์ โทรทัศน์ และเชื่อมโยงไปสู่สัญลักษณ์ที่เป็นสัญลักษณ์ (Symbol) เช่น คำ ภาษา ผลงานวิจัยของ Fleming และ Levie ได้ทำการวิจัยพบว่า ประสบการณ์รูปธรรมจะทำให้การเรียนง่ายขึ้น และทำให้เกิดการรับรู้ เกิดการคงอยู่ของการเรียน และสามารถใช้อัตลักษณ์ที่เป็นนามธรรมได้ด้วย

ปัจจุบันประสบการณ์ในชีวิตประจำวัน เยาวชนได้มีการเรียนรู้ผ่านสื่อมวลชนต่าง ๆ มากมาย ประสบการณ์จริงเหล่านี้ช่วยให้สามารถจำแนกแยกแยะสิ่งต่าง ๆ นำไปสู่การสร้างความคิดรวบยอดได้มาก ซึ่งความถูกต้องแม่นยำ ขึ้นอยู่กับครูและผู้ปกครองที่จะช่วยสร้าง แนะนำให้เยาวชนสามารถบูรณาการประสบการณ์เหล่านี้ ให้มีความหมาย และสัมฤทธิ์ผลได้อย่างดี ความเหมาะสมดุลยภาพระหว่างการเรียนจากรูปธรรม และนามธรรมเป็นเหตุผล สิ่งสำคัญในการจัดหาใช้สื่อการเรียนรู้อาจพิจารณาจากประสบการณ์ที่มีใช้เพียงแต่ให้ประสบการณ์รูปธรรมที่จำเป็น ยังสามารถบูรณาการประสบการณ์เดิมเข้าด้วยกันได้ ทำให้ความเป็นนามธรรมมีความหมายขึ้น อย่างไรก็ตาม การให้ประสบการณ์นามธรรมแก่ผู้เรียน จะใช้เวลาน้อยกว่า การให้ประสบการณ์รูปธรรม ดังตัวอย่างจากกรวยประสบการณ์ของ เดล (Edgar Dale) เช่น การจัดให้ไปทัศนศึกษา ย่อมใช้เวลามากกว่าการใช้วีดิทัศน์ ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ควรคำนึงถึงความคุ้มค่าของเวลาที่ใช้ ประสบการณ์บางอย่างที่ใช้เวลาน้อยอาจให้ความคุ้มค่าต่อการเรียนรู้มากกว่าประสบการณ์ที่ใช้เวลามากก็ได้ แต่การให้ความรู้จำนวนมากโดยใช้เวลาน้อยผ่านสื่อสิ่งพิมพ์ หนังสือ เอกสารการเรียน คำบรรยาย โดยผู้เรียนไม่มีพื้นฐานมาก่อน อาจเกิดการสูญเสียและไม่เกิดการเรียนรู้ได้ ผู้สอนซึ่งเป็นผู้จัดกิจกรรมการเรียนรู้ จึงต้องค้นหาสิ่งที่ถูกต้อง คอยชี้แนะ นำเสนอ และอำนวยความสะดวกต่อผู้เรียน โดยยึดหลักการสอนที่เรียกว่า การเรียนรู้ หมายถึง การเปลี่ยนแปลง การตอบสนอง การแสดงออกของผู้เรียน เป็นหลัก

สำคัญในการเลือกเสนอประสบการณ์ที่ถูกต้องให้ผู้เรียน ซึ่งนำไปสู่การเลือกหาประสบการณ์และสื่อการเรียนรู้ที่ถูกต้องแก่ผู้เรียน เพื่อนำมาใช้ประกอบการเรียนรู้ได้อย่างเหมาะสม^{๕๐}

สรุปได้ว่า ด้านสื่อการเรียน คือสิ่งใดก็ตามที่เป็นตัวกลางหรือพาหนะนำความรู้ไปสู่ผู้เรียน และทำให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ เช่น วัสดุอุปกรณ์และวิธีการใช้สื่อให้ผู้สอนส่งหรือถ่ายทอดไปยังผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ สื่อชนิดใดก็ตามไม่ว่าจะเป็นเทปบันทึกเสียง สไลด์ วิทยู โทรทัศน์ วีดีทัศน์ แผนภูมิ ภาพนิ่ง ซึ่งบรรจุเนื้อหาเกี่ยวกับการเรียนการสอน สิ่งเหล่านี้เป็นวัสดุอุปกรณ์ทางกายภาพ ที่นำมาใช้เทคโนโลยีการศึกษาเป็นสิ่งที่ใช้เป็นเครื่องมือหรือช่องทางสำหรับทำให้การสอนของผู้สอนส่งไปถึง ผู้เรียน สื่อการเรียนรู้ที่ต้องการให้สอดคล้องกับวิธีการเรียนรู้ การจัดหาสื่อให้ตรงกับความต้องการ ทำให้การเรียนการสอนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ ผู้เรียนบรรลุวัตถุประสงค์การเรียนที่ตั้งไว้

๒.๓.๔ แนวคิดเกี่ยวกับด้านกิจกรรมการเรียน

การเรียนการสอนย่อมมีการกำหนดเป้าหมาย เพื่อให้ผู้เรียนเกิดผลสัมฤทธิ์ตามจุดประสงค์ ที่กำหนดไว้การที่ผู้เรียนจะบรรลุเป้าหมายได้มากน้อยเพียงใดนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครูผู้สอนเป็นสำคัญ ฉะนั้นครูผู้สอนจำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจในกิจกรรมการเรียนการสอน จึงจะสามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้อย่างเหมาะสม และมีประสิทธิภาพซึ่งจะก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับผู้เรียนได้อย่างแท้จริง ในเรื่องของกิจกรรมการเรียนการสอนนี้ มีนักการศึกษาได้แสดงทัศนะไว้ ดังต่อไปนี้

ทัศนีย์ ศุภเมธี กล่าวว่า กิจกรรมการเรียนการสอนหมายถึงทุกสิ่งทุกอย่างที่กระทำขึ้น เพื่อให้การเรียนการสอนในครั้งนั้น ๆ ได้ผลดี หมายถึง การสอนของครูเป็นไปอย่างมีความหมาย นักเรียนได้ทั้งความรู้ และความสนุกสนานเพลิดเพลิน^{๕๑}

วไลพร คุโณทัย กล่าวว่า กิจกรรมการเรียนการสอน หมายถึง สภาพการณ์ของการจัดประสบการณ์ และการกระทำทุกสิ่งทุกอย่างที่จัดขึ้นจากความร่วมมือระหว่างผู้สอนและผู้เรียน เพื่อให้การเรียนการสอนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพน่าสนใจ และผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้^{๕๒}

^{๕๐} วารินทร์ รัศมีพรหม, การออกแบบและพัฒนาระบบการสอน, ภาควิชาเทคโนโลยีทางการศึกษา (มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, กรุงเทพมหานคร, ๒๕๔๒), หน้า ๙๒.

^{๕๑} ทัศนีย์ ศุภเมธี, พฤติกรรมการสอนวิชาภาษาไทยระดับมัธยมศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันราชภัฏธนบุรี, ๒๕๓๓), หน้า ๑๕๙-๑๖๐.

^{๕๒} วไลพร คุโณทัย, หลักการสอน, (กรุงเทพมหานคร : กองส่งเสริมวิทย์ฐานะการศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏ, ๒๕๓๐) หน้า๑๙.

ทศนา แคมมณี และคณะ ได้กล่าวโดยสรุปไว้ว่า การจัดกิจกรรมการเรียนนั้นจำเป็นอย่าง ยิ่งที่จะเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนได้รับประโยชน์สูงสุดจากการเรียน ได้พัฒนาเต็ม ตามศักยภาพ ได้ประยุกต์ความรู้ไปใช้ประโยชน์ในชีวิต ได้มีความสุขและสนุกกับการเรียนรู้ ตลอดจน มีคุณลักษณะนิสัยดีงามที่สังคมพึงปรารถนา ดังนี้คือ

๑. เป็นผู้ช่วยเหลือและแหล่งวิทยาการ (Helper and Resource) คอยให้คำตอบเมื่อนักเรียน ต้องการความช่วยเหลือทางวิชาการ ตัวอย่าง เช่น คำศัพท์หรือไวยากรณ์การให้ข้อมูลหรือ ความรู้ ในขณะที่นักเรียนต้องการ ซึ่งจะช่วยให้การเรียนรู้มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น

๒. เป็นผู้สนับสนุนและเสริมแรง (Supporter and Encourager) ช่วยสนับสนุนด้านสื่อ อุปกรณ์

๓. Active Learning เป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนเป็นผู้กระทำ หรือปฏิบัติด้วยตนเอง ด้วย ความกระตือรือร้น เช่น ได้คิด ค้นคว้า ทดลองรายงาน ทำโครงการ สัมภาษณ์ แก้ปัญหา ฯลฯ ได้ใช้ ประสาทสัมผัสต่าง ๆ ทำให้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างแท้จริง ผู้สอนทำหน้าที่ เตรียมการจัด บรรยายาการการเรียนรู้ จัดสื่อสิ่งเร้าเสริมแรงให้คำปรึกษาและสรุปสาระการเรียนรู้ร่วมกัน

๔. Construct เป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนได้ค้นพบสาระสำคัญหรือองค์ความรู้ใหม่ด้วย ตนเองอันเกิด จากการได้ศึกษาค้นคว้าทดลอง แลกเปลี่ยนเรียนรู้และลงมือปฏิบัติจริง ทำให้ ผู้เรียน รักการอ่าน รักการศึกษาค้นคว้าเกิดทักษะในการแสวงหาความรู้ เห็นความสำคัญของการเรียนรู้ ซึ่ง นำไปสู่ การเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ (Learning Man) ที่พึงประสงค์

๕. Resource เป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนได้เรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ที่หลากหลายทั้ง บุคคลและ เครื่องมือทั้งในห้องเรียน และนอกห้องเรียน ผู้เรียนได้สัมผัสและสัมพันธ์ กับสิ่งแวดล้อม ทั้งที่ เป็นมนุษย์ (เช่น ชุมชน ครอบครัว องค์กรต่าง ๆ) ธรรมชาติและเทคโนโลยี ตามหลักการที่ว่า “การเรียนรู้เกิดขึ้นได้ทุกที่ทุกเวลาและทุกสถานการณ์”

๖. Thinking เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมกระบวนการคิด ผู้เรียนได้ฝึกวิธีคิดในหลายลักษณะ เช่น คิดคล่อง คิดหลากหลาย คิดละเอียด คิดชัดเจน คิดถูก ทางคิดกว้าง คิดลึกซึ้ง คิดไกล คิดอย่างมี เหตุผล เป็นต้น การฝึกให้ผู้เรียนได้คิดอยู่เสมอในลักษณะ ต่าง ๆ จะทำให้ผู้เรียนเป็นคนคิดเป็น แก้ปัญหาเป็น คิดอย่างรอบคอบมีเหตุผล มีวิจารณญาณ ในการคิด มีความคิดสร้างสรรค์ มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ที่จะเลือกรับและปฏิเสธข้อมูล ข่าวสารต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม ตลอดจนสามารถแสดงความคิด เห็นออกได้อย่างชัดเจนและมี เหตุผลอันเป็นประโยชน์ต่อการดำรง ชีวิตประจำวัน

๗. Happiness เป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนได้เรียนอย่างมีความสุข เป็นความสุขที่เกิดจาก ประการที่หนึ่ง ผู้เรียนได้เรียนในสิ่งที่ตนสนใจสาระการเรียนรู้ ชวนให้สนใจใฝ่ค้นคว้าศึกษาท้าทาย ให้

แสดง ความสามารถและให้ใช้ศักยภาพของตนอย่างเต็มที่ ประการที่สองปฏิสัมพันธ์ (Interaction) ระหว่างผู้เรียนกับผู้สอนและระหว่างผู้เรียนกับผู้เรียน มีลักษณะเป็นกัลยาณมิตร มีการช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน มีกิจกรรมร่วมด้วยช่วยกัน ทำให้ผู้เรียนรู้สึกมีความสุขและสนุกกับการเรียน

๘. Participation เป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการวางแผนกำหนดงาน วางเป้าหมายร่วมกัน และมีโอกาสเลือกทำงานหรือศึกษาค้นคว้าในเรื่องที่ตรงกับความถนัด ความสามารถ ความสนใจของตนเอง ทำให้ผู้เรียนเรียนด้วยความกระตือรือร้น มองเห็นคุณค่าของสิ่งที่เรียนและสามารถ ประยุกต์ความรู้นำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตจริง

๙. Individualization เป็นกิจกรรมที่ผู้สอนให้ความสำคัญแก่ผู้เรียนในความเป็นเอกบุคลผู้สอนยอมรับในความสามารถ ความคิดเห็น ความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน มุ่งให้ผู้เรียนได้พัฒนาตนเองให้เต็มศักยภาพมากกว่าเปรียบเทียบแข่งขันระหว่างกันโดยมีความเชื่อมั่นผู้เรียนทุกคนมีความสามารถในการเรียนรู้ได้ และมีวิธีการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน

๑๐. Good Habit เป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนได้พัฒนาคุณลักษณะนิสัยที่ดีงาม เช่น ความรับผิดชอบ ความเมตตา กรุณา ความมีน้ำใจ ความขยัน ความมีระเบียบวินัย ความเสียสละ ฯลฯ และลักษณะนิสัยในการทำงานอย่างเป็นกระบวนการการทำงานร่วมกับผู้อื่น การยอมรับผู้อื่น และ การเห็นคุณค่าของงาน เป็นต้น^{๕๓}

กล่าวโดยสรุป การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนทั้ง ๑๐ รูปแบบ โดยมีวิธีต่างๆอย่างหลากหลายเพื่อมุ่งให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริงเกิดการพัฒนาตนและสั่งสมคุณลักษณะที่จำเป็นสำหรับการเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมของประเทศชาติต่อไป

ชาติ แจ่มนุช และคณะ : มทป ได้สรุปลักษณะของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญได้ดังนี้

๑. Active Learning เป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนเป็นผู้กระทำ หรือปฏิบัติด้วยตนเอง ด้วยความ กระตือรือร้น เช่น ได้คิด ค้นคว้า ทดลองรายงาน ทำโครงการ สัมภาษณ์ แก้ปัญหา ฯลฯ ได้ใช้ประสาทสัมผัสต่าง ๆ ทำให้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างแท้จริง ผู้สอนทำหน้าที่ เตรียมการจัดบรรยากาศการเรียนรู้ จัดสื่อสิ่งเร้าเสริมแรงให้คำปรึกษาและสรุปสาระการเรียนรู้ร่วมกัน

๒. Construct เป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนได้ค้นพบสาระสำคัญหรือองค์ความรู้ใหม่ด้วยตนเอง อันเกิด จากการได้ศึกษาค้นคว้าทดลอง แลกเปลี่ยนเรียนรู้และลงมือปฏิบัติจริง ทำให้ ผู้เรียน

^{๕๓} ทัศนาศา แชนมณี และคณะ, “การพัฒนากระบวนการคิด.เอกสารประกอบการอบรมเชิงปฏิบัติการ เรื่องการพัฒนา รูปแบบ การสอนที่เน้นกระบวนการคิดตามแนวปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้”, นครปฐม : ศูนย์ศึกษาพัฒนาครู คณะครุศาสตร์, (สถาบันราชภัฏนครปฐม, ๒๕๔๓), หน้า ๕๕-๕๙.

รักการอ่าน รักการศึกษา ค้นคว้า เกิดทักษะในการแสวงหาความรู้ เห็นความสำคัญของการเรียนรู้ ซึ่งนำไปสู่ การเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ (Learning Man) ที่พึงประสงค์

๓. Resource เป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนได้เรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ที่หลากหลายทั้งบุคคลและ เครื่องมือทั้งในห้องเรียน และนอกห้องเรียน ผู้เรียนได้สัมผัสและสัมพันธ์ กับสิ่งแวดล้อม ทั้งที่เป็นมนุษย์ (เช่น ชุมชน ครอบครัว องค์กรต่าง ๆ) ธรรมชาติและเทคโนโลยี ตามหลักการที่ว่า "การเรียนรู้เกิดขึ้นได้ทุกที่ทุกเวลาและทุกสถานการณ์"

๔. Thinking เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมกระบวนการคิด ผู้เรียนได้ฝึกวิธีคิดในหลายลักษณะ เช่น คิดคล่อง คิดหลากหลาย คิดละเอียด คิดชัดเจน คิดถูก ทางคิดกว้าง คิดลึกซึ้ง คิดไกล คิดอย่างมีเหตุผล เป็นต้น การฝึกให้ผู้เรียนได้คิดอยู่เสมอในลักษณะ ต่าง ๆ จะทำให้ผู้เรียนเป็นคนคิดเป็น แก้ปัญหาเป็น คิดอย่างรอบคอบมีเหตุผล มีวิจารณญาณ ในการคิด มีความคิดสร้างสรรค์ มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ที่จะเลือกรับและปฏิเสธข้อมูล ข่าวสารต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม ตลอดจนสามารถแสดงความคิด เห็นออกได้อย่างชัดเจนและมี เหตุผลอันเป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตประจำวัน^{๕๔}

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ได้ให้ความหมาย ของกิจกรรมการเรียนรู้ว่า หมายถึง การดำเนินการต่าง ๆ ในโรงเรียน ทั้งโดยครู และนักเรียน เช่น การสอนให้นักเรียนค้นคว้า อภิปราย การบรรยาย การอบรม การสาธิต การปฏิบัติงาน การจัดนิทรรศการ และการศึกษา สถานอื่น^{๕๕} ฯลฯ

อาภรณ์ ใจเที่ยง ได้กล่าวถึง หลักการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนว่าควรคำนึงถึง หลักการ ต่อไปนี้^{๕๖}

๑. จัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของหลักสูตร
๒. จัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับจุดประสงค์การสอน
๓. จัดกิจกรรมให้สอดคล้องและเหมาะสมกับวัย ความสามารถ และความ ในใจของ ผู้เรียน
๔. จัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับลักษณะของเนื้อหาวิชา

^{๕๔}ชาติ แจ่มนุช และคณะ, “นักเรียนเป็นศูนย์กลางคืออย่างไร”, เอกสารอัดสำเนา, มปป., (การปฏิรูปการเรียนรู้ ผู้เรียนสำคัญที่สุด, (ร่าง), ๒๕๔๓), หน้า ๑-๑๗.

^{๕๕}กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, หลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. ๒๕๒๑ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๓๓), (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๒), หน้า ๒.

^{๕๖}อาภรณ์ ใจเที่ยง, หลักการสอน, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ที่ โอ. เอส. พรีนติ้ง เฮ้าส์, ๒๕๓๗), หน้า ๗๒-๗๕.

๕. จัดกิจกรรมให้มีลำดับขั้นตอน
๖. จัดกิจกรรมที่น่าสนใจ
๗. จัดกิจกรรมโดยให้ผู้เรียนเป็นผู้กระทำกิจกรรม
๘. จัดกิจกรรมโดยใช้วิธีการที่ท้าทายความคิดความสามารถของผู้เรียน
๙. จัดกิจกรรมโดยใช้เทคนิควิธีการสอนที่หลากหลาย
๑๐. จัดกิจกรรมให้มีบรรยากาศที่รื่นรมย์ สนุกสนาน และเป็นกันเอง
๑๑. จัดกิจกรรมแล้วต้องมีการวัดผลการใช้กิจกรรมนั้นทุกครั้ง

วิลพร คุโณทัย ได้กล่าวว่า กิจกรรมการเรียนการสอน คือสภาพการณ์ของการจัดประสบการณ์ และการกระทำทุกสิ่งทุกอย่างที่จัดขึ้นจากความร่วมมือระหว่างผู้สอนและผู้เรียน เพื่อให้การเรียนการสอนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพน่าสนใจและผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้^{๕๗}

รุ่งทิwa จักรกร ได้กล่าวถึง การสร้างชุดกิจกรรมประกอบด้วยขั้นตอน ดังนี้^{๕๘}

๑. กำหนดเรื่องเพื่อทำการสอน อาจจะทำเรื่อง ตามหลักสูตร หรือกำหนดเรื่องขึ้นใหม่ ตามความเหมาะสมก็ได้ จะแบ่งเนื้อหาอย่างไรขึ้นอยู่กับลักษณะของเนื้อหาและใช้ชุดกิจกรรม ซึ่งในการจัดแบ่งเนื้อเรื่อง เพื่อทำชุดกิจกรรมในแต่ละระดับย่อมไม่เหมือนกัน
๒. จัดหมวดหมู่เนื้อหาและประสบการณ์ แล้วแต่ความต้องการและความเหมาะสม
๓. จัดหน่วยการสอน จะแบ่งเป็นกี่หน่วย หนึ่งหน่วยหนึ่งๆ ควรใช้เวลานานเท่าไร ใช้เวลาเรียนเป็นกี่คาบ หรือสัปดาห์ หรือตามความเหมาะสมกับวัย และระดับของผู้เรียน ทั้งนี้โดยคำนึงถึงจิตวิทยาพัฒนาผู้เรียน
๔. กำหนดหัวเรื่อง จัดแบ่งหน่วยการสอนให้เป็นหัวข้อย่อยๆ เพื่อสะดวกแก่การเรียนแต่ละหน่วย จะประกอบด้วยประสบการณ์ในการเรียนรู้อะไรบ้าง กำหนดหัวข้อแต่ละหน่วยนั้น
๕. ความคิดรวบยอดหรือหลักการต้องกำหนดให้ชัดเจนว่า ผู้เรียนมีความคิดรวบยอดหรือหลักการอะไร
๖. กำหนดจุดประสงค์ในการสอน ซึ่งหมายถึง จุดประสงค์ในการสอนทั่วไป และจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม มีเกณฑ์การตัดสินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนชัดเจน

^{๕๗}วิลพร ใจเที่ยง, **หลักการสอน**, (กรุงเทพมหานคร : กองส่งเสริมวิद्याฐานะครุกรรมการฝึกหัดครู, ๒๕๓๐), หน้า ๑๙.

^{๕๘}รุ่งทิwa จักรกร, **วิธีสอนทั่วไป**, (กรุงเทพมหานคร : คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, ๒๕๒๘), หน้า ๘๙-๙๒.

๗. การวิเคราะห์งาน โดยนำจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม แต่ละข้อมาวิเคราะห์กิจกรรมว่า ควรทำอะไรก่อนหลังแล้วจึงจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้เหมาะสมสอดคล้องกับจุดประสงค์ที่กำหนดไว้

๘. ลำดับกิจกรรมการเรียนรู้ หลังจากพิจารณาจุดประสงค์ของแต่ละหัวข้อว่า จัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้อย่างไร จึงจะบรรลุจุดประสงค์ตามที่กำหนดไว้ และต้องพิจารณาถึงกิจกรรมที่จะเสริมสร้างความสนใจ และความสามารถให้กับนักเรียนอีกด้วย

๙. กำหนดแบบประเมินผล ครูต้องหาวิธีในการประเมินผล จะใช้วิธีใดจึงจะประเมินผล ได้อย่างแน่นอนตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้

๑๐. เลือกและผลิตสื่อการสอนโดยพิจารณาจากข้อ ๗ เมื่อทราบว่า ใช้สื่อการสอนอะไร แล้วก็จัดหาหรือผลิตเพื่อให้ได้ตามที่ต้องการ จัดเป็นหมวดหมู่เพื่อความสะดวกแก่การใช้

๑๑. หาประสิทธิภาพของชุดกิจกรรม เมื่อสร้างชุดกิจกรรมเสร็จแล้ว ทำการหา ประสิทธิภาพโดยการทดลองใช้ เพื่อแก้ไขก่อนนำไปใช้จริง

๑๒. ในกรณีที่ใช้ชุดกิจกรรมแบบกลุ่ม ต้องหากิจกรรมสำรอง ซึ่งเตรียมไว้ เพื่อเสริม ความรู้สำหรับเด็กที่เรียนเร็ว หรือกลุ่มที่ทำกิจกรรมเสร็จก่อน จะได้มีกิจกรรมทำ

๑๓. สร้างแบบทดสอบก่อนและหลังเรียน พร้อมทั้งเฉลย

๑๔. ขนาดรูปแบบของชุดกิจกรรม ควรมีขนาดมาตรฐาน เพื่อความสะดวก ในการใช้ และเป็นระเบียบในการเก็บรักษา โดยพิจารณาในด้านประโยชน์ ประหยัด สะดวก และความคงทนถาวร พร้อมทั้งความสวยงาม ด้านหน้าและด้านหลังของชุดกิจกรรม ควรเขียนข้อความให้ เรียบร้อยเพื่อความสะดวกในการนำไปใช้

वल्लภ गन्तर्ष्य ได้กล่าวเน้นถึง การจัดการเรียนการสอนให้บรรลุตามจุดประสงค์

๓ ประการ คือ^{๕๙}

๑. ไม่ว่าจะสอนวิชาใดก็ตามต้องสอนให้ถึงขั้นนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน
๒. ต้องสอนให้ผู้เรียนรับรู้กระบวนการและนำไปใช้ได้
๓. ต้องสอนให้ผู้เรียนเห็นช่องทางในการนำสิ่งที่ได้เรียนไปประกอบอาชีพหรือหารายได้

ชาญชัย อาจิมสมาจาร ได้กล่าวถึง สมรรถภาพการสอนหรือประสิทธิผลการสอน คุณสมบัติเบื้องต้นที่มีความสัมพันธ์กับคุณสมบัตินักวิชาชีพ หมายถึง ความรู้ความเข้าใจของครู เกี่ยวกับเรื่องต่างๆ ดังนี้^{๖๐}

^{๕๙} วล्लภ गन्तर्ष्य, ข้อคิดเบื้องต้นในการสอนและการสอนที่เน้นกระบวนการ, (กรุงเทพมหานคร: กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๓๔), หน้า ๘-๑๐.

^{๖๐} ชาญชัย อาจิมสมาจาร, การบริหารการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร: ศูนย์สื่อเสริมกรุงเทพมหานคร, ๒๕๓๘), หน้า ๓๔.

๑. มีความรู้ในวิชา หรือสาขาที่สอน คือ ครูต้องรู้จริงในวิชา หรือสาขาที่สอน
๒. มีความรู้ความเข้าใจในตัวผู้เรียน คือ ความรู้ความเข้าใจในหลักเบื้องต้น ของความเจริญเติบโต และพัฒนาการของมนุษย์
๓. มีความรู้ความเข้าใจหลักการสอนและทักษะการใช้เทคนิคเพื่อการนำออกมาใช้
๔. ความรู้ความเข้าใจทั่วไปที่เกี่ยวข้องและมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน
๕. มีเจตคติที่ดีต่อวิชาชีพครู

ยุพดี ลิ้มอรุณ กล่าวว่า กิจกรรมที่โรงเรียนจัดขึ้นด้วยความร่วมมือของนักเรียนเพื่อสนองความต้องการและความสนใจอันเป็นแนวทางสร้างเสริมประสบการณ์และพัฒนาทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญา กิจกรรมที่จัดขึ้นอาจจะไม่เกี่ยวกับกิจกรรมในห้องเรียน แต่อาจจะช่วยส่งเสริมกิจกรรมในห้องเรียนให้มีคุณค่าและมีประโยชน์มากขึ้น^{๖๑}

วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา กล่าวว่า กิจกรรมนักเรียนเป็นสิ่งที่จัดขึ้นเพื่อพัฒนา นักเรียนด้านต่างๆ นอกเหนือไปจากสิ่งที่บังคับให้ทุกคนต้องเรียนในชั้นเรียน กิจกรรมที่มุ่งในการพัฒนานักเรียนนั้นหมายถึง กิจกรรมที่โรงเรียนจัดให้นักเรียนและส่งเสริมให้นักเรียนได้จัดกันเอง โดยการดูแลจากอาจารย์ที่ปรึกษาชมรมนั้นๆ เพื่อให้นักเรียนได้รับประสบการณ์ชีวิตในโรงเรียน^{๖๒}

ธีระวุฒิ ประทุมทรัพย์ กล่าวว่า กิจกรรมนักเรียนเป็นประสบการณ์ส่วนหนึ่งของหลักสูตรที่ได้จัดขึ้นในห้องเรียนตามปกติเหมือนวิชาอื่นๆ ที่มุ่งให้นักเรียนได้รับประสบการณ์ เพื่อพัฒนาตนเองจัดเป็นของนักเรียนโดยนักเรียนและเพื่อนนักเรียน^{๖๓}

กาญจนา ศรีกาฬสินธุ์ กล่าวว่า กิจกรรมนักเรียน หมายถึง กิจกรรมต่างๆ ที่โรงเรียน สนับสนุนให้นักเรียนร่วมกันจัดขึ้นนอกเวลาเรียน และนอกเหนือหลักสูตรที่โรงเรียนกำหนดให้ นักเรียนในเวลาเรียนปกติทั้งนี้ด้วยความสมัครใจของนักเรียนเอง และด้วยความช่วยเหลือ เอื้ออำนวยความสะดวกของโรงเรียนในรูปแบบต่างๆ เพื่อให้กิจกรรมแต่ละอย่างบรรลุความสำเร็จ ตามความมุ่งหมายที่ตั้งไว้^{๖๔}

^{๖๑}ยุพดี ลิ้มอรุณ, ปัญหาและความคิดเห็นในการสอนวิชากิจกรรมนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น เขตกรุงเทพมหานคร, **ปริญญาณิพนธ์ กศ.ม.**, (มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, ๒๕๒๖), หน้า ๑๐.

^{๖๒}วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา, **งานบุคลากรกิจการนักเรียน**, (กรุงเทพมหานคร : ภาควิชาอุดมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๐), หน้า ๑๔๕.

^{๖๓}ธีระวุฒิ ประทุมทรัพย์, **การบริหารกิจกรรมนักเรียน**, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๔), หน้า ๓๖.

^{๖๔}กาญจนา ศรีกาฬสินธุ์, **การบริหารกิจกรรมนักเรียน**, (กรุงเทพมหานคร : ภาควิชาการบริหาร การศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, ๒๕๓๕), หน้า ๔๕๔.

สรุปได้ว่า ด้านกิจกรรมการเรียน หมายถึงกิจกรรมที่ผู้เรียนเป็นผู้กระทำ หรือปฏิบัติด้วยตนเอง ด้วยความกระตือรือร้น เช่น ได้คิด ค้นคว้า ทดลองรายงาน ทำโครงการ สัมภาษณ์ แก้ปัญหา ผู้เรียนกับผู้เรียน มีลักษณะเป็นกัลยาณมิตร มีการช่วยเหลือ เกื้อกูลซึ่งกันและกัน กิจกรรมที่แบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่มให้ปฏิบัติงานโดยมีจุดมุ่งหมาย กิจกรรมทำให้ผู้เรียนรู้สึกมีความสุขและสนุกกับการเรียน การสอนให้นักเรียนค้นคว้าอภิปราย การบรรยาย การอบรม การสาธิต การปฏิบัติงาน การจัดนิทรรศการ และการศึกษานอกสถานที่ กิจกรรมการเรียนการสอนที่ยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลาง/กิจกรรมที่ครูเปิดโอกาสให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการเรียนการสอนอย่างแท้จริง

๒.๓.๕ แนวคิดเกี่ยวกับด้านการวัดและประเมินผล

ประเมินผล ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นเพราะจะทำให้ทราบถึงการพัฒนาการของผู้เรียนว่าเป็นอย่างไร มีจุดบกพร่องตรงไหน มากน้อยเพียงใด รวมทั้งตัวผู้สอนด้วยเพื่อจะได้ปรับปรุงแก้ไขให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายที่แตกต่างกันดังนี้

วศิน กาญจนวณิชกุล ได้ให้ความหมายการวัดผลประเมินผลว่า เป็นกระบวนการที่ใช้ตรวจสอบคุณภาพของการเรียนการสอนว่า ได้ช่วยให้ผู้เรียนบรรลุผลตามจุดมุ่งหมายทางการศึกษาหรือไม่^{๖๔}

วรสุตา บุญยไวโรจน์ ได้ให้ความหมายการวัดผลและการประเมินผลว่า เป็นกระบวนการที่แตกต่างกัน แต่ต่อเนื่องและสัมพันธ์กันการวัดผล หมายถึง กระบวนการที่ได้มาซึ่งตัวเลข จำนวนหรือปริมาณใดปริมาณหนึ่ง โดยอาศัย เครื่องมือหรือวิธีการต่าง ๆ เช่น การสังเกต การตรวจผลงาน การสอบถาม หรือการสัมภาษณ์ และการใช้แบบทดสอบ เป็นต้น การประเมินผล หมายถึง กระบวนการที่นำเอาผลของการวัดมาพิจารณาเปรียบเทียบกับเกณฑ์มาตรฐานอย่างใดอย่างหนึ่ง แล้วตัดสินออกมาว่าสูง-ต่ำกว่าเกณฑ์ หรือเก่ง-อ่อน-ปานกลาง เป็นต้น^{๖๕}

นิพนธ์ กินาวงศ์ ได้กล่าวว่า การวัดผลและประเมินผลเป็นกิจกรรมที่ทำควบคู่กัน โดยปกติการประเมินผลในโรงเรียนมีจุดมุ่งหมายมี ๒ ประการ คือ ประเมินผลเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอน และประเมินผลเพื่อตัดสินการเรียน^{๖๖}

^{๖๔}วศิน กาญจนวณิชกุล, การวัดผลและการประเมินผลการศึกษา,(คณะครุศาสตร์: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔), หน้า ๔๖.

^{๖๕}วรสุตา บุญยไวโรจน์, การวัดผลประเมินผลในหลักและแนวปฏิบัติในโรงเรียนประถมศึกษา, (กรุงเทพมหานคร: วัฒนาพานิช, ๒๕๒๖), หน้า ๒๔๕.

^{๖๖}นิพนธ์ กินาวงศ์, หลักเบื้องต้นเกี่ยวกับการบริหารโรงเรียนและกรณีศึกษา, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์พิมพ์เนต, ๒๕๓๓), หน้า ๗๒.

คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้กล่าวถึงประเด็นสำคัญของระเบียบประเมินผลการเรียนไว้ ดังนี้

๑. การประเมินผลก่อนเรียน การประเมินข้อนี้มุ่งหาข้อมูลเพื่อตอบคำถามว่าผู้เรียนมีความรู้พื้นฐานตลอดจนความพร้อมด้านอื่นๆ อยู่ในสถานะที่สามารถเริ่มเรียนในบทเรียนใหม่ได้หรือไม่

๒. การประเมินผลระหว่างเรียน การประเมินส่วนนี้มุ่งหาข้อมูลเพื่อตอบคำถามว่าผู้เรียนมีความก้าวหน้าในการเรียนมาน้อยเพียงใด มีปัญหาในการเรียนการสอนอย่างไรบ้าง

๓. การประเมินสรุปผลการเรียน เป็นการประเมินตัดสินความสามารถของผู้เรียนแต่ละคนว่ามีความรู้ระดับใด ควรสอบผ่านหรือไม่

ระเบียบการประเมินผลการเรียน หมวดที่ ๒ มีกำหนดที่สอดคล้องกับแนวการประเมินผลการเรียนข้างต้น ดังนี้

๑. ก่อนจัดกิจกรรมการเรียน ผู้สอนจะต้องประเมินผลก่อนเรียน เพื่อตรวจสอบความรู้พื้นฐาน และทักษะเบื้องต้นของผู้เรียน

๒. ระหว่างภาคเรียน ให้ผู้สอนประเมินผลการเรียนของนักเรียนเป็นระยะตามจุดประสงค์ การเรียนรู้ที่กำหนดขึ้นไว้ในสมุดประจำชั้น เพื่อพัฒนาการเรียนของนักเรียนและเพื่อการประเมินผลการผ่านจุดประสงค์

๓. เมื่อถึงปลายภาคเรียนหลังจากจบกระบวนการเรียนการสอนทุกกิจกรรมแล้วให้มีการประเมินผลการเรียนปลายภาค โดยให้เลือกประเมินจุดประสงค์ที่สำคัญให้ครอบคลุม ทั้งด้านพุทธิพิสัย ทักษะพิสัย จิตพิสัยและเน้นกระบวนการ เพื่อตรวจสอบความรู้ ความสามารถตามที่กำหนดไว้ในภาคเรียน

ตามระเบียบการประเมินผลใช้คำว่า การประเมินผล ไม่ใช่วัดผลและประเมินผล ซึ่งความหมายว่า การประเมินผลแต่ละขั้นตอนนี้ อาจใช้วิธีการได้หลายวิธี คือ ๑) การสังเกต ๒) การสัมภาษณ์ ๓) การสอบถาม ๔) การทดสอบ ๕) ข้อมูลจากการจดบันทึกโดยวิธีต่างๆ

การสังเกตและการสัมภาษณ์ มักจะได้ข้อมูลที่เป็นการจดบันทึกรายการพฤติกรรมต่างๆ ซึ่งไม่เป็นตัวเลขหรือคะแนนเหมือนการใช้แบบสอบถามและแบบทดสอบบางกรณีอาจใช้เพียงการสังเกตหรือการทดสอบเพียงอย่างเดียวก็ได้ แต่บางกรณีอาจต้องใช้หลายวิธีประกอบกันเพื่อความถูกต้อง การประเมินที่ค่อนข้างจะเป็นทางการ คือ การประเมินผลตามข้อ ๓ และข้อ ๔

การประเมินระหว่างภาคเรียน ซึ่งผู้สอนต้องประเมินการเรียนของนักเรียนเป็นระยะๆ ตามจุดประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนดไว้ในสมุดประจำชั้น เพื่อพัฒนาการเรียนของนักเรียนและเพื่อประเมินการผ่านจุดประสงค์

การประเมินเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนของนักเรียน ก็คือ การประเมินเพื่อวินิจฉัยหาข้อบกพร่องต่างๆ ทั้งด้านการเรียนของนักเรียน และข้อบกพร่องด้านการสอนของครู การประเมินในส่วนนี้จะต้องดำเนินการควบคู่ไปกับการสอนอาจใช้วิธีการสังเกตการซักถามและทดสอบย่อย ใช้ข้อมูลทั้งหมดมาวิเคราะห์หาสาเหตุที่ทำให้เกิดปัญหาทั้งทางด้านการเรียนของนักเรียนและด้านการสอนของครู

การประเมินการผ่านจุดประสงค์จะต้องกระทำเป็นระยะๆ เพื่อเก็บคะแนนเพื่อนำไปใช้พิจารณาตัดสินการผ่านจุดประสงค์ คำว่า เป็นระยะๆ ในที่นี้ควรเป็นดุลยพินิจของครูผู้สอนว่าน่าจะกำหนดระยะเวลาการประเมินเพื่อเก็บคะแนนอย่างไร อาจประเมินทีละบทเรียนหรืออาจรวมกันทีละหลายๆ บทเรียน แล้วจึงประเมินก็ได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับว่าจะมีเนื้อหามากน้อยเพียงไหน

การประเมินสรุปผล ได้แก่ การประเมินปลายภาคหรือปลายปี เช่น ประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ซึ่งต้องเลือกประเมินเฉพาะจุดประสงค์ที่สำคัญโดยให้พฤติกรรมเป้าหมายครอบคลุมทั้งด้านพุทธิพิสัย ทักษะพิสัย จิตพิสัย และให้เน้นกระบวนการ การประเมินสรุปผลส่วนนี้สำหรับพฤติกรรมด้านพุทธิพิสัย ควรใช้การทดสอบข้อเขียนและสอบปฏิบัติ^{๒๘}

ปรียาพร วงศ์นุตร์โรจน์ ได้กล่าวถึง หน้าที่และความรับผิดชอบของผู้บริหารสถานศึกษา ในด้านการวัดผลและประเมินผล ดังนี้

๑. กำหนดนโยบายทั่วไปเกี่ยวกับการวัดผลและประเมินผลในเรื่อง
  - ๑) ประเภทของข้อสอบที่ใช้วัดผล
  - ๒) ระยะเวลาที่ใช้ในการสอบจำนวนครั้งที่สอบและการเก็บคะแนนสอบแต่ละครั้ง
  - ๓) มาตรฐานในการสอบวัดผล
  - ๔) การเตรียมแบบฟอร์ม สำหรับรายงานผลการสอบแก่ผู้ปกครอง
๒. จัดหาวัสดุอุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้ที่จำเป็นในการสอบ เช่น เครื่องพิมพ์เครื่องอัดสำเนา ตลอดจนเจ้าหน้าที่อำนวยความสะดวก

^{๒๘} สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, คู่มือปฏิบัติงานตามระเบียบคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติว่าด้วยกลุ่มโรงเรียนประถมศึกษา พ.ศ.๒๕๓๔, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์-ลาดพร้าว, ๒๕๓๖), หน้า ๑๑๔ - ๑๑๖.

๓. พยายามส่งเสริมครูอาจารย์ให้มีความรู้ทางการวัดผลและประเมินผลโดยการจัดการฝึกอบรม การประชุมปฏิบัติการ ในด้านเทคนิคการออกข้อสอบ การให้คะแนนการประเมินผลข้อสอบ ตลอดจนการรายงานผลการสอบ

๔. การจัดตารางสอบ ห้องสอบ ระเบียบในการสอบและการคุมสอบ

๕. ควรมีการประเมินผลการสอน หากมีการบกพร่องจะได้หาทางแก้ไขต่อไปหรือเสนอแนวทางในการนำไปปรับใช้ในครั้งต่อไป^{๖๙}

วิสัยทัศน์ ปัดกันภัย ได้กล่าวว่า การวัดผลการประเมินผล คือการวัดคุณสมบัติของสิ่งใด สิ่งหนึ่ง ซึ่งอาจเป็นการวัดในด้านปริมาณ หรือคุณภาพก็ได้ การวัดด้านปริมาณได้แก่ การวัดความยาว วัดความกว้าง ความสูง น้ำหนัก ปริมาตร ความถี่ ความเร็ว ส่วนด้านคุณภาพ ได้แก่ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับเขาวัดปัญหา พฤติกรรม เจตคติ หรือ เป็นกระบวนการที่รวบรวมข้อมูลต่างๆ ที่จำเป็นเพื่อประโยชน์ในการประเมินค่า และตัดสินใจในสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่ยังบกพร่อง จำเป็นต้องได้รับการปรับปรุงแก้ไข เพิ่มเติม สิ่งเหล่านี้เป็นข้อมูลแนวทางให้โรงเรียนได้นำมาประกอบการพิจารณาเพื่อพัฒนา ปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น^{๗๐}

ภาวิตา ธาราศรีสุทธิ ได้สรุปความหมายของการวัดและประเมินผลว่า การวัดผลเป็นการบอกเชิงปริมาณ หรือการตีค่าเป็นตัวเลขตามกฎเกณฑ์ การประเมินผล คือ กระบวนการพิจารณาตัดสินคุณค่าของวัตถุ คน สิ่งของ หรือการดำเนินงานว่าบรรลุความสำเร็จมากน้อยเพียงใด เก่งหรือไม่ เก่ง ดีหรือไม่ดี โดยอาศัยข้อมูลที่ได้มาจากการวัดเป็นหลัก^{๗๑}

โนรี ใจใส ให้ความหมายว่า การวัดผล (Measurement) คือ กระบวนการที่จะได้มาซึ่งข้อมูล ตามจุดมุ่งหมายของการเรียนการสอน โดยใช้เครื่องมือ / วิธีการวัดทางการศึกษาได้มากมายหลายวิธี การทดสอบ การสังเกตพฤติกรรมผู้เรียน การสอบถาม / สัมภาษณ์ การดูจากผลงานที่ส่ง และจากปฏิกริยา / การเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนการสอน ซึ่งข้อมูลที่ได้จากการวัดผลนี้ จะนำไปสู่ขั้นตอนการประเมินผล (Evaluation) ต่อไป การประเมินผล (Evaluation) เป็นกระบวนการนำข้อมูลที่ได้จากการวัดผลมาตัดสินคุณค่า เช่น เมื่อทำการวัดผลในวิชาหนึ่งแล้วนักศึกษาได้คะแนนรวม

^{๖๙}ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, การบริหารงานวิชาการ,(กรุงเทพมหานคร : สหมิตรออฟเซต,๒๕๓๕), หน้า ๒๐๐-๒๐๑.

^{๗๐}วิสัยทัศน์ ปัดกันภัย, “ปัญหาและแนวทางการพัฒนาการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอเมืองระยอง”, วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, (สาขาวิชาบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๔๖), หน้า ๒๘.

^{๗๑}ภาวิตา ธาราศรีสุทธิ, การวัดและการบริหารงานวิชาการ, (กรุงเทพ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๐), หน้า ๘๐.

๘๖ คะแนน จากคะแนนเต็ม ๑๐๐ คะแนน แล้วนำมาประเมินผล / ตัดสินคุณค่าซึ่งถ้ามีการตั้งเกณฑ์ไว้ ๘๕ คะแนน ถือว่าการประเมินผลอยู่ในระดับดีมาก (A)^{๗๒}

จันทราณี สวงวนนาม กล่าวว่า การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ เป็นองค์ประกอบสำคัญที่จะช่วยตรวจสอบคุณภาพของผู้เรียน ว่าผู้เรียนมีความก้าวหน้าทั้งด้านความรู้ ทักษะ กระบวนการ คุณธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ ซึ่งเป็นผลเนื่องมาจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้หรือไม่เพียงใด ผลการประเมินจะช่วยให้ครูผู้สอนรู้ข้อบกพร่องหรือความก้าวหน้าของผู้เรียน ทำให้สามารถจัดกิจกรรมการเรียนรู้และวิธีการแก้ปัญหาหรือพัฒนาให้เหมาะสมได้^{๗๓}

อาภรณ์ ใจเที่ยง ได้กล่าวถึงการวัดและประเมินผลว่า เป็นสิ่งที่ช่วยให้ผู้สอนทราบว่า การสอนที่ผ่านมานั้นบรรลุผลหรือไม่ มากน้อยเพียงใด ผู้เรียนเกิดผลสัมฤทธิ์ตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่ มีตอนใดหรือจุดประสงค์ข้อใดบ้างที่ยังไม่บรรลุ ทำให้ผู้สอนสามารถแก้ไขข้อบกพร่องได้ตรงจุด การวัดและประเมินนี้มีประโยชน์ทั้งต่อผู้เรียนและผู้สอน ผู้สอนจึงต้องทำการวัดและประเมินผลทุกครั้งที่สอน^{๗๔}

ธีรยุทธ พึ่งเที่ยง ให้ทัศนะไว้ว่า การวัดและการประเมิน ถือเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นสำหรับกระบวนการเรียนการสอน เพราะจะทำให้ผู้บริหารทราบว่า ผลของการเรียนการสอนเป็นอย่างไร ผลสำเร็จมากน้อยเพียงใด เมื่อเปรียบเทียบกับจุดมุ่งหมายที่ตั้งเอาไว้ โดยวัดและประเมินอย่างสม่ำเสมอเป็นระยะๆ ใช้วิธีวัดหลายๆแบบและวัดหลายๆด้าน^{๗๕}

บุญเลี้ยง ทุมทอง กล่าวว่า การวัดและประเมินผลเป็นเครื่องมืออันหนึ่งที่จะช่วยพัฒนาคุณภาพของนักการศึกษาในระดับการศึกษาต่างๆ เพราะผลจากการวัดจะเป็นพื้นฐานในการตัดสินใจของครูและนักการศึกษา เพื่อใช้ปรับปรุงวิธีการสอน การแนะแนว เป็นต้น ผลของการสอบของนักเรียนที่ไม่ดี ไม่เพียงแต่แสดงความอ่อนของนักเรียนแต่ละคนเท่านั้น เพราะถ้าพิจารณาผลการสอบรวมทั้งโรงเรียนก็จะแสดงถึงความบกพร่องในการสอนไม่ดีของครูด้วย และถ้าพิจารณาผลการสอบ

^{๗๒}โนรี ใจใส, คู่มือการวัดและการประเมินผลการเรียนรู้, (สุราษฎร์ธานี : มหาวิทยาลัย สงขลานครินทร์, ๒๕๕๒), หน้า ๑.

^{๗๓}จันทราณี สวงวนนาม, ทฤษฎีและแนวปฏิบัติในการบริหารสถานศึกษา, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพฯ : บริษัทบุ๊คพอยท์ จำกัด, ๒๕๕๑), หน้า ๑๕๔.

^{๗๔}อาภรณ์ ใจเที่ยง, หลักการสอน (ฉบับปรับปรุง), พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพฯ : โอ.เอส.พรี้นติ้งเฮ้าส์, ๒๕๕๓), หน้า ๘.

^{๗๕}ธีรยุทธ พึ่งเที่ยง, คู่มือประกอบการบรรยาย การบริหารการศึกษาคณะสงฆ์, หน้า ๒๓๒-๒๓๓.

รวมทั้งในโรงเรียนก็จะแสดงถึงความบกพร่องในด้านการบริหารโรงเรียนของครูใหญ่ และคณะผู้บริหารอีกด้วย^{๗๖}

สรุปได้ว่า การวัดผลและประเมินผล หมายถึง การกำหนดนโยบายการวัดผลและประเมินผล ประเมินผลเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอน และ ประเมินผลเพื่อตัดสินการเรียน โดยการเลือกประเมินจุดประสงค์ที่สำคัญให้ครอบคลุม ทั้งด้านพุทธิพิสัย ทักษะพิสัย จิตพิสัยและเน้นกระบวนการ เพื่อตรวจสอบความรู้ ความสามารถตามที่กำหนดไว้ในภาคเรียน การวัดผลประเมินผลว่าเป็นกระบวนการที่ใช้ตรวจสอบคุณภาพของการเรียนการสอนว่า ได้ช่วยให้ผู้เรียนบรรลุผลตามจุดมุ่งหมายทางการศึกษาหรือไม่ การประเมินการผ่านจุดประสงค์จะต้องกระทำเป็นระยะๆ เพื่อเก็บคะแนนเพื่อนำไปใช้พิจารณาตัดสินการผ่านจุดประสงค์ คำว่า เป็นระยะๆ ในที่นี้เป็นดุลยพินิจของครูผู้สอนว่าน่าจะกำหนดระยะเวลาการประเมินเพื่อเก็บคะแนนอย่างไร อาจจะประเมินที่ละบทเรียนหรืออาจรวมกันที่ละหลายๆ บทเรียน เพื่อนำผลที่ได้มาพัฒนาคุณภาพผู้เรียน

๒.๔ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาโรงเรียนมัธยมคำเตยอุปถัมภ์อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม จากการค้นคว้าทางเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยพบว่ามีเอกสารงานวิจัยและวิทยานิพนธ์ที่มีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

พระมหานันต์ อมโร (สุฤทธิ) ได้ศึกษา ความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อพระสอนศีลธรรมโรงเรียนสมุทรปราการอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนโรงเรียนสมุทรปราการ จำนวน ๒๗๕ คน ผลการศึกษา ทั้ง ๕ ด้านคือ ด้านเนื้อหาการสอน ด้านวิธีการสอน ด้านการใช้สื่อ ด้านการจัดการเรียนการสอน และด้านการวัดและประเมินผล การสอนพบว่าในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในแต่ละด้านของพระสอนศีลธรรม มีดังนี้พบว่า ด้านเนื้อหาการสอน ของพระสอนศีลธรรม พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมากใน โรงเรียนสมุทรปราการ อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการพบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เรียงจากมากไปหาน้อย ๓ ลำดับแรก คือ เนื้อหาสาระมีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนในการพัฒนานักเรียนให้เป็นคนดี เก่งและมีความสุข เนื้อหาสาระในการเรียนรู้เหมาะสมกับระดับชั้นเรียน และเนื้อหาสาระมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้รู้จักคิดและแก้ปัญหา

^{๗๖} บุญเลี้ยง ทุมทอง, การพัฒนาหลักสูตร, (กรุงเทพฯ : บริษัทแอดทีฟ พรินท์ จำกัด, ๒๕๕๓), หน้า ๒๗๔-๒๗๕.

ชีวิต ส่วนข้อที่นักเรียนมีความเห็นน้อยที่สุด คือ เนื้อหาสาระที่ได้เรียนรู้กว้างเกินไปทำให้ยากต่อการค้นหาความรู้เพิ่มเติม^{๗๗}

พระชัยสถิตย์ นริสโร (ไตรรัตน์) ได้ศึกษาการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ในโรงเรียนมัธยมวัดดาวคอง เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร โดยกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ นักเรียนในโรงเรียนมัธยมวัดดาวคอง จำนวน ๒๖๐ คนด้าน พบว่า ในภาพรวมสภาพการจัดการเรียนการสอนอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านมีสภาพการจัดการเรียนการสอนอยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีสภาพการจัดการเรียนการสอนสูงสุด คือ ด้านการวัดและประเมินผล การเรียนรู้ รองลงมา คือ ด้านกระบวนการเรียนรู้ ด้านสื่อการเรียนรู้ และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านกิจกรรมการเรียนรู้ ตามลำดับ และ ด้านกระบวนการเรียนรู้ พบว่า ในภาพรวมมีสภาพการจัดการเรียนการสอนอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ทุกข้อมีสภาพการจัดการเรียนการสอนอยู่ในระดับมาก ข้อที่มีสภาพการจัดการเรียนการสอนสูงสุด คือ นักเรียนคิดว่ากระบวนการเรียนการสอนเหมาะสมดี รองลงมา คือ นักเรียนมีความคิดที่ดีเกี่ยวกับกระบวนการเรียนการสอน กระบวนการนำเข้าสู่บทเรียนที่น่าสนใจ และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ การจัดการเรียนการสอนทำให้เข้าใจได้ดี ตามลำดับ^{๗๘}

พระมหาณัฐฤกษ์ สุเมธ (ปัญญาพัฒนันท์) ได้ศึกษาการจัดการเรียนการสอน วิชาพระพุทธศาสนาโรงเรียนมัธยมศึกษา เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียน จำนวน ๓๔๕ คน ของโรงเรียนรัตนโกสินทร์สมโภชบางขุนเทียน และโรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย ผลการวิจัยสรุปโดยภาพรวม มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก สำหรับผลการพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าทุกด้านอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับจากมากไปหาน้อยคือ ด้านกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้มีค่าเฉลี่ยสูงรองลงมา ด้านการใช้สื่อการเรียนการสอน ด้านหลักสูตรสาระการเรียนรู้และด้านหลักสูตรสาระการเรียนรู้เท่ากับ และด้านการเรียนการสอนตามลำดับ สำหรับด้านการใช้สื่อการเรียน พบว่านักเรียนมีความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ด้านการใช้สื่อการเรียนการสอนโดยภาพรวม มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ทุกข้อมีความคิดเห็นในระดับมาก ข้อที่นักเรียนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ๓ ข้อแรก คือ ผู้เรียนนำความรู้

^{๗๗} พระมหานันต์ อมโร (สุกฤษี), “ความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อพระสอนศีลธรรมโรงเรียนสมุทรปราการอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า ๘๙.

^{๗๘} พระชัยสถิตย์ นริสโร (ไตรรัตน์), “การจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนมัธยมวัดดาวคอง เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕), หน้า ๘๒-๘๓.

จากสื่อการเรียนรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง รองลงมาคือ ครูใช้สิ่งแวดล้อมเป็นสื่อการเรียนรู้ให้นักเรียนคิดวิเคราะห์เรียนรู้ด้วยตนเองจากสภาพจริงสื่อการเรียนการสอนที่ใช้ไม่เหมาะสมกับเนื้อหาวิชาที่เรียนรู้และครูนำสื่อที่อยู่ในสภาพแวดล้อมห้อง ถิ่นหรือห้องเรียนมาใช้สอนได้อย่างเหมาะสมกับรายวิชา ข้อที่นักเรียนมีความเห็นมีค่าต่ำสุดคือครูใช้สื่อสิ่งพิมพ์หลากหลายในการเรียนรู้ เช่น นิตยสาร หนังสือพิมพ์ หนังสือเรียน^{๗๙}

พระเลื่อน อมโร (สิงห์เจริญ) ได้ศึกษาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาโรงเรียน วัดบางนาออก เขตบางนา กรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่างได้แก่ นักเรียนโรงเรียนวัดบางนาออก จำนวน ๒๒๗ คน ผลการศึกษา พบว่า ความคิดเห็นโดยภาพรวม พบว่านักเรียนส่วนมากให้ความสำคัญการสอน ด้านการจัดทำแผนการสอน โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก รองลงมา คือ ด้านการกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ด้านหลักสูตรการเรียนรู้อ ด้านวัดและประเมินผล และด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ตามลำดับ สำหรับด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน พบว่า นักเรียนให้ความสำคัญ ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก และกิจกรรมการเรียนการสอนตรงตามกับมาตรฐานตัวชี้วัดตามหลักสูตรแกนกลางสถานศึกษา อยู่ในระดับมาก รองลงมา คือ กิจกรรมการเรียนการสอนสอดคล้องกับเนื้อหาในหลักสูตรการเรียนการสอน อยู่ในระดับมาก กิจกรรมการเรียนการสอนครูให้นักเรียนได้ฝึกสมาธิก่อนเข้าการเรียนทุกครั้ง อยู่ในระดับมาก และให้ความสำคัญน้อย คือ กิจกรรมการเรียนการสอน มีวิทยากรมาบรรยาย เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาอย่างสม่ำเสมอ อยู่ในระดับมาก ตามลำดับ^{๘๐}

พระอุเทน อุเทโน (สำรวญกุล) ได้ศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการบริหารงานวิชาการโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ นักเรียนที่ศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน ๒๗๐ คน ผลการศึกษา พบว่าระดับความคิดเห็น ของนักเรียน ต่อความพึงพอใจที่มีต่อการบริหารงานวิชาการ โรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี ทั้ง ๖ ด้าน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เรียงจากมากไปหาน้อย คือ ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านการจัดกิจกรรม ด้านการวัดและประเมินผล ด้านหลักสูตร ด้านการนิเทศภายในสถานศึกษา และ ด้านสื่อการสอน และแหล่งเรียนรู้ ตามลำดับ สำหรับด้านการวัดและ

^{๗๙}พระมหาณัฐกฤษฏ์ สุเมโธ (ปัญญาพัฒนะนันท์) , “การจัดการเรียนการสอน วิชาพระพุทธศาสนาโรงเรียนมัธยมศึกษา เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕), หน้า ๖๘.

^{๘๐}พระเลื่อน อมโร (สิงห์เจริญ), “การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาโรงเรียน วัดบางนาออก เขตบางนา กรุงเทพมหานคร”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖), หน้า ๙๘.

ประเมินผล โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อจากมากไปหาน้อย ๓ อันดับแรก คือ การวัดผลและประเมินผลเน้นความก้าวหน้าความพยายาม และความตั้งใจในการเรียนของนักเรียน, นักเรียนได้นำผลการเรียนแต่ละครั้งไปปรับปรุงพัฒนาการเรียนอยู่เสมอ และมีความยุติธรรมในการวัดและประเมินผล ตามลำดับ^{๕๑}

สุรเดช บัวหลวง ได้ศึกษาปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาการปฏิบัติงานวิชาการของโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษาอำเภอเมืองจังหวัดหนองคายพบว่า (๑)ครูอาจารย์โดยส่วนรวมจำแนกตามสถานภาพและขนาดโรงเรียนมีความเห็นว่าปัญหาการปฏิบัติงานวิชาการโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ๕ ด้านคืองานด้านหลักการจุดมุ่งหมายหลักสูตร งานด้านหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้งานด้านการจัดการเรียนการสอนงานด้านนิเทศการเรียนการสอนงานด้านการใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษาส่วนอีก ๒ ด้านที่เหลือมีปัญหาในระดับน้อยคืองานด้านการจัดการสายงานการบริหารงานวิชาการและหน้าที่ความรับผิดชอบและงานด้านการวางแผนงานวิชาการยกเว้นครูอาจารย์ในโรงเรียนขนาดใหญ่มีปัญหาอยู่ในระดับน้อยเพียงด้านเดียวคืองานด้านการวางแผนงานวิชาการ(๒)ครูอาจารย์โดยส่วนรวมแล้วได้เสนอแนวทางการแก้ไขปัญหาคือจัดการอบรมจัดกิจกรรมนิเทศติดตามผลการปฏิบัติอย่างต่อเนื่องนำนวัตกรรมและเทคโนโลยีสมัยใหม่มาประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนโดยได้รับการสนับสนุนงบประมาณที่เพียงพอต่อโรงเรียน^{๕๒}

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ได้วิจัยเรื่องผลการจัดการเรียนการสอนรายวิชาพระพุทธศาสนาผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นโครงสร้างของหลักสูตรซึ่งมุ่งไปที่เนื้อหาสาระส่วนใหญ่มีความง่ายยากปานกลาง ด้านการบริหาร โรงเรียนไม่มีผลทำให้นักเรียนไม่ชอบ ไม่สนใจ ไม่อยากเรียนด้านผู้สอน มีส่วนร่วมทำให้นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย เป็อหน่ายในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา เนื่องจากผู้สอนขาดสิ่งเร้า สิ่งจูงใจ ในทางบวกแก่นักเรียน อันได้แก่บุคลิกภาพ และเทคนิคการสอน^{๕๓}

^{๕๑}พระอุเทน อุเทโน (สารวยกุล) , “ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการบริหารงานวิชาการโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕), หน้า ๙๔.

^{๕๒}สุรเดช บัวหลวง, “ปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาการปฏิบัติงานวิชาการของโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดหนองคาย”, **วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๒), หน้า ๙๒.

^{๕๓}กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, **ผลการจัดการเรียนการสอนรายวิชาพระพุทธศาสนา**, (กรุงเทพมหานคร : ศุภสภาลาดพร้าว, ๒๕๓๗), หน้า ๑๒.

กาญจนา เวชยนต์ ได้ทำการวิจัยเรื่องความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาการเรียนการสอนจริยศึกษาของครูสังคมศึกษาและนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ ในโรงเรียนรัฐบาลและโรงเรียนราษฎร์ เขตกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า ด้านสื่อการเรียนการสอน ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ครูผู้สอนสังคมศึกษา ๔.๐๒ และนักเรียนมีปัญหาในระดับปานกลาง^{๔๔}

นรา ตรีธัญญา ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาการนำหลักธรรมวิชาพระพุทธศาสนาไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ที่สัมพันธ์กับชีวิตประจำวันของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ ในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดชัยภูมิ ผลการวิจัยพบว่า มีการนำหลักธรรมวิชาทางพระพุทธศาสนาไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ที่สัมพันธ์กับชีวิตประจำวันของนักเรียนในระดับมาก^{๔๕}

ปรีชา ปรีชาโน (แสงราม) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาปัญหาการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในสถานศึกษา : กรณีศึกษาโรงเรียนสตรีวัดระฆัง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่า ๑) ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน โดยรวมอยู่ในระดับน้อย ๒) ด้านสื่อการเรียนการสอน โดยรวมอยู่ในระดับน้อย เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ระดับปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง คือ มีงบประมาณในการจัดหาวัสดุอุปกรณ์และสื่อการสอน เช่น รูปภาพ วิดีทัศน์ ม้วนเทป บันทึกเสียง อย่างพอเพียง และมีเพียงเรื่องใช้บทความสั้น ๆ ที่เกี่ยวกับการทำบุญในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เพื่อให้เด็กเกิดความศรัทธา มีระดับปัญหาอยู่ในระดับมาก ๓) ด้านการวัดและประเมินผล โดยรวมอยู่ในระดับน้อย เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับน้อยในทุกข้อ^{๔๖}

เอน่ง คุ่มคง ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาของเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ โดยการสอนแบบพุทธวิธี มีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา เรื่องหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ก่อนเรียนและหลังเรียน โดยการสอนแบบพุทธวิธีและการศึกษาแบบความคิดเห็นของนักเรียนที่มีความคิดเห็นของนักเรียนต่อการเรียนการสอนตามแบบพุทธวิธีการสอน ผลการวิจัยพบว่า คะแนนผลสัมฤทธิ์การ

^{๔๔}กาญจนา เวชยนต์, “ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาการเรียนการสอนจริยศึกษาของครูสังคมศึกษาและนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ ในโรงเรียนรัฐบาลและโรงเรียนราษฎร์ เขตกรุงเทพมหานคร”, *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๕), หน้า ๗๒.

^{๔๕}นรา ตรี ธัญญา, “การศึกษาการนำหลักธรรมวิชาพระพุทธศาสนาไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ที่สัมพันธ์กับชีวิตประจำวันของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ ในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดชัยภูมิ”, *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๓), หน้า ๖๕.

^{๔๖}ปรีชา ปรีชาโน (แสงราม), “การศึกษาปัญหาการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในสถานศึกษา : กรณีศึกษาโรงเรียนสตรีวัดระฆัง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร”, *วิทยานิพนธ์ครุศาสตร มหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๗๗-๗๘.

เรียนรู้สูงกว่าก่อนเรียนโดยการสอนแบบพุทธวิธี นักเรียนมีความคิดเห็นว่าการเรียนโดยพุทธวิธีทำให้นักเรียนตระหนักถึงหน้าที่ความรับผิดชอบต่อตนเองและส่วนรวม รู้จักยอมรับฟังความคิดเห็นอย่างมีเหตุผลองคนอื่นและการเรียนที่มีการทำสมาธิก่อนเรียนจะช่วยให้มีความพร้อมในการเรียนมากขึ้น^{๘๗}

พนิดา สินสุวรรณ, วีระวัฒน์ พูลทวี และอัญชลี เศรษฐเสถียร ได้ทำการวิจัยเรื่องสภาพการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาตามหลักสูตรมัธยมศึกษาพุทธศักราช ๒๕๒๔ของครูผู้สอนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย เขตการศึกษา ๘ และศึกษาเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูผู้สอน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้คือครูผู้สอนวิชาพระพุทธศาสนา ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน ๘๙ คน ผลการวิจัยพบว่า จุดประสงค์ของหลักสูตรสามารถนำไปปฏิบัติจริงในห้องเรียนได้น้อยมาก เนื้อหาวิชาได้เสริมความรู้พื้นฐานให้แก่แก่นักเรียนมาก การเรียนการสอนของครูส่วนใหญ่ใช้วิธีการบรรยายและมีกิจกรรมเสริมประกอบการใช้สื่อการเรียนการสอนครูส่วนใหญ่ได้ทำไม่บ่อยครั้ง กิจกรรมที่ทำบ่อยครั้งคือการสวดมนต์ไหว้พระการฝึกสมาธิให้มีสติสงบ ปัญหาการเรียนการสอนพบว่าครูไม่สามารถสอนได้บรรลุตามหลักสูตรที่มีลักษณะที่เป็นนามธรรมและมีความซ้ำซ้อนกันมาก ในแต่ละระดับชั้นการสอนเนื้อหาให้เกิดความคิดรวบยอดนั้นน้อยมาก การจัดกิจกรรมครูส่วนใหญ่มีปัญหาเพราะครูส่วนใหญ่ขาดทักษะการฝึกอบรมและสนับสนุนจากผู้บริหารและตลอดจนไม่มีความรู้ความสามารถ การวัดประเมินผลยังใช้แบบปรนัยเป็นส่วนใหญ่ ทั้งนี้เพราะครูผู้สอนไม่เข้าใจวิธีการวัดผลและประเมินผลที่ถูกต้อง^{๘๘}

พัฒนา จันทนา ได้ทำการวิจัยเรื่อง ความคิดเห็นของนักเรียนเขตพื้นที่การศึกษา ๘ เกี่ยวกับการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนในเขตการศึกษา ๘ เกี่ยวกับการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในด้านเนื้อหาวิชา การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนการวัดการประเมินผล การใช้เทคนิควิธีการสอนของครู จากกลุ่มตัวอย่าง ๓๖๖ ผลการวิจัยพบว่า เนื้อหาวิชาพระพุทธศาสนาพบว่า การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนการวัดผลการประเมินผล การใช้เทคนิควิธีการสอนของครูมีความเหมาะสมทุกด้าน และผู้วิจัยเสนอแนะในประเด็นสำคัญว่าควรมีการเตรียม

^{๘๗} เอน่ง คุ่มคง, “การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ ๒ โดยการสอนแบบพุทธวิธี”, *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๐), หน้า ๗๘.

^{๘๘} พนิดา สินสุวรรณ, วีระวัฒน์ พูลทวี และอัญชลี เศรษฐเสถียร, “สภาพการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาตามหลักสูตรมัธยมศึกษาพุทธศักราช ๒๕๒๔ของครูผู้สอนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย เขตการศึกษา ๘”, *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๓๒), หน้า ๙๖.

ตัว ผู้สอนให้มีความรู้ความสามารถในการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในเนื้อหาวิชา การจัดการเรียนการสอน การวัดผลการประเมินผล และเทคนิควิธีการสอนต่างๆ^{๘๙}

ฉวีวรรณ ยะสุรินทร์ ได้ศึกษาพัฒนาหน่วยการเรียนการสอนเรื่อง พระพุทธศาสนา สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ โดยมีวัตถุประสงค์พัฒนาหน่วยการเรียนการสอนเรื่อง พระพุทธศาสนาสำหรับนักเรียนพระพุทธศาสนาเพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนการสอนและความคิดเห็นของนักเรียนที่เรียนโดยใช้หน่วยการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนากับนักเรียนที่เรียนโดยแผนการสอนปกติ ผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนการสอนของกลุ่มทดลองที่สอนสูงกว่ากลุ่มควบคุมที่สอนโดยแผนการสอนปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.๐๑ นอกจากนี้ยังพบว่าความคิดเห็นของนักเรียนในกลุ่มทดลองตามหน่วยการเรียนการสอนนักเรียนชอบที่จะเรียนด้วยหน่วยการเรียนการสอนนี้เป็นการเรียนที่มีกิจกรรมการเรียนการสอนนักเรียนชอบที่จะเรียนด้วยหน่วยการเรียนการสอนนี้เพราะเป็นหน่วยการเรียนการสอนที่มีกิจกรรมและสื่อการเรียนการสอนหลากหลาย ส่วนความคิดเห็นของนักเรียนที่เรียนโดยใช้แผนการสอนปกตินักเรียนส่วนมากไม่พอใจที่จะเรียนเพราะคิดว่าเนื้อหาไม่มีประโยชน์กิจกรรมการเรียนการสอนและสื่อการเรียนการสอนไม่น่าสนใจ^{๙๐}

นงลักษณ์ จันทรแสนโรจน์ วิจัยปัญหาการเรียนการสอนพระพุทธศาสนาของครูและนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า ครูเคยชินกับการสอนแบบบรรยาย นักเรียนก็เคยชินกับการสอนแบบบรรยายของครู ครูต้องการสื่อ เทคโนโลยีที่ทันสมัย นักเรียนต้องการครูที่มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีและควรไปทัศนศึกษานอกสถานที่^{๙๑}

จรัล กาอินทร์ ศึกษาปัญหาการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย อำเภอบ้าน จังหวัดลำปาง พบว่า ครูมีปัญหาการใช้สื่อ ขาดแคลนสื่อทั้งปริมาณและ

^{๘๙}พัฒนา จันทนา, “ความคิดเห็นของนักเรียนเขตพื้นที่การศึกษา ๘ เกี่ยวกับการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น”, *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๓๒), หน้า ๘๖.

^{๙๐}ฉวีวรรณ ยะสุรินทร์, “การพัฒนาหน่วยการเรียนการสอนเรื่อง พระพุทธศาสนาสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔”, *ปริญญานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๐), หน้า ๖๙.

^{๙๑}นงลักษณ์ จันทรแสนโรจน์, “ปัญหาการเรียนการสอนพระพุทธศาสนาของครูและนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ในเขตกรุงเทพมหานคร”, *ปริญญานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๓๒), หน้า ๘๐.

คุณภาพ สื่อที่ใช้เป็นหนังสือ รูปภาพ ของจริง วิดิทัศน์ ส่วนใหญ่ครู ใช้การสอนแบบบรรยาย การประเมินผลควรประเมินผลให้ครอบคลุมทั้งด้านพุทธิพิสัย ทักษะพิสัย จิตพิสัย^{๙๒}

บุญเรียง ขจรศิลป์ ศึกษาหลักสูตรพระพุทธศาสนาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย การศึกษา พบว่า การวัดผลประเมินผลวิชาพระพุทธศาสนาแตกต่างจากวิชาสามัญทั่วไป เพราะต้องอาศัยการวัดและประเมินผลพฤติกรรมของนักเรียนทั้งด้านพุทธิพิสัย ทักษะพิสัย การวัดผู้เรียนด้านพฤติกรรมและการปฏิบัติหลักคำสอนพระพุทธเจ้าเป็นสิ่งจำเป็นครูต้องสังเกตพฤติกรรมและการแสดงออกของนักเรียนเพื่อให้เกิดการพัฒนาทั้งร่างกายจิตใจ อารมณ์และสังคมควบคู่กันไปจากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องจะเห็นได้ว่าการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียน มีปัญหาในหลายด้าน เช่น ด้านการวางแผนยังมีความไม่ชัดเจนและขาดการวางแผน ด้านการบริหารจัดการหลักสูตรมีการสนับสนุนในการจัดทำเอกสารหลักสูตรเพิ่มเติมไม่ดีเท่าที่ควร ด้านการเรียนการสอนยังขาดความพร้อมเรื่องห้องเรียนและไม่มีอุปกรณ์การเรียนที่เหมาะสม ด้านการนิเทศยังขาดการติดตามประเมินผลการปฏิบัติการสอนของครูผู้สอนและไม่มีแผนการนิเทศที่เป็นระบบและชัดเจน ส่วนด้านการวัดผลและประเมินผลการเรียนการสอนนั้นทางโรงเรียนขาดเครื่องมือที่ได้มาตรฐานในการวัดผลการเรียนรู้^{๙๓}

^{๙๒} จรัล กาอินทร์, “ปัญหาการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น อำเภอเมืองปาน จังหวัดลำปาง”, การค้นคว้าแบบอิสระศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๐), หน้า ๙๗.

^{๙๓} บุญเรียง ขจรศิลป์, วิจัยทางการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : พิสิษฐ์เซ็นเตอร์, ๒๕๓๐), หน้า ๘๔.

๒.๕ กรอบแนวคิดในการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “การจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาโรงเรียนคำเตยอุปถัมภ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๒ (จังหวัดนครพนม – มุกดาหาร)” ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยนำมากำหนดเป็นกรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework) ประกอบด้วย ตัวแปรต้น (Independent Variables) และตัวแปรตาม (Dependent Variables) ดังนี้

แผนภูมิที่ ๒.๑ แสดงกรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยฉบับนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้วิจัยเชิงสำรวจ (survey research) เพื่อมุ่งศึกษาการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา โรงเรียนโรงเรียนคำเตยอุปถัมภ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๒ จังหวัดนครพนม - มุกดาหาร โดยมีขั้นตอนการดำเนินการ ดังนี้

- ๘.๑ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
- ๘.๒ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- ๘.๓ วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล
- ๘.๔ การวิเคราะห์ข้อมูล
- ๘.๕ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๑ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยได้แก่นักเรียนในโรงเรียนโรงเรียนคำเตยอุปถัมภ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๒ จังหวัดนครพนม - มุกดาหาร ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน ๒๐๐ คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาวิจัย ได้แก่ นักเรียนมัธยมตอนปลายในโรงเรียนคำเตยอุปถัมภ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๒ จังหวัดนครพนม - มุกดาหาร กำหนดจากการเทียบจากตารางกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างของ (R.V. Krejcie and D.W.Morgan) ได้กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยจำนวน ๑๖๗ คน และทำการสุ่มตามลำดับชั้น ได้กลุ่มตัวอย่าง ดังปรากฏตามตารางที่ ๓.๑ ดังต่อไปนี้

ตารางที่ ๓.๑ ประชากร และ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

ระดับชั้นที่เรียน	ประชากร / คน	กลุ่มตัวอย่าง / คน
๑. ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔	๗๕	๖๓
๒. ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕	๖๕	๕๖
๓. ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖	๕๖	๔๘
รวม	๒๐๐	๑๖๗

๓.๒ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถาม (Questionnaire) จากแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาโรงเรียนคำเตยอุปถัมภ์ สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๒ จังหวัดนครพนม - มุกดาหาร ได้ออกแบบสอบถาม ดังนี้

๑. ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

๑) ผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย โดยศึกษาจากแนวคิด ทฤษฎี หลักการเอกสาร คู่มือการบริหารจัดการศึกษา พระราชบัญญัติ และกฎ ระเบียบที่เกี่ยวข้องและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องแล้ว สร้างแบบสอบถาม โดยให้สอดคล้องวัตถุประสงค์ของการวิจัย ซึ่งเป็นคำถามปลายปิด (Close Ended Question) มีทั้งให้เลือกตอบและแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) กำหนดค่า น้ำหนักคะแนนเป็น ๕ ระดับ และคำถามปลายเปิด (Open Ended Question) เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ตอบได้แสดงความคิดเห็นและตอบได้โดยเสรี

๒) ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาค้นคว้านำมาสร้างเป็นแบบสอบถามเสนอคณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และนำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ ปรับปรุงแก้ไขแล้วนำเสนออีกครั้ง เพื่อตรวจสอบความตรงด้านเนื้อหา (Content Validity)

๒. ลักษณะของเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม มี ๓ ตอน ดังนี้

ส่วนที่ ๑ แบบสอบถามข้อมูลทั่วไป (Check List)

ส่วนที่ ๒ แบบสอบถามเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาโรงเรียน คำเตยอุปถัมภ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๒ จังหวัดนครพนม - มุกดาหาร ทั้ง ๕ ด้านดังนี้คือ ด้านเนื้อหาการเรียน ด้านกระบวนการเรียน ด้านสื่อการเรียน ด้านกิจกรรมการ เรียน ด้านการวัดและประเมินผล ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) ตามวิธีของลิเคิร์ต (Likert Type) แบ่งเป็น ๕ ระดับดังนี้ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด

ส่วนที่ ๓ แบบสอบถามปลายเปิด (Open-ended Questions) ซึ่งเปิดโอกาสให้ผู้ตอบแบบสอบถามแสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระ

๓. การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

ในการหาคุณภาพของเครื่องมือ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

๑) ขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญ ตรวจสอบ เครื่องมือที่สร้างไว้

๒) หาความเที่ยงตรง (Validity) โดยการนำแบบสอบถามที่สร้างเสร็จแล้ว เสนอประธานและกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อขอความเห็นชอบและนำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญแล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสม จำนวน ๕ ท่าน ประกอบด้วย

(๑) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อินฉา ศิริวรรณ อาจารย์ประจำ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

(๒) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สิน งามประโคน อาจารย์ประจำ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

(๓) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมชัย ศรีนอก อาจารย์ประจำ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

(๔) รศ.พิเศษ ดร.วิชุดา หุ่นวิไล ผู้ทรงคุณวุฒิประจำโครงการ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

(๕) ดร.ศุภีพร เศวตพงษ์ ผู้ทรงคุณวุฒิประจำโครงการ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ทั้งนี้เพื่อพิจารณาทั้งในด้านเนื้อหาสาระและโครงสร้างของคำถาม รูปแบบของแบบสอบถาม ตลอดจนภาษาที่ใช้และตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC)^๑ ในระดับ ๐.๖๐-๑.๐๐

๓) หาค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Reliability) โดยนำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้ว ไปทดลองใช้ (Try-Out) กับนักเรียนในโรงเรียนศรีโคตรบูรณ์ อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม ซึ่งมีคุณสมบัติใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างที่ทำการศึกษา จำนวน ๓๐ คน เพื่อหาค่าความเชื่อมั่น ด้วยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ของครอนบาค (Cronbach)^๒ ซึ่งได้ค่าความเชื่อที่ ๐.๘๓

๔) นำแบบสอบถามที่ได้ทำการปรับปรุงแล้วเสนอต่อคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ เพื่อขอความเห็นชอบและจัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ เพื่อใช้ในการวิจัยต่อไป

^๑ สุวีย์ศิริ โภคาริภรณ์, การวิจัยทางการศึกษา, (ลพบุรี : ฝ่ายเอกสารการพิมพ์ สถาบันราชภัฏเทพสตรี, ๒๕๔๖), หน้า ๒๔๓-๒๔๔.

^๒ Cronbach, Lee J, *Essentials of psychological testing*, 4ed., (New York: Harper & Row, ๑๙๗๑),P67.

๓.๓ การเก็บรวบรวมข้อมูล

เมื่อได้แบบสอบถามที่มีความเชื่อถือแล้ว และสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้ตรงประเด็นที่ศึกษาแล้ว ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนต่อไปนี้

๑. ผู้วิจัยได้ยื่นคำร้องต่อผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อออกหนังสือเชิญผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

๒. ผู้วิจัยได้ยื่นคำร้องต่อผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อออกหนังสือถึงผู้อำนวยการโรงเรียนศรีโคตรบูรณ์ อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม ขออนุญาตแจกแบบสอบถามเพื่อทดสอบเครื่องมือวิจัย

๓. ผู้วิจัยได้ยื่นคำร้องต่อผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อออกหนังสือถึงผู้อำนวยการโรงเรียนคำเตยอุปถัมภ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๒ จังหวัดนครพนม - มุกดาหาร ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง เพื่อขออนุญาตแจกแบบสอบถามเก็บข้อมูลวิจัย

๔. ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง

๕. รวบรวมข้อมูลตรวจนับแบบสอบถามด้วยตนเอง ได้แบบสอบถามที่สมบูรณ์ทั้งสิ้น ๑๖๗ ฉบับ คิดเป็นร้อยละ ๑๐๐ จากโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยโดยใช้ระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูล ระหว่างเดือนพฤศจิกายน - ธันวาคม ๒๕๕๖

๖. เมื่อเก็บรวบรวมข้อมูลเสร็จแล้ว ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

๓.๔ การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้ มาดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

๑. นำแบบสอบถามที่สมบูรณ์ทั้งหมดมาให้คะแนนตามแนวทางการประเมินความคิดเห็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า แบบลิเคิร์ต (Likert' Scales)

๕ คะแนน	หมายถึง	มีระดับความคิดเห็นมากที่สุด
๔ คะแนน	หมายถึง	ระดับความคิดเห็นมาก
๓ คะแนน	หมายถึง	ระดับความคิดเห็นปานกลาง
๒ คะแนน	หมายถึง	ระดับความคิดเห็นน้อย
๑ คะแนน	หมายถึง	ระดับความคิดเห็นน้อยที่สุด

๒. การแปลผลความหมายของคะแนนผู้วิจัยกำหนดเกณฑ์ความหมายค่าเฉลี่ยของคะแนนแล้วแปลความหมายที่กำหนดดังนี้

๑) แปลผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามโดยหาค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage)

๒) แปลผลการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน(S.D.) เป็นรายข้อ รายด้านและโดยภาพรวม วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามที่เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า โดยหาค่าเฉลี่ยของช่วงระดับคะแนน (Class interval) ๕ ระดับ ดังนี้^๓

คะแนนเฉลี่ย ๔.๕๑ – ๕.๐๐ หมายถึง มีระดับความคิดเห็นมากที่สุด

คะแนนเฉลี่ย ๓.๕๑ – ๔.๕๐ หมายถึง มีระดับความคิดเห็นมาก

คะแนนเฉลี่ย ๒.๕๑ – ๓.๕๐ หมายถึง มีระดับความคิดเห็นปานกลาง

คะแนนเฉลี่ย ๑.๕๑ – ๒.๕๐ หมายถึง มีระดับความคิดเห็นน้อย

คะแนนเฉลี่ย ๑.๐๐ – ๑.๕๐ หมายถึง มีระดับความคิดเห็นน้อยที่สุด

๓) แปลผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา โรงเรียนคำเตยอุปถัมภ์ จำแนกตามปัจจัยพื้นฐานของนักเรียน โดยการทดสอบค่าที (t-test) และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) และการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่โดยวิธีการของเชฟเฟ (Scheffe's method)

๓.๕ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลสำหรับการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ ในการวิเคราะห์หาค่าสถิติ ดังนี้

๑. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามใช้การแจกแจงความถี่ (Frequency) และหาค่าร้อยละ (Percentage)

๒. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์การจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาโรงเรียนคำเตยอุปถัมภ์ โดยหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เป็นรายด้านและรายข้อ

๓. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์เปรียบเทียบการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาโรงเรียน คำเตยอุปถัมภ์ จำแนกตามปัจจัยพื้นฐานนักเรียน โดยใช้สถิติการทดสอบค่าที (t-test) การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) และการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่โดยวิธีการของเชฟเฟ (Scheffe')

^๓ประกอบ กรรณสูตร, สถิติเพื่อการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : ด่านสุทธาการพิมพ์, ๒๕๔๒), หน้า ๑๐๘.

บทที่ ๔

ผลการวิจัย

การศึกษาเรื่อง การจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาโรงเรียนคำเตยอุปถัมภ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๒ (จังหวัดนครพนม - มุกดาหาร) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา และเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของนักเรียนต่อการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ตลอดถึงข้อปัญหาอุปสรรคและแนวทางแก้ไขต่อการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ซึ่งผู้ศึกษา ได้แบ่งการนำเสนอออกเป็น ๔ ส่วน ดังนี้

๔.๑ ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

๔.๒ ระดับความคิดเห็นของนักเรียนต่อการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา โรงเรียนคำเตยอุปถัมภ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๒ (จังหวัดนครพนม - มุกดาหาร)

๔.๓ ผลเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักเรียนต่อการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาโรงเรียนคำเตยอุปถัมภ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๒ (จังหวัดนครพนม - มุกดาหาร) จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

๔.๔ ข้อปัญหาอุปสรรคแนวทางแก้ไขต่อการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา โรงเรียนคำเตยอุปถัมภ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๒ (จังหวัดนครพนม - มุกดาหาร)

๔.๑ วิเคราะห์ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามเพศ อายุ และระดับชั้น รายละเอียด ดังแสดงในตารางที่ ๔.๑

ตารางที่ ๔.๑ จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม	จำนวน (คน)	ร้อยละ
๑. เพศ		
ชาย	๗๑	๔๒.๕
หญิง	๙๖	๕๗.๕
รวม	๑๖๗	๑๐๐.๐๐

๒. อายุ

๑๔-๑๕ ปี	๒๗	๑๖.๒
๑๖-๑๗ ปี	๑๑๐	๖๕.๙
๑๘ ปี ขึ้นไป	๓๐	๑๘.๐
รวม	๑๖๗	๑๐๐.๐๐

๓. ระดับชั้น

มัธยมปีที่ ๔	๖๓	๓๗.๗
มัธยมปีที่ ๕	๕๖	๓๓.๕
มัธยมปีที่ ๖	๔๘	๒๘.๗
รวม	๑๖๗	๑๐๐.๐๐

จากตารางที่ ๔.๑ ซึ่งเป็นการแสดงข้อมูลเกี่ยวกับจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง
จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามพบว่า

๑. เพศ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ส่วนใหญ่เป็นหญิง จำนวน ๖๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๗.๕ เป็นชาย จำนวน ๗๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๒.๕

๒. อายุระหว่าง ๑๖-๑๗ ปี จำนวน ๑๑๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๕.๙ อายุ ๑๘ ปีขึ้นไป
จำนวน ๓๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๘.๐ คน และอายุ ๑๔-๑๕ ปี จำนวน ๒๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๖.๒

๓. ระดับชั้น ส่วนใหญ่ศึกษาอยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ จำนวน ๖๓ คน คิดเป็น
ร้อยละ ๓๗.๗ และ มัธยมศึกษาปีที่ ๕ จำนวน ๕๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๓.๕ และ ศึกษา
อยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ จำนวน ๔๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๘.๗

๔.๒ วิเคราะห์ระดับความคิดเห็นของนักเรียนต่อการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาโรงเรียนคำเตยอุปถัมภ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๒ (จังหวัดนครพนม - มุกดาหาร)

ผลการศึกษาระดับความคิดเห็นของนักเรียนต่อการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาโรงเรียนคำเตยอุปถัมภ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๒ (จังหวัดนครพนม - มุกดาหาร)

ตารางที่ ๔.๒ ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และการแปลผล ระดับความคิดเห็นของนักเรียนต่อการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาโรงเรียนคำเตยอุปถัมภ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๒ (จังหวัดนครพนม - มุกดาหาร)

การจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา	$\bar{x}$	S.D.	การแปลผล
โดยภาพรวม			
ด้านเนื้อหาการเรียน	๔.๐๘	๐.๕๖	มาก
ด้านกระบวนการเรียน	๔.๐๕	๐.๕๘	มาก
ด้านสื่อการเรียน	๓.๙๘	๐.๕๘	มาก
ด้านกิจกรรมการเรียน	๔.๑๑	๐.๕๙	มาก
ด้านการวัดและประเมินผล	๔.๑๒	๐.๕๙	มาก
รวม	๔.๐๗	๐.๕๑	มาก

จากตารางที่ ๔.๒ พบว่า ระดับความคิดเห็นของนักเรียนต่อการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาโรงเรียนคำเตยอุปถัมภ์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๐๗ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ ๐.๕๑ จำแนกรายด้านอยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อยดังนี้ ด้านการวัดและประเมินผลค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๑๒ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ ๐.๕๙ ด้านกิจกรรมการเรียนค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๑๑ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ ๐.๕๙ ด้านเนื้อหาการเรียนค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๐๘ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ ๐.๕๖ ด้านกระบวนการเรียน ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๐๕ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ ๐.๕๘ และ ด้านสื่อการเรียนค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๙๘ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ ๐.๕๘

ตารางที่ ๔.๓ ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และการแปลผล ระดับความคิดเห็นของนักเรียนต่อการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาโรงเรียนคำเตยอุปถัมภ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๒ (จังหวัดนครพนม - มุกดาหาร) ด้านเนื้อหาการเรียน

ความคิดเห็นของนักเรียนต่อการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ด้านเนื้อหาการเรียน	$\bar{x}$	S.D.	การแปลผล
๑. เนื้อหาที่มีความเหมาะสมกับเวลาเรียน	๔.๐๒	๐.๖๕	มาก
๒. เนื้อหาที่เรียนเป็นหลักธรรมเกี่ยวกับวิชาพระพุทธศาสนา มี ความเหมาะสมกับความสามารถของผู้เรียน	๔.๑๒	๐.๖๙	มาก
๓. เนื้อหาที่มีความเหมาะสมกับระดับชั้นเรียน	๔.๑๕	๐.๖๒	มาก
๔. เนื้อหาที่มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การเรียนรู้	๔.๐๘	๐.๖๔	มาก
๕. เนื้อหาที่สาระที่ผู้เรียนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน	๔.๒๒	๐.๗๒	มาก
๖. เนื้อหาที่หัวข้อการเรียงลำดับการเรียนจากง่ายไปหายาก ได้อย่างเหมาะสม	๓.๙๙	๐.๗๙	มาก
๗. เนื้อหาที่หลักธรรมมีความน่าสนใจ	๔.๑๐	๐.๗๔	มาก
๘. เนื้อหาการเรียนมีภาพประกอบและแบบฝึกหัดให้นักเรียนได้ทำอย่างเหมาะสม	๓.๙๗	๐.๗๙	มาก
รวม	๔.๐๘	๐.๕๖	มาก

จากตารางที่ ๔.๓ พบว่าระดับความคิดเห็นของนักเรียนต่อการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาโรงเรียนมัธยม คำเตยอุปถัมภ์ ด้านเนื้อหาการเรียน ภาพรวมอยู่ในระดับมากค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๐๘ ค่ามาตรฐานเท่ากับ ๐.๕๖ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อเรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อยดังนี้ เนื้อหาที่สาระที่ผู้เรียนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๒๒ ค่ามาตรฐานเท่ากับ ๐.๗๒ เนื้อหาที่มีความเหมาะสมกับระดับชั้นเรียนค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๑๕ ค่ามาตรฐานเท่ากับ ๐.๖๒ เนื้อหาที่เรียนเป็นหลักธรรมเกี่ยวกับวิชาพระพุทธศาสนา มีความเหมาะสมกับความสามารถของผู้เรียนค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๑๒ ค่ามาตรฐานเท่ากับ ๔.๑๒ เนื้อหาที่เรียนเป็นหลักธรรมเกี่ยวกับวิชาพระพุทธศาสนา มีความเหมาะสมกับความสามารถของผู้เรียนค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๑๒ ค่ามาตรฐานเท่ากับ ๐.๖๙ เนื้อหาที่เรียนเป็นหลักธรรมเกี่ยวกับวิชาพระพุทธศาสนา มีความน่าสนใจ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๑๐ ค่ามาตรฐานเท่ากับ ๐.๗๔ เนื้อหาที่มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การเรียนรู้ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๐๘ ค่ามาตรฐานเท่ากับ ๐.๖๔ เนื้อหาที่มีความเหมาะสมกับเวลาเรียนค่าเฉลี่ย ๔.๐๒ ค่ามาตรฐานเท่ากับ ๐.๖๕ เนื้อหาที่หัวข้อการเรียงลำดับการเรียนจากง่ายไปหายากได้อย่างเหมาะสมค่าเฉลี่ย ๓.๙๙ ค่ามาตรฐานเท่ากับ ๐.๗๙

และ เนื้อหาการเรียนมีภาพประกอบและแบบฝึกหัดให้นักเรียนได้ทำอย่างเหมาะสม ค่าเฉลี่ย ๓.๙๗
ค่ามาตรฐานเท่ากับ ๐.๗๙

ตารางที่ ๔.๔ ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) และการแปลผล ระดับความคิดเห็นของนักเรียนต่อ การจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาโรงเรียนคำเตยอุปถัมภ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๒ (จังหวัดนครพนม - มุกดาหาร) ด้านกระบวนการเรียน

ความคิดเห็นของนักเรียนต่อการจัดการเรียนการสอนวิชา พระพุทธศาสนา ด้านกระบวนการเรียน	$\bar{x}$	S.D.	การแปล ผล
๑. ครูแจ้งให้นักเรียนทราบล่วงหน้าเกี่ยวกับเนื้อหาที่เรียน	๓.๙๑	๐.๘๔	มาก
๒. ครูได้มีการจัดการเรียนการสอนตรงกับเนื้อหาที่กำหนดไว้	๓.๙๘	๐.๗๓	มาก
๓. การจัดการเรียนการสอนมีการนำเข้าสู่บทเรียนได้อย่าง น่าสนใจ	๔.๑๑	๐.๗๐	มาก
๔. ครูนำเหตุการณ์ปัจจุบันมาเชื่อมโยงกับเนื้อหาวิชา พระพุทธศาสนาได้อย่างเหมาะสม	๔.๑๒	๐.๖๙	มาก
๕. บรรยากาศการเรียนการสอนครูเป็นกัลยาณมิตรกับ นักเรียนเสมอ	๔.๑๔	๐.๗๐	มาก
๖. การเรียนการสอนมีการแสดงความคิดเห็นเช่นการไหว้การถวาย สังฆทานให้นักเรียนดูได้เหมาะสมกับเนื้อหา	๔.๐๒	๐.๗๙	มาก
๗. ครูจัดการเรียนการสอนให้นักเรียนมีส่วนร่วมอย่าง สนุกสนานในห้องเรียน	๔.๐๑	๐.๗๖	มาก
๘. ครูให้นักเรียนซักถามข้อสงสัยในการเรียนทุกครั้ง	๔.๑๘	๐.๘๓	มาก
รวม	๔.๐๕	๐.๔๘	มาก

จากตารางที่ ๔.๔ พบว่า ระดับความคิดเห็นของนักเรียนต่อการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาโรงเรียนมัธยม คำเตยอุปถัมภ์ ด้านกระบวนการเรียน ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๐๕ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ ๐.๔๘ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ เรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อยดังนี้ ครูให้นักเรียนซักถามข้อสงสัยในการเรียนทุกครั้ง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๑๘ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ ๐.๘๓ บรรยากาศการเรียนการสอนครูเป็นกัลยาณมิตรกับนักเรียนเสมอค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๑๔ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ ๐.๗๐ ครูนำ

เหตุการณ์ปัจจุบันมาเชื่อมโยงกับเนื้อหาวิชาพระพุทธศาสนาได้อย่างเหมาะสมค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๑๒ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ ๐.๖๙ การจัดการเรียนการสอนมีการนำเข้าสู่บทเรียนได้อย่างน่าสนใจ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๑๑ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ ๐.๗๐ การเรียนการสอนมีการแสดงสาธิตเช่นการไหว้การถวาย ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๐๒ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ ๐.๗๙ ครูจัดการเรียนการสอนให้นักเรียนมีส่วนร่วมอย่างสนุกสนานในห้องเรียนค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๐๑ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ ๐.๗๖ ครูได้มีการจัดการเรียนการสอนตรงกับเนื้อหาที่กำหนดไว้ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๙๘ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ ๐.๗๓ และ ครูแจ้งให้นักเรียนทราบล่วงหน้าเกี่ยวกับเนื้อหาที่เรียนค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๙๑ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ ๐.๘๔

ตารางที่ ๔.๕ ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) และการแปลผล ระดับความคิดเห็นของนักเรียนต่อ การจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาโรงเรียนคำเตยอุปถัมภ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๒ (จังหวัดนครพนม - มุกดาหาร) ด้านสื่อการเรียน

ความคิดเห็นของนักเรียน ต่อ การจัดการเรียนการสอน วิชาพระพุทธศาสนา ด้านสื่อการเรียน	$\bar{x}$	S.D.	การแปลผล
๑. ครูสามารถนำวัสดุบางอย่างในห้องเรียนมาเปลี่ยนเป็นสื่อการสอนได้	๓.๘๔	๐.๗๙	มาก
๒. นักเรียนได้ใช้สื่อในการนำเสนออย่างมีประสิทธิภาพ	๓.๙๕	๐.๘๑	มาก
๓. การใช้สื่อคอมพิวเตอร์ช่วยช่วยให้นักเรียนสามารถสืบค้นการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาดีมากขึ้น	๔.๐๗	๐.๗๔	มาก
๔. ครูใช้สื่อประกอบการเรียนสอดคล้องกับเนื้อหาได้อย่างเหมาะสมและเข้าใจง่าย	๔.๐๕	๐.๗๗	มาก
๕. สื่อช่วยให้นักเรียนสามารถเข้าใจหลักคำสอนวิชาพระพุทธศาสนาดีขึ้น	๓.๙๙	๐.๗๕	มาก
๖. ห้องเรียนมีอุปกรณ์การเรียนที่ส่งเสริมการเรียนการสอนได้เป็นอย่างดี	๓.๙๓	๐.๗๙	มาก
๗. การใช้สื่อการสอนทำให้นักเรียนเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม การเรียนดีขึ้น	๓.๙๗	๐.๗๑	มาก
๘. สื่อช่วยสอนมีผลทำให้เข้าใจเนื้อหาการเรียนดียิ่งขึ้น	๔.๗๕	๐.๗๓	มาก
รวม	๓.๙๘	๐.๘๘	มาก

จากตารางที่ ๔.๕ พบว่า ระดับความเห็นของนักเรียนต่อการจัดการเรียนการสอนวิชา พระพุทธศาสนาโรงเรียนมัธยมคำเตยอุบลรัตน์ ด้านสื่อการเรียน ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย เท่ากับ ๓.๙๘ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ ๐.๔๘ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าอยู่ในระดับมากทุก ข้อ เรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อยดังนี้ สื่อช่วยสอนมีผลทำให้เข้าใจเนื้อหาการเรียนดียิ่งขึ้น ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๗๕ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ ๐.๗๓ การใช้สื่อคอมพิวเตอร์ช่วยช่วยให้นักเรียน สามารถสืบค้นการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาดีมากขึ้น ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๐๗ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ ๐.๗๔ ครูใช้สื่อประกอบการเรียนสอดคล้องกับเนื้อหาได้อย่างเหมาะสมและเข้าใจง่าย ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๐๕ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ ๐.๗๗ สื่อช่วยให้นักเรียนสามารถเข้าใจหลักคำ สอนวิชาพระพุทธศาสนาดีขึ้นค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๙๙ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ ๐.๗๕ การใช้สื่อ การสอนทำให้นักเรียนเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการเรียนดีขึ้น ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๙๗ ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐานเท่ากับ ๐.๗๑ นักเรียนได้ใช้สื่อในการนำเสนองานอย่างมีประสิทธิภาพ ค่าเฉลี่ย เท่ากับ ๓.๙๕ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ ๐.๘๑ ห้องเรียนมีอุปกรณ์การเรียนที่ส่งเสริมการเรียนการ สอนได้เป็นอย่างดีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๙๓ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ ๐.๗๙ ครูสามารถนำวัสดุ บางอย่างในห้องเรียนมาเปลี่ยนเป็นสื่อการสอนได้ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๘๔ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ ๐.๗๙

ตารางที่ ๔.๖ ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และการแปลผล ระดับความคิดเห็นของนักเรียนต่อการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาโรงเรียนคำเตยอุปถัมภ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๒ (จังหวัดนครพนม - มุกดาหาร) ด้านกิจกรรมการเรียน

ความคิดเห็นของนักเรียนต่อการจัดการเรียนการสอน วิชาพระพุทธศาสนา ด้านกิจกรรมการเรียน	$\bar{x}$	S.D.	การแปลผล
๑. นักเรียนชอบกิจกรรมการเรียนที่ครูจัดให้นักเรียนทำงานเป็นกลุ่ม	๔.๑๒	๐.๗๖	มาก
๒. กิจกรรมการเรียนทำให้นักเรียนเกิดประสบการณ์สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตได้	๔.๑๔	๐.๗๖	มาก
๓. ครูให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา	๓.๑๙	๑.๖๙	กลาง
๔. นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมเสริมการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาทุกครั้ง	๔.๒๑	๐.๗๑	มาก
๕. นักเรียนมีความสนใจในกิจกรรมการฝึกจิตภาวนาเพื่อทำให้จิตสงบ	๔.๐๗	๐.๗๑	มาก
๖. นักเรียนชอบกิจกรรมการสวดมนต์เพื่อขัดเกลาจิตใจ	๓.๙๖	๐.๗๔	มาก
๗. นักเรียนรู้สึกพอใจที่ครูจัดกิจกรรมให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการอภิปรายซักถามในชั้นเรียน	๓.๙๘	๐.๗๘	มาก
๘. นักเรียนรู้สึกพอใจที่ครูการจัดการกิจกรรมด้วยการพานักเรียนไปศึกษานอกสถานที่	๔.๒๙	๐.๖๘	มาก
รวม	๔.๑๑	๐.๔๙	มาก

จากตารางที่ ๔.๖ พบว่า ระดับความคิดเห็นของนักเรียนต่อการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาโรงเรียนคำเตยอุปถัมภ์ ด้านกิจกรรมการเรียน ในภาพรวมอยู่ในระดับมากค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๑๑ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ ๐.๔๙ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าอยู่ในระดับมาก ๗ ข้อ และระดับกลาง ๑ ข้อ เรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อยดังนี้ นักเรียนรู้สึกพอใจที่ครูการจัดการกิจกรรมด้วยการพานักเรียนไปศึกษานอกสถานที่ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๒๙ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ ๐.๖๘ นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมเสริมการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาทุกครั้ง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๒๑ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ ๐.๗๑ กิจกรรมการเรียนทำให้นักเรียนเกิดประสบการณ์

สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตได้ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๑๔ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ ๐.๗๖ นักเรียนชอบกิจกรรมการเรียนที่ครูจัดให้นักเรียน ทำงานเป็นกลุ่ม ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๑๒ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ ๐.๗๖ นักเรียนมีความสนใจในกิจกรรมการฝึกจิตภาวนาเพื่อทำให้จิตสงบ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๐๗ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ ๐.๗๑ นักเรียนรู้สึกพอใจที่ครูจัดกิจกรรมให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการอภิปรายซักถามในชั้นเรียน ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๙๘ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ ๐.๗๘ นักเรียนชอบกิจกรรมการสวดมนต์เพื่อขัดเกลาจิตใจ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๙๖ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ ๐.๗๔ ครูให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๑๙ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ ๑.๖๙

ตารางที่ ๔.๗ ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และการแปลผล ระดับความคิดเห็นของนักเรียนต่อการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาโรงเรียนคำเตยอุปถัมภ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๒ (จังหวัดนครพนม - มุกดาหาร) ด้านการการวัดและประเมินผล

ความคิดเห็นของนักเรียนต่อการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ด้านการการวัดและประเมินผล	$\bar{x}$	S.D.	การแปลผล
๑. ครูได้มีการวัดผลและประเมินผลก่อนและหลังเรียนทุกหน่วยการเรียนรู้	๔.๑๘	๐.๗๐	มาก
๒. การวัดผลประเมินผลครูได้เน้นความรู้ความเข้าใจมากกว่าความจำ	๔.๑๙	๐.๖๘	มาก
๓. ครูวัดและประเมินผลตรงตามเนื้อหาที่เรียน	๔.๑๖	๑.๗๓	มาก
๔. นักเรียนได้นำผล การประเมินของครูไปแก้ไขปรับปรุงการเรียนของตนเองอย่างต่อเนื่อง	๓.๙๙	๐.๗๘	มาก
๕. ครูมีการประเมินผลระหว่างเรียนรู้เป็นระยะ ๆ ด้วยการถามให้นักเรียนแสดงความคิดเห็น	๔.๐๖	๐.๗๕	มาก
๖. ครูมีการทดสอบความรู้ได้หลากหลายวิธี เพื่อพัฒนาการเรียนการสอน	๔.๑๗	๐.๗๒	มาก
๗. ครูแบ่งกลุ่มให้นักเรียนทำงานและประเมินการทำงานของนักเรียนเสมอ	๔.๑๑	๐.๗๖	มาก
๘. ครูแจ้งผลการวัดและประเมินให้นักเรียนทราบทุกครั้ง	๔.๑๐	๐.๗๘	มาก
รวม	๔.๑๒	๐.๙๙	มาก

จากตารางที่ ๔.๗ พบว่าระดับความคิดเห็นของนักเรียนต่อการจัดการเรียนการสอนวิชา พระพุทธศาสนาโรงเรียนคำเตยอุบลรัตน์ ด้านการการวัดและประเมินผล ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๑๒ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ ๐.๔๙ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ เรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อยดังนี้ การวัดผลประเมินผลครูได้เน้นความรู้ความเข้าใจมากกว่าความจำค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๑๙ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ ๐.๖๘ ครูได้มีการวัดผลและประเมินผลก่อนและหลังเรียนทุกหน่วยการเรียนรู้ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๑๘ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ ๐.๗๐ ครูมีการทดสอบความรู้ได้หลากหลาย หลายวิธี เพื่อพัฒนาการเรียนการสอน ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๑๗ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ ๐.๗๒ ครูวัดและประเมินผลตรงตามเนื้อหาที่เรียน ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๑๖ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ ๐.๗๓ ครูแบ่งกลุ่มให้นักเรียนทำงานและประเมินการทำงานของนักเรียนเสมอ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๑๑ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ ๐.๗๖ ครูแจ้งผลการวัดและประเมินให้นักเรียนทราบทุกครั้ง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๑๐ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ ๐.๗๘ ครูมีการประเมินผลระหว่างเรียนรู้เป็นระยะ ๆ ด้วยการถามให้นักเรียนแสดงความคิดเห็น ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๐๖ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ ๐.๗๕ นักเรียนได้นำผล การประเมินของครูไปแก้ไขปรับปรุงการเรียนของตนเองอย่างต่อเนื่อง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๙๙ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ ๐.๗๘ ตามลำดับ

๔.๓ ผลการวิเคราะห์การเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักเรียนต่อการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาโรงเรียนคำเตยอุปถัมภ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๒ (จังหวัดนครพนม - มุกดาหาร) จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

ผลการวิเคราะห์การเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักเรียนต่อการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาโรงเรียนคำเตยอุปถัมภ์ อำเภอเมืองจังหวัดนครพนม จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม เพื่อตอบคำถามสมมติฐานที่ ๑ - ๓ รายละเอียด ดังแสดงในตารางที่ ๔.๘ - ๔.๑๖

สมมติฐานที่ ๑ นักเรียนมีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาโรงเรียนคำเตยอุปถัมภ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๒ (จังหวัดนครพนม - มุกดาหาร) แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๘ ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักเรียนต่อการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาโรงเรียนคำเตยอุปถัมภ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๒ (จังหวัดนครพนม - มุกดาหาร) โดยภาพรวมจำแนกตามเพศ

ระดับความคิดเห็น	เพศ				t	Sig.
	ชาย		หญิง			
	(๗๑ คน)		(๙๖ คน)			
	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.		
ด้านเนื้อหาการเรียน	๓.๙๔	๐.๔๙	๔.๑๘	๐.๔๑	-๓.๓๔๓	๐.๑๖
ด้านกระบวนการเรียน	๔.๐๒	๐.๕๑	๔.๐๘	๐.๔๖	-.๖๖๒	๐.๓๖
ด้านสื่อการเรียน	๓.๙๕	๐.๔๙	๔.๐๐	๐.๔๗	-.๗๐๕	๐.๙๓
ด้านกิจกรรมการเรียน	๔.๐๖	๐.๕๓	๔.๑๕	๐.๔๖	-๑.๑๗๙	๐.๐๙
ด้านการวัดและประเมินผล	๔.๐๓	๐.๕๔	๔.๑๘	๔.๑๘	-๒.๐๒๒	๐.๐๗
รวม	๔.๐๐	๐.๔๕	๔.๑๒	๐.๓๘	-๑.๗๕๘	๐.๑๒

* อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๘ พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นของนักเรียนต่อการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาโรงเรียนคำเตยอุปถัมภ์ ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๕ จึงปฏิเสธสมมติฐาน

สมมติฐานที่ ๒ นักเรียนมีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นของนักเรียนต่อการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาโรงเรียนคำเตยอุปถัมภ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๒ (จังหวัดนครพนม - มุกดาหาร) แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๙ ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักเรียนต่อ การจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาโรงเรียนคำเตยอุปถัมภ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๒ (จังหวัดนครพนม - มุกดาหาร) โดยภาพรวมจำแนกตามอายุ

การจัดการเรียนการสอน	แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
๑. ด้านเนื้อหาการเรียน	ระหว่างกลุ่ม	๐.๑๓๔	๒	๐.๐๖	๐.๓๑	๐.๗๓
	ภายในกลุ่ม	๓๕.๒๘	๑๖๔	๐.๒๑		
	รวม	๓๕.๔๒	๑๖๖			
๒. ด้านกระบวนการเรียน	ระหว่างกลุ่ม	๐.๖๘๓	๒	๐.๓๔	๑.๔๓	๐.๒๔
	ภายในกลุ่ม	๓๙.๐๖	๑๖๔	๐.๒๓		
	รวม	๓๙.๗๔	๑๖๖			
๓. ด้านสื่อการเรียน	ระหว่างกลุ่ม	๐.๔๗๑	๒	๐.๒๓	๑.๐๑	๐.๓๖
	ภายในกลุ่ม	๓๗.๙๘	๑๖๔	๐.๒๓		
	รวม	๓๘.๔๕	๑๖๖			
๔. ด้านกิจกรรมการเรียน	ระหว่างกลุ่ม	๑.๑๒๒	๒	๐.๕๖	๒.๒๘	๐.๑๐
	ภายในกลุ่ม	๔๐.๒๐	๑๖๔	๐.๒๔		
	รวม	๔๑.๓๒	๑๖๖			
๕ ด้านการวัดและประเมินผล	ระหว่างกลุ่ม	๐.๔๑๒	๒	๐.๒๐	๐.๘๔	๐.๔๓
	ภายในกลุ่ม	๓๙.๘๙	๑๖๔	๐.๒๔		
	รวม	๔๐.๓๐	๑๖๖			
ภาพรวม	ระหว่างกลุ่ม	๐.๓๖๒	๒	๐.๑๘	๑.๐๓	๐.๓๕
	ภายในกลุ่ม	๒๘.๖๗	๑๖๔	๐.๑๗		
	รวม	๒๙.๐๓	๑๖๖			

* อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๙ พบว่า นักเรียนที่มีอายุต่างกัน ๓ ระดับ ได้แก่ ๑๔-๑๕ ปี ๑๖ - ๑๗ ปี และ ๑๘ ปี ขึ้นไป ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๔๓, ๔.๐๘, และ ๓.๙๘ เมื่อทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดย

ใช้วิธีวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) พบว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นของนักเรียนต่อการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาโรงเรียนคำเตยอุปถัมภ์ โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๕ จึงปฏิเสธสมมติฐาน

สมมติฐานที่ ๓ นักเรียนที่มีระดับชั้นที่เรียนแตกต่างกัน มีระดับความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาแตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๐ ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักเรียนต่อการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาแตกต่างกัน มีระดับความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาแตกต่างกัน ตามระดับชั้น

การจัดการเรียนการสอน	แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
๑. ด้านหลักสูตร	ระหว่างกลุ่ม	๑.๗๙	๒	๐.๘๙	๔.๓๘	๐.๐๑
	ภายในกลุ่ม	๓๓.๖๒	๑๖๔	๐.๒๐		
	รวม	๓๕.๔๒	๑๖๖			
๒. ด้านผู้สอน	ระหว่างกลุ่ม	๓.๐๓	๒	๑.๕๑	๖.๗๘	๐.๐๐
	ภายในกลุ่ม	๓๖.๗๐	๑๖๔	๐.๒๒		
	รวม	๓๙.๗๔	๑๖๖			
๓. ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน	ระหว่างกลุ่ม	๒.๐๓	๒	๑.๐๑	๔.๕๘	๐.๐๑
	ภายในกลุ่ม	๓๖.๔๒	๑๖๔	๐.๒๒		
	รวม	๓๘.๔๕	๑๖๖			
๔. ด้านปัจจัยที่สนับสนุนต่อการเรียนการสอน	ระหว่างกลุ่ม	๓.๗๐	๒	๑.๘๕	๘.๐๗	๐.๐๐
	ภายในกลุ่ม	๓๗.๖๑	๑๖๔	๐.๒๒		
	รวม	๔๑.๓๒	๑๖๖			
๕. ด้านการประเมินผล	ระหว่างกลุ่ม	๓.๒๕	๒	๑.๖๒	๗.๒๐	๐.๐๐
	ภายในกลุ่ม	๓๗.๐๕	๑๖๔	๐.๒๒		
	รวม	๔๐.๓๐	๑๖๖			
ภาพรวม	ระหว่างกลุ่ม	๒.๕๓	๒	๑.๒๖	๗.๘๒	๐.๐๑
	ภายในกลุ่ม	๒๖.๕๐	๑๖๔	๐.๑๖		
	รวม	๒๙.๐๓	๑๖๖			

* อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๐ พบว่า นักเรียนที่มีชั้นเรียนต่างกัน ๓ ระดับ ได้แก่ มัธยมศึกษาปีที่ ๔ มัธยมศึกษาปีที่ ๕ และ มัธยมศึกษาปีที่ ๖ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๒๒ ค่ามาตรฐานเท่ากับ ๐.๔๐ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๙๕ ค่ามาตรฐานเท่ากับ ๐.๓๙ และ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๐๑ ค่ามาตรฐานเท่ากับ ๐.๓๙ เมื่อทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิธีวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีระดับชั้นแตกต่างกัน มีความคิดเห็นของนักเรียนต่อการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาโรงเรียนคำเตยอุปถัมภ์ โดยภาพรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อจำแนกเป็นด้านพบว่าความคิดเห็นใน ด้านเนื้อหาการเรียน ด้านกระบวนการเรียน ด้านสื่อการเรียน ด้านกิจกรรมการเรียน และ ด้านการวัดและประเมินผล แตกต่าง และจึงเปรียบเทียบความแตกต่างเป็นรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Different : LSD)

ตารางที่ ๔.๑๑ ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ โดยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Different : LSD) ความคิดเห็นของนักเรียนต่อการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาโรงเรียนคำเตยอุปถัมภ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา เขต ๒๒ (จังหวัดนครพนม - มุกดาหาร) ด้านเนื้อหาการเรียน จำแนกตามระดับชั้น

ระดับชั้น	มัธยมศึกษาปีที่ ๔ มัธยมศึกษาปีที่ ๕ มัธยมศึกษาปีที่ ๖			
	$\bar{x}$	๔.๒๒	๓.๙๖	๔.๐๕
มัธยมศึกษาปีที่ ๔	๔.๒๒	-	-๐.๒๔*	-๐.๑๕*
มัธยมศึกษาปีที่ ๕	๓.๙๖	๐.๒๔*	-	-
มัธยมศึกษาปีที่ ๖	๔.๐๕	-	-	-

* อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๑ ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักเรียนต่อการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาโรงเรียนคำเตยอุปถัมภ์ ด้านเนื้อหาการเรียน จำแนกตามระดับชั้น พบว่า นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ มีความคิดเห็นแตกต่างกันกับนักเรียน ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕ และ มัธยมศึกษาปีที่ ๖. นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕ มีความคิดเห็นแตกต่างกันกับนักเรียน ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ตารางที่ ๔.๑๒ ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ โดยวิธีผลต่างน้อยสำคัญที่สุด (Least Significant Different : LSD) ความคิดเห็นของนักเรียนต่อการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาโรงเรียนคำเตยอุปถัมภ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๒ (จังหวัดนครพนม - มุกดาหาร) ด้านกระบวนการเรียน จำแนกตามระดับชั้น

ระดับชั้น	$\bar{x}$	มัธยมศึกษาปีที่ ๔	มัธยมศึกษาปีที่ ๕	มัธยมศึกษาปีที่ ๖
		๔.๒๒	๔.๐๐	๔.๙๐
มัธยมศึกษาปีที่ ๔	๔.๒๒	-	๐.๒๒*	
มัธยมศึกษาปีที่ ๕	๔.๐๐	-๐.๒๒*	-	
มัธยมศึกษาปีที่ ๖	๔.๙๐	๐.๓๑*	-	-

* อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๒ ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักเรียนต่อการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาโรงเรียนคำเตยอุปถัมภ์ ด้านกระบวนการเรียน จำแนกตามระดับชั้น พบว่ามัธยมศึกษาปีที่ ๔ มีความคิดเห็นแตกต่างกับ ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕ มัธยมศึกษาชั้น ปีที่ ๕ มีความคิดเห็นแตกต่างกับ ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ และ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ ๖ มีความคิดเห็นแตกต่างกับ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ตารางที่ ๔.๑๓ ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ โดยผลต่างน้อยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Different : LSD) ความคิดเห็นของนักเรียนการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาโรงเรียนคำเตยอุปถัมภ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๒ (จังหวัดนครพนม - มุกดาหาร) ด้านสื่อการเรียน จำแนกตามระดับชั้น

ระดับชั้น	$\bar{x}$	มัธยมศึกษาปีที่ ๔	มัธยมศึกษาปีที่ ๕	มัธยมศึกษาปีที่ ๖
		๔.๑๑	๓.๘๕	๓.๙๕
มัธยมศึกษาปีที่ ๔	๔.๑๑	-	๐.๒๕*	
มัธยมศึกษาปีที่ ๕	๓.๘๕	-๐.๒๕*	-	
มัธยมศึกษาปีที่ ๖	๓.๙๕	-	-	-

* อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๓ ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักเรียนต่อการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาโรงเรียนมัธยมคำเตยอุปถัมภ์ ด้านสื่อการเรียน จำแนกตามระดับชั้น พบว่านักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ มีความคิดเห็นแตกต่างกัน กับระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕ และ นักเรียนชั้นระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕ มีความคิดเห็นแตกต่างกันกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ ๐.๐๕

ตารางที่ ๔.๑๔ ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ โดยผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Different : LSD) ความคิดเห็นของนักเรียนการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาโรงเรียนคำเตยอุปถัมภ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๒ (จังหวัดนครพนม - มุกดาหาร) ด้านกิจกรรมการเรียน จำแนกตามระดับชั้น

ระดับชั้น	x	มัธยมศึกษาปีที่ ๔	มัธยมศึกษาปีที่ ๕	มัธยมศึกษาปีที่ ๖
		๔.๓๐	๓.๙๘	๔.๐๓
มัธยมศึกษาปีที่ ๔	๔.๓๐	-	๐.๒๓*	
มัธยมศึกษาปีที่ ๕	๓.๙๘	๐.๓๒*	-	
มัธยมศึกษาปีที่ ๖	๔.๐๓	-๐.๒๓*	-	-

* อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๔ ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักเรียนต่อการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาโรงเรียนคำเตยอุปถัมภ์ ด้านกิจกรรมการเรียน จำแนกตามระดับชั้น พบว่านักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ มีความคิดเห็นแตกต่างกันกับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕ มีความคิดเห็นแตกต่างกันกับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ และ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ มีความคิดเห็นแตกต่างกันกับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ตารางที่ ๔.๑๕ ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ โดยผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Different : LSD) ความคิดเห็นของนักเรียนการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาโรงเรียนคำเตยอุปถัมภ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๒ (จังหวัดนครพนม - มุกดาหาร) ด้านการวัดและประเมินผล จำแนกตามระดับชั้น

ระดับชั้น	$\bar{x}$	มัธยมศึกษาปีที่ ๔	มัธยมศึกษาปีที่ ๕	มัธยมศึกษาปีที่ ๖
		๔.๕๘	๔.๓๔	๔.๓๗
มัธยมศึกษาปีที่ ๔	๔.๕๘	-	๐.๓๓*	
มัธยมศึกษาปีที่ ๕	๔.๓๔	-๐.๓๓*	-	
มัธยมศึกษาปีที่ ๖	๔.๓๗	-๐.๑๖*	-	-

* อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๕ ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักเรียนต่อการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาโรงเรียนคำเตยอุปถัมภ์ ด้านการวัดและประเมินผล จำแนกตามระดับชั้นพบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ มีความคิดเห็นแตกต่างกันกับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕ มีความคิดเห็นแตกต่างกันกับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ และ มัธยมศึกษาปีที่ ๖ มีความคิดเห็นแตกต่างกันกับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ตารางที่ ๔.๑๖ ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ โดยผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Different : LSD) ความคิดเห็นของนักเรียนการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาโรงเรียนคำเตยอุปถัมภ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๒ (จังหวัดนครพนม - มุกดาหาร) ด้านรวม จำแนกตามระดับชั้น

ระดับชั้น	$\bar{x}$	มัธยมศึกษาปีที่ ๔	มัธยมศึกษาปีที่ ๕	มัธยมศึกษาปีที่ ๖
		๔.๒๒	๓.๙๕	๔.๐๑
มัธยมศึกษาปีที่ ๔	๔.๒๒	-	๐.๒๗*	
มัธยมศึกษาปีที่ ๕	๓.๙๕	-๐.๒๗*	-	
มัธยมศึกษาปีที่ ๖	๔.๐๑	-๐.๒๑*	-	-

* อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๖ ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักเรียนต่อการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาโรงเรียนคำเตยอุปถัมภ์ อำเภอเมืองจังหวัดนครพนม ด้านรวม จำแนกตามระดับชั้น พบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ มีความคิดเห็นแตกต่างกันกับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕ มีความคิดเห็นแตกต่างกันกับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ และ มัธยมศึกษาปีที่ ๖ มีความคิดเห็นแตกต่างกันกับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

๔.๔ วิเคราะห์ปัญหาอุปสรรคและแนวทางแก้ไขการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาโรงเรียนคำเตยอุบลรัตน์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๒ (จังหวัดนครพนม - มุกดาหาร)

๔.๑๗ ปัญหาอุปสรรคการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาโรงเรียนคำเตยอุบลรัตน์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๒ (จังหวัดนครพนม - มุกดาหาร) ทั้ง ๕ ด้านได้ผลสรุปดังนี้

ตารางที่ ๔.๑๗ ปัญหาอุปสรรคการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา (n=๑๖๗)		
ปัญหาอุปสรรค	จำนวน (คน)	ค่าร้อยละ (%)
ด้านเนื้อหาการเรียน		
ด้านเนื้อหาวิชาของหลักสูตร นักเรียนไม่ค่อยจำเพราะเนื้อหา มากเกินไป	๔	๒.๓๙
อาจารย์ไม่ค่อยมีเวลาสอนสอนไม่ตรงกับหลักสูตรสอนไม่ ครบตามหลักสูตร	๖	๓.๕๙
ด้านกระบวนการเรียน		
เวลาเรียนยังไม่เพียงพอสำหรับจัดการเรียนการสอน	๔	๒.๓๙
ด้านสื่อการเรียน		
ยังขาดสื่อการเรียนการสอนที่ทันสมัย	๕	๒.๙๙
หนังสือเกี่ยวกับวิชาพระพุทธศาสนายังไม่เพียงพอ	๖	๓.๕๙
ด้านกิจกรรมการเรียน		
กิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนมีค่อนข้างน้อย ส่วนมากมีเพียงการเรียนในห้องเรียนเท่านั้น	๕	๒.๙๙
ด้านการวัดและประเมินผล		
ครูไม่ค่อยแจ้งผลการเรียนการสอนให้นักเรียนทราบ	๘	๔.๗๙
รวม	๓๘	๒๒.๗๕

จากตารางที่ ๔.๑๗ พบว่าปัญหาอุปสรรค ในการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาโรงเรียนคำเตยอุบลรัตน์ มากที่สุดในประเด็น **ด้านการวัดและประเมินผล** คือ ครูไม่ค่อยแจ้งผลการเรียนการสอนให้นักเรียนทราบ จำนวน ๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๔.๗๙ รองลงมาในประเด็น **ด้านสื่อการเรียน** หนังสือเกี่ยวกับวิชาพระพุทธศาสนายังไม่เพียงพอ จำนวน ๖ คน คิดเป็น

ร้อยละ ๓.๕๙ และ ยังขาดสื่อการเรียนการสอนที่ทันสมัย จำนวน ๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๒.๙๙

ด้านเนื้อหาการเรียน อาจารย์ไม่ค่อยมีเวลามาสอนอาจจะสอนไม่ตรงกับหลักสูตรหรือสอนไม่ครบตามหลักสูตร จำนวน ๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๓.๕๙ ด้านเนื้อหาวิชาของหลักสูตร นักเรียนไม่ค่อยจำ เพราะเนื้อหามากเกินไปจำนวน ๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๒.๓๙

ด้านกิจกรรมการเรียน กิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนมีค่อนข้างน้อยส่วนมากมีเพียงการเรียนในห้องเรียนเท่านั้น จำนวน ๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๒.๙๙ และ **ด้านกระบวนการเรียน** เวลาเรียนยังไม่เพียงพอสำหรับการจัดการเรียนการสอน จำนวน ๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๒.๓๙

๔.๑๘ แนวทางแก้ไขการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาโรงเรียนคำเตยอุปถัมภ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๒ (จังหวัดนครพนม - มุกดาหาร) ทั้ง ๕ ด้านได้ผลสรุปดังนี้

ตารางที่ ๔.๑๘ แนวทางแก้ไขการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา (n=๑๖๗)		
แนวทางแก้ไข	จำนวน (คน)	ค่าร้อยละ (%)
ด้านเนื้อหาการเรียน		
อยากให้ครูอธิบายเพิ่มเติมขยายความยกตัวอย่างประกอบ		
ด้านเนื้อหาเพิ่ม	๗	๔.๑๙
ด้านกระบวนการเรียน		
อยากให้ครูแจ้งให้นักเรียนทราบเกี่ยวกับการจัดแผนการเรียน		
ก่อนจัดการเรียนการสอนให้ชัดเจน	๕	๒.๙๙
ด้านสื่อการเรียน		
อยากให้ครูใช้สื่อช่วยสอนเช่นเทคโนโลยีที่ทันสมัย	๘	๔.๗๙
อยากได้หนังสือแบบเรียนเกี่ยวกับวิชาพระพุทธศาสนาเพิ่ม	๑๒	๗.๑๘
ด้านกิจกรรมการเรียน		
อยากให้มีการประยุกต์หลักธรรมกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในโลก	๑๐	๕.๙๘
อยากให้มีกิจกรรมร่วมกับชุมชนที่จัดนอกห้องเรียนเพื่อ		
เปลี่ยนบรรยากาศในการเรียน	๑๑	๖.๕๘
ด้านการวัดและประเมินผล		
อยากให้ครูแจ้งผลการวัดและประเมินผลเป็นระยะ	๑๒	๗.๑๘
รวม	๖๕	๓๓.๕๓

จากตารางที่ ๔.๑๘ พบว่า แนวทางแก้ไขในการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา โรงเรียนคำเตยอุปถัมภ์ มากที่สุดในประเด็น **ด้านการวัดและประเมินผล** คือ อยากให้ครูแจ้งผลการวัดและประเมินผลเป็นระยะ ๑๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๗.๑๘ และ **ด้านสื่อการเรียน** อยากได้หนังสือแบบเรียนเกี่ยวกับวิชาพระพุทธศาสนาเพิ่ม จำนวน ๑๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๗.๑๘ อยากให้ครูใช้สื่อช่วยสอนเช่นเทคโนโลยีที่ทันสมัย จำนวน ๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๔.๗๙ **ด้านกิจกรรมการเรียน** อยากให้มีการร่วมกับชุมชนที่จัดนอกห้องเรียนเพื่อเปลี่ยนบรรยากาศในการเรียน จำนวน ๑๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๖.๕๘ อยากให้มีการประยุกต์หลักธรรมกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในโลก จำนวน ๑๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๕.๙๘ **ด้านเนื้อหาการเรียน** อยากให้ครูอธิบายเพิ่มเติมขยายความยกตัวอย่างประกอบด้านเนื้อหาเพิ่มจำนวน ๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๔.๑๙ และ **ด้านกระบวนการเรียน** อยากให้ครูแจ้งให้นักเรียนทราบเกี่ยวกับการจัดการเรียนก่อนจัดการเรียนการสอนให้ชัดเจนจำนวน ๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๒.๙๙

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยฉบับนี้ศึกษาการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาโรงเรียนคำเตยอุปถัมภ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๒ (จังหวัดนครพนม - มุกดาหาร) เป็นการศึกษาวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาโรงเรียนคำเตยอุปถัมภ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๒ (จังหวัดนครพนม - มุกดาหาร) การเปรียบเทียบระดับความคิดของนักเรียนต่อการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาโรงเรียนคำเตยอุปถัมภ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๒ (จังหวัดนครพนม - มุกดาหาร) จำแนกตามปัจจัยพื้นฐาน และ ศึกษาปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา โรงเรียนคำเตยอุปถัมภ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๒ (จังหวัดนครพนม - มุกดาหาร)

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๑.๑ ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ด้านสถานภาพ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า นักเรียนเป็นเพศหญิง ๙๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๗.๕ เพศชายจำนวน ๗๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๒.๕

ด้านอายุ นักเรียนมีอายุ ๑๖-๑๗ ปี จำนวน ๑๑๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๕.๙ นักเรียนมีอายุ ๑๘ ปีขึ้นไป จำนวน ๓๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๘ และ นักเรียนมีอายุ ๑๔-๑๕ ปี ไปจำนวน ๒๗ คนคิดเป็นร้อยละ ๑๖.๒ ตามลำดับ

ด้านชั้นเรียน นักเรียนศึกษาอยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ จำนวน ๖๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๗.๗ นักเรียนศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕ จำนวน ๕๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๓.๕ และนักเรียนศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ จำนวน ๔๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๘.๗ ตามลำดับ

๕.๑.๒ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาโรงเรียนคำเตยอุปถัมภ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๒ (จังหวัดนครพนม - มุกดาหาร) ทั้ง ๕ ด้านสรุปผลได้ดังนี้

๑) ภาพรวม นักเรียนมีความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาโรงเรียนคำเตยอุปถัมภ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๒ (จังหวัดนครพนม - มุกดาหาร) โดยภาพรวม มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก สำหรับผลการพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าทุก

ด้านอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับจากมากไปหาน้อยคือ ด้านการวัดและประเมินผล ด้านกิจกรรมการเรียน ด้านเนื้อหาการเรียน ด้านกระบวนการเรียน และด้านสื่อการเรียน

๒) ด้านเนื้อหาการเรียน พบว่านักเรียนมีความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาด้านเนื้อหาการเรียน โดยภาพรวม มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ทุกข้อมีความคิดเห็นในระดับมาก เรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อยดังนี้ เนื้อหาสาระที่ผู้เรียนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน เนื้อหาที่มีความเหมาะสมกับระดับชั้นเรียน เนื้อหาที่เรียนเป็นหลักธรรมเกี่ยวกับวิชาพระพุทธศาสนามี ความเหมาะสมกับความสามารถของผู้เรียน เนื้อหาหลักธรรมมีความน่าสนใจ เนื้อหาที่มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การเรียนรู้ เนื้อหาที่มีความเหมาะสมกับเวลาเรียน เนื้อหาที่หัวข้อการเรียงลำดับการเรียนจากง่ายไปหายากได้อย่างเหมาะสม และ เนื้อหาการเรียนมีภาพประกอบและแบบฝึกหัดให้นักเรียนได้ทำอย่างเหมาะสม

๓) ด้านกระบวนการเรียน พบว่านักเรียนมีความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ด้านกระบวนการเรียนโดยภาพรวม มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ทุกข้อมีความคิดเห็นในระดับมาก ข้อ เรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อยดังนี้ ครูให้นักเรียนซักถามข้อที่สงสัยในการเรียนทุกครั้ง บรรยากาศการเรียนการสอนครูเป็นกัลยาณมิตรกับนักเรียนเสมอ การจัดการเรียนการสอนมีการนำเข้าสู่บทเรียนได้อย่างน่าสนใจ ครูนำเหตุการณ์ปัจจุบันมาเชื่อมโยงกับเนื้อหาวิชาพระพุทธศาสนาได้อย่างเหมาะสม การเรียนการสอนมีการแสดงสาดิตเช่นการไหว้การถวาย ครูจัดการเรียนการสอนให้นักเรียนมีส่วนร่วมอย่างสนุกสนานในห้องเรียน ครูได้มีการจัดการเรียนการสอนตรงกับเนื้อหาที่กำหนดไว้ และ ครูแจ้งให้นักเรียนทราบล่วงหน้าเกี่ยวกับเนื้อหาที่เรียน

๔) ด้านสื่อการเรียน พบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาด้านสื่อการเรียน โดยภาพรวม มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ทุกข้อมีความคิดเห็นในระดับมาก เรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อยดังนี้ สื่อช่วยสอนมีผลทำให้เข้าใจเนื้อหาการเรียนดียิ่งขึ้น การใช้สื่อคอมพิวเตอร์ช่วยช่วยให้นักเรียนสามารถสืบค้นการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาดีมาก ครูใช้สื่อประกอบการเรียนสอดคล้องกับเนื้อหาได้อย่างเหมาะสมและเข้าใจง่าย สื่อช่วยให้นักเรียนสามารถเข้าใจหลักคำสอนวิชาพระพุทธศาสนาดีขึ้น การใช้สื่อการสอนทำให้นักเรียนเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเรียนดีขึ้น นักเรียนได้ใช้สื่อในการนำเสนองานอย่างมีประสิทธิภาพ ห้องเรียนมีอุปกรณ์การเรียนที่ส่งเสริมการเรียนการสอนได้เป็นอย่างดี ครูสามารถนำวัสดุบางอย่างในห้องเรียนมาเปลี่ยนเป็นสื่อการสอนได้

๕) ด้านกิจกรรมการเรียน พบว่านักเรียนมีความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาด้านการจัดการเรียนการสอนโดยภาพรวม มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าอยู่ในระดับมาก ๗ ข้อ และระดับกลาง ๑ ข้อ เรียงตามลำดับจากมาก

ไปหาน้อยดังนี้ นักเรียนรู้สึกพอใจที่ครูการจัดกิจกรรมด้วยการพานักเรียนไปศึกษานอกสถานที่ นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมเสริมการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาทุกครั้ง กิจกรรมการเรียนทำให้นักเรียนเกิดประสบการณ์สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตได้ นักเรียนชอบกิจกรรมการเรียนที่ครูจัดให้นักเรียนทำงานเป็นกลุ่ม นักเรียนมีความสนใจในกิจกรรมการฝึกจิตภาวนาเพื่อทำให้จิตสงบ นักเรียนรู้สึกพอใจที่ครูจัดกิจกรรมให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการอภิปรายซักถามในชั้นเรียน นักเรียนชอบกิจกรรมการสวดมนต์เพื่อขัดเกลาจิตใจ ครูให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา

๖) ด้านการวัดและประเมินผล พบว่านักเรียนมีความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ด้านการวัดและประเมินผลโดยภาพรวม มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ทุกข้อมีความคิดเห็นในระดับมาก เรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ การวัดผลประเมินผลครูได้เน้นความรู้ความเข้าใจมากกว่าความจำ ครูได้มีการวัดผลและประเมินผลก่อนและหลังเรียนทุกหน่วยการเรียนรู้ ครูมีการทดสอบความรู้ได้หลากหลายหลายวิธี เพื่อพัฒนาการเรียนการสอน ครูแบ่งกลุ่มให้นักเรียนทำงานและประเมินการทำงานของนักเรียนเสมอ ครูแจ้งผลการวัดและประเมินให้นักเรียนทราบทุกครั้ง ครูมีการประเมินผลระหว่างเรียนรู้เป็นระยะ ๆ ด้วยการถามให้นักเรียนแสดงความคิดเห็น นักเรียนได้นำผล การประเมินของครูไปแก้ไขปรับปรุงการเรียนของตนเองอย่างต่อเนื่อง

๕.๑.๓ ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักเรียนต่อการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาโรงเรียนคำเตยอุบลรัตน์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๒ (จังหวัดนครพนม - มุกดาหาร) จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล ดังนี้

๑. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักเรียนต่อการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา จำแนกตามเพศทั้ง ๕ ด้าน โดยภาพรวม พบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ของนักเรียนจำแนกตามเพศ ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

๒. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักเรียนต่อการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา จำแนกตามอายุทั้ง ๕ ด้าน โดยภาพรวม พบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ของนักเรียนจำแนกตามอายุ ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

๓. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักเรียนต่อการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา จำแนกตามชั้นเรียนทั้ง ๕ ด้าน โดยภาพรวม พบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ของนักเรียนจำแนกตามชั้นเรียน แตกต่างกัน

อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ คือ ด้านเนื้อหาการเรียน ด้านกระบวนการเรียน ด้านสื่อการเรียน ด้านกิจกรรมการเรียน ด้านการวัดและประเมินผล ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

๕.๑.๔ ปัญหาอุปสรรคและแนวทางแก้ไขการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา โรงเรียนคำเตยอุปถัมภ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๒ (จังหวัดนครพนม - มุกดาหาร)

๑). ปัญหาอุปสรรคการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาโรงเรียนคำเตยอุปถัมภ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๒ (จังหวัดนครพนม - มุกดาหาร) ทั้ง ๕ ด้านได้ผลสรุปดังนี้

ด้านเนื้อหาการเรียน พบว่า อาจารย์ไม่ค่อยมีเวลามาสอนอาจจะสอนไม่ตรงกับหลักสูตรหรือสอนไม่ครบตามหลักสูตร ด้านเนื้อหาวิชาของหลักสูตร นักเรียนไม่ค่อยจำเพราะเนื้อหามากเกินไป

ด้านกระบวนการเรียน พบว่า เวลาเรียนยังไม่เพียงพอสำหรับการจัดการเรียนการสอน

ด้านสื่อการเรียน พบว่า หนังสือเกี่ยวกับวิชาพระพุทธศาสนายังไม่เพียงพอ และ ยังขาดสื่อการเรียนการสอนที่ทันสมัย

ด้านกิจกรรมการเรียน พบว่า กิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนมีค่อนข้างน้อยส่วนมากมีเพียงการเรียนในห้องเรียนเท่านั้น

การวัดและประเมินผล พบว่า คือ ครูไม่ค่อยแจ้งผลการเรียนการสอนให้นักเรียนทราบ

๒). แนวทางแก้ไขการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาโรงเรียนคำเตยอุปถัมภ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๒ (จังหวัดนครพนม - มุกดาหาร) ทั้ง ๕ ด้านได้ผลสรุปดังนี้

ด้านเนื้อหาการเรียน พบว่า อยากให้ครูอธิบายเพิ่มเติมขยายความยกตัวอย่างประกอบด้านเนื้อหาเพิ่ม

ด้านกระบวนการเรียน พบว่าอยากให้ครูแจ้งให้นักเรียนทราบเกี่ยวกับการจัดแผนการเรียนก่อนจัดการเรียนการสอนให้ชัดเจน

ด้านสื่อการเรียน พบว่าอยากได้หนังสือแบบเรียนเกี่ยวกับวิชาพระพุทธศาสนาเพิ่ม และ อยากให้ครูใช้สื่อช่วยสอนเช่นเทคโนโลยีที่ทันสมัยในการจัดการเรียนการสอน

ด้านกิจกรรมการเรียน พบว่า อยากให้มีกิจกรรมร่วมกับชุมชนที่จัดนอกห้องเรียน เพื่อเปลี่ยนบรรยากาศในการเรียน อยากให้มีการประยุกต์หลักธรรมกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในโลก

ด้านการวัดและประเมินผลพบว่า คือ อยากให้ครูแจ้งผลการวัดและประเมินผลเป็นระยะ

๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

๕.๒.๑ จากผลการวิจัยเรื่องนี้มีประเด็นที่น่าสนใจตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

นักเรียนมีความคิดเห็นต่อ การจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาโรงเรียนคำเตยอุปถัมภ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๒ (จังหวัดนครพนม - มุกดาหาร) โดยภาพรวม มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก สำหรับผลการพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าทุกข้ออยู่ในระดับมาก เรียงลำดับจากมากไปหาน้อยคือ ด้านการวัดและประเมินผล มีค่าเฉลี่ยสูงรองลงมา ด้านกิจกรรมการเรียน ด้านเนื้อหาการเรียน ด้านกระบวนการเรียน และด้านสื่อการเรียน ซึ่งมีประเด็นที่ควรนำมาอภิปรายดังต่อไปนี้

๑. **ด้านเนื้อหาการเรียน** พบว่านักเรียนมีความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาด้านเนื้อหาการเรียน โดยภาพรวม มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับเนื่องจากว่า เนื้อหามีสาระที่ผู้เรียนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน เนื้อหามีความเหมาะสมกับระดับชั้นเรียน เนื้อหาที่เรียนเป็นหลักการเกี่ยวกับวิชาพระพุทธศาสนามี ความเหมาะสมกับความสามารถของผู้เรียน เนื้อหามีหลักการมีความน่าสนใจ เนื้อหามีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การเรียนรู้ เนื้อหามีความเหมาะสมกับเวลาเรียน เนื้อหามีหัวข้อการเรียนลำดับการเรียนจากง่ายไปหายากได้อย่างเหมาะสม และ เนื้อหาการเรียนมีภาพประกอบและแบบฝึกหัดให้นักเรียนได้ทำอย่างเหมาะสม สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหานันต์ อมโร (สุภทธิ) ที่ได้วิจัยเรื่อง ความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อพระสอนศีลธรรมโรงเรียนสมุทรปราการอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ พบว่าด้านเนื้อหาการเรียน ของพระสอนศีลธรรม พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมากในโรงเรียนสมุทรปราการ อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการพบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เรียงจากมากไปหาน้อย ๓ ลำดับแรก คือ เนื้อหาสาระมีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนในการพัฒนานักเรียนให้เป็นคนดี เก่งและมีความสุข เนื้อหาสาระในการเรียนรู้เหมาะสมกับระดับชั้นเรียน และเนื้อหาสาระมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้รู้จักคิดและแก้ปัญหาชีวิต ส่วนข้อที่นักเรียนมีความเห็นน้อยที่สุด คือ เนื้อหาสาระที่ได้เรียนรู้กว้างเกินไปทำให้ยากต่อการค้นหาความรู้เพิ่มเติม

๒. **ด้านกระบวนการเรียน** พบว่านักเรียนมีความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ด้านกระบวนการเรียนโดยภาพรวม มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เนื่องจากว่า ครูให้นักเรียนซักถามข้อที่สงสัยในการเรียนทุกครั้ง บรรยากาศการเรียนการสอนครูเป็น

กัลยาณมิตรกับนักเรียนเสมอ การจัดการเรียนการสอนมีการนำเข้าสู่บทเรียนได้อย่างน่าสนใจ ครูนำเหตุการณ์ปัจจุบันมาเชื่อมโยงกับเนื้อหาวิชาพระพุทธศาสนาได้อย่างเหมาะสม การเรียนการสอนมีการแสดงสาธิตเช่นการไหว้การถวายของแก่พระสงฆ์ ครูจัดการเรียนการสอนให้นักเรียนมีส่วนร่วมอย่างสนุกสนานในห้องเรียน ครูได้มีการจัดการเรียนการสอนตรงกับเนื้อหาที่กำหนดไว้ และ ครูแจ้งให้นักเรียนทราบล่วงหน้าเกี่ยวกับเนื้อหาที่เรียน สอดคล้องกับงานวิจัย **พระชัยสถิตย์ นริสสุโร (ไตรรัตน์)** ที่วิจัยเรื่องการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนมัธยมวัดดาวคนอง เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร พบว่าด้านกระบวนการเรียนรู้ ในภาพรวมมีสภาพการจัดการเรียนการสอนอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ทุกข้อมีสภาพการจัดการเรียนการสอนอยู่ในระดับมาก ข้อที่มีสภาพการจัดการเรียนการสอนสูงสุด คือ นักเรียนคิดว่ากระบวนการเรียนการสอนเหมาะสมดี รองลงมา คือ นักเรียนมีความคิดที่ดีเกี่ยวกับกระบวนการเรียนการสอน กระบวนการนำเข้าสู่บทเรียนที่น่าสนใจ และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ การจัดการเรียนการสอนทำให้เข้าใจได้ดี ตามลำดับ

๓) ด้านสื่อการเรียน พบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ด้านสื่อการเรียน โดยภาพรวม มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เนื่องจากว่า สื่อช่วยสอนมีผลทำให้เข้าใจเนื้อหาการเรียนดียิ่งขึ้น การใช้สื่อคอมพิวเตอร์ช่วยให้นักเรียนสามารถสืบค้นการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาได้มากขึ้น ครูใช้สื่อประกอบการเรียนสอดคล้องกับเนื้อหาได้อย่างเหมาะสมและเข้าใจง่าย สื่อช่วยให้นักเรียนสามารถเข้าใจหลักคำสอนวิชาพระพุทธศาสนาดีขึ้น การใช้สื่อการสอนทำให้นักเรียนเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการเรียนดีขึ้น นักเรียนได้ใช้สื่อในการนำเสนองานอย่างมีประสิทธิภาพ ห้องเรียนมีอุปกรณ์การเรียนที่ส่งเสริมการเรียนการสอนได้เป็นอย่างดี ครูสามารถนำวัสดุบางอย่างในห้องเรียนมาเปลี่ยนเป็นสื่อการสอนได้สอดคล้องกับงานวิจัย **พระมหาณัฐฤกษ์ สุเมธ (ปัญญาพัฒนะนันท์)** ที่วิจัยเรื่อง การจัดการเรียนการสอน วิชาพระพุทธศาสนา โรงเรียนมัธยมศึกษา ในเขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ด้านการใช้สื่อการเรียน พบว่านักเรียนมีความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ด้านการใช้สื่อการเรียนการสอนโดยภาพรวม มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ทุกข้อมีความคิดเห็นในระดับมาก ข้อที่นักเรียนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ๓ ข้อแรก คือ ผู้เรียนนำความรู้จากสื่อการเรียนรู้อุปกรณ์ที่ใช้ในชีวิตจริง รองลงมาคือ ครูใช้สิ่งแวดล้อมเป็นสื่อการเรียนรู้นักเรียนคิดวิเคราะห์เรียนรู้ด้วยตนเองจากสภาพจริงสื่อการเรียนการสอนที่ใช้ไม่เหมาะสมกับเนื้อหาวิชาที่เรียนรู้ และครูนำสื่อที่อยู่ในสภาพแวดล้อมห้องของถิ่นหรือห้องเรียนมาใช้สอนได้อย่างเหมาะสมกับรายวิชา ข้อที่นักเรียนมีความเห็นมีค่าต่ำสุดคือครูใช้สื่อสิ่งพิมพ์หลากหลายในการเรียนรู้เช่น นิตยสาร หนังสือพิมพ์ หนังสือเรียน

๔) ด้านกิจกรรมการเรียน พบว่านักเรียนมีความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ด้านกิจกรรมการเรียนโดยภาพรวม มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เนื่องจากว่า

นักเรียนรู้สึกพอใจที่ครูการจัดกิจกรรมด้วยการพา นักเรียนไปศึกษานอกสถานที่ที่นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมเสริมการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาทุกครั้ง กิจกรรมการเรียนทำให้นักเรียนเกิดประสบการณ์สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตได้ นักเรียนชอบกิจกรรมการเรียนที่ครูจัดให้นักเรียน ทำงานเป็นกลุ่ม นักเรียนมีความสนใจในกิจกรรมการฝึกจิตภาวนาเพื่อทำให้จิตสงบ นักเรียนรู้สึกพอใจที่ครูจัดกิจกรรมให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการอภิปรายซักถามในชั้นเรียน นักเรียนชอบกิจกรรมการสวดมนต์เพื่อขัดเกลาจิตใจ ครูให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาสอดคล้องกับงานวิจัย **พระเลื่อน อมโร (สิงห์เจริญ)** ที่วิจัยเรื่องการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาโรงเรียนวัดบางนาค เขตบางนา กรุงเทพมหานครด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน พบว่า นักเรียนให้ความสำคัญ ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก และกิจกรรมการเรียนการสอนตรงตามกับมาตรฐานตัวชี้วัดตามหลักสูตรแกนกลางสถานศึกษา อยู่ในระดับมาก รองลงมา คือ กิจกรรมการเรียนการสอนสอดคล้องกับเนื้อหาในหลักสูตรการเรียนการสอน อยู่ในระดับมาก กิจกรรมการเรียนการสอนครูให้นักเรียนได้ฝึกสมาธิก่อนเข้าการเรียนทุกครั้ง อยู่ในระดับมาก และให้ความสำคัญน้อย คือ กิจกรรมการเรียนการสอน มีวิทยากรมาบรรยาย เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาอย่างสม่ำเสมอ อยู่ในระดับมาก

๕) ด้านการวัดและประเมินผล พบว่านักเรียนมีความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ด้านการวัดและประเมินผล โดยภาพรวม มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เนื่องจากว่า การวัดผลประเมินผลครูได้เน้นความรู้ความเข้าใจมากกว่าความจำ ครูได้มีการวัดผลและประเมินผลก่อนและหลังเรียนทุกหน่วยการเรียนรู้ ครูมีการทดสอบความรู้ได้หลากหลาย วิธี เพื่อพัฒนาการเรียนการสอน ครูแบ่งกลุ่มให้นักเรียนทำงานและประเมินการทำงานของนักเรียนเสมอ ครูแจ้งผลการวัดและประเมินให้นักเรียนทราบทุกครั้ง ครูมีการประเมินผลระหว่างเรียนรู้เป็นระยะ ๆ ด้วยการถามให้นักเรียนแสดงความคิดเห็น นักเรียนได้นำผล การประเมินของครูไปแก้ไขปรับปรุงการเรียนของตนเองอย่างต่อเนื่องสอดคล้องกับงานวิจัย **พระอุเทน อุเทน (สารวยกุล)** ที่วิจัยเรื่องความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการบริหารงานวิชาการ โรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี พบว่า ด้านการวัดและประเมินผล โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อจากมากไปหาน้อย ๓ อันดับแรก คือ การวัดผลและประเมินผลเน้นความก้าวหน้า ความพยายาม และความตั้งใจในการเรียนของนักเรียน นักเรียนได้นำผลการเรียนแต่ละครั้งไปปรับปรุงพัฒนาการเรียนอยู่เสมอ และมีความยุติธรรมในการวัดและประเมินผล ตามลำดับ

๕.๒.๒ อภิปรายผลการเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาโรงเรียนคำเตยอุปถัมภ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๒ (จังหวัดนครพนม - มุกดาหาร) ได้ดังนี้

๑. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักเรียนต่อการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา จำแนกตามเพศทั้ง ๕ ด้าน โดยภาพรวม พบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ของนักเรียนจำแนกตามเพศ ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ เป็นเพราะว่านักเรียนมีเพศต่างกันมีความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนการสอนทั้ง ๕ ด้าน คือด้านเนื้อหาการเรียน ด้านกระบวนการเรียน ด้านสื่อการเรียน ด้านกิจกรรมการเรียน ด้านการวัดและประเมินผลทั้งสองเพศได้ทำการจัดการเรียนการสอนอย่างเท่าเทียมกัน

๒. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักเรียนต่อการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา จำแนกตามอายุทั้ง ๕ ด้าน โดยภาพรวม พบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ของนักเรียนจำแนกตามอายุ ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ เป็นเพราะว่านักเรียนมีอายุต่างกันมีความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนการสอนทั้ง ๕ ด้าน คือด้านเนื้อหาการเรียน ด้านกระบวนการเรียน ด้านสื่อการเรียน ด้านกิจกรรมการเรียน ด้านการวัดและประเมินผลได้ทำการจัดการเรียนการสอนในรูปแบบเดียวกัน

๓. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักเรียนต่อการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา จำแนกตามชั้นเรียนทั้ง ๕ ด้าน โดยภาพรวม พบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของนักเรียนจำแนกตามชั้นเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ เป็นเพราะว่านักเรียนมีชั้นเรียนต่างกันมีความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนการสอนทั้ง ๕ ด้าน คือด้านเนื้อหาการเรียน ด้านกระบวนการเรียน ด้านสื่อการเรียน ด้านกิจกรรมการเรียน ด้านการวัดและประเมินผลทั้งสามชั้นเรียนได้ทำการจัดการเรียนการสอนในรูปแบบเดียวกันจึงทำให้นักเรียนที่มีชั้นเรียนมีความคิดเห็นต่างกัน

๕.๒.๒ อภิปรายผล ปัญหาอุปสรรคและแนวทางแก้ไข การจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาโรงเรียนคำเตยอุปถัมภ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๒ (จังหวัดนครพนม - มุกดาหาร)

ด้านเนื้อหาการเรียน พบว่า ปัญหาอุปสรรคการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา อาจารย์ไม่ค่อยมีเวลามาสอนอาจจะสอนไม่ตรงกับหลักสูตรหรือสอนไม่ทัน ด้านเนื้อหาวิชาของหลักสูตร นักเรียนไม่ค่อยจำเพราะเนื้อหาเยอะไป ดังนั้นจึงมีข้อเสนอแนะ จากความคิดเห็นของนักเรียน อยากให้ครูอธิบายเพิ่มเติมขยายความยกตัวอย่างประกอบด้านเนื้อหาเพิ่ม

ด้านกระบวนการเรียน พบว่า ปัญหาอุปสรรคการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา เวลาเรียนยังไม่เพียงพอสำหรับการจัดการเรียนการสอน ดังนั้นจึงมีข้อเสนอแนะ

จากความคิดเห็นของนักเรียน อยากให้ครูแจ้งให้นักเรียนทราบเกี่ยวกับการจัดแผนการเรียนก่อนจัดการเรียนการสอนที่ชัดเจน

ด้านสื่อการเรียน พบว่า ปัญหาอุปสรรคการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา หนังสือเกี่ยวกับวิชาพระพุทธศาสนายังไม่เพียงพอ และ ยังขาดสื่อการเรียนการสอนที่ทันสมัย ดังนั้นจึงมีข้อเสนอแนะ จากความคิดเห็นของนักเรียน อยากได้หนังสือแบบเรียนเกี่ยวกับวิชาพระพุทธศาสนาเพิ่ม อยากให้ครูใช้สื่อช่วยสอนเช่นเทคโนโลยีที่ทันสมัย

ด้านด้านกิจกรรมการเรียน พบว่า อุปสรรคการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา กิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนมีค่อนข้างน้อยส่วนมากมีเพียงการเรียนในห้องเรียนเท่านั้น ดังนั้นจึงมีข้อเสนอแนะ จากความคิดเห็นของนักเรียน อยากให้มีกิจกรรมร่วมกับชุมชนที่จัดนอกห้องเรียนเพื่อเปลี่ยนบรรยากาศในการเรียน อยากให้มีการประยุกต์หลักธรรมกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในโลก

การวัดและประเมินผล พบว่า อุปสรรคการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา คือ ครูไม่ค่อยแจ้งผลการเรียนการสอนให้นักเรียนทราบ ดังนั้นจึงมีข้อเสนอแนะ จากความคิดเห็นของนักเรียน อยากให้ครูแจ้งผลการวัดและประเมินผลเป็นระยะ

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ด้านเนื้อหาการเรียน อาจารย์ต้องสอนให้ครบตามเวลาหลักสูตรที่กำหนดเอาไว้ เพราะเนื้อหาวิชาของหลักสูตร นักเรียนไม่ค่อยจำเพราะเนื้อหาอาจเยอะไป ดังนั้นครูต้องอธิบายเพิ่มเติมขยายความยกตัวอย่างประกอบด้านเนื้อหาเพิ่มเพื่อให้นักเรียนเข้าใจง่ายขึ้น

ด้านกระบวนการเรียน เวลาเรียนยังอาจไม่เพียงพอสำหรับจัดการเรียนการสอน ครูควรแจ้งให้นักเรียนทราบเกี่ยวกับการจัดแผนการเรียนก่อนจัดการเรียนการสอนที่ชัดเจน เพื่อให้นักเรียนได้วางแผนในการศึกษาด้วยตนเองมากขึ้น

ด้านสื่อการเรียน ครูอาจจัดหาหนังสือเกี่ยวกับวิชาพระพุทธศาสนาให้เพียงพอ และ จัดหาสื่อการเรียนการสอนที่ทันสมัย เช่นเทคโนโลยีที่ทันสมัยช่วยสอนเพื่อให้นักเรียนได้เห็นภาพและเท่าทันกับเหตุการณ์

ด้านด้านกิจกรรมการเรียน ครูควรจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนเพิ่มขึ้น เช่นมีกิจกรรมร่วมกับชุมชนที่จัดนอกห้องเรียนเพื่อเปลี่ยนบรรยากาศในการเรียน เพื่อให้นักเรียนเกิดประสบการณ์และสามารถประยุกต์ใช้กับชีวิตได้

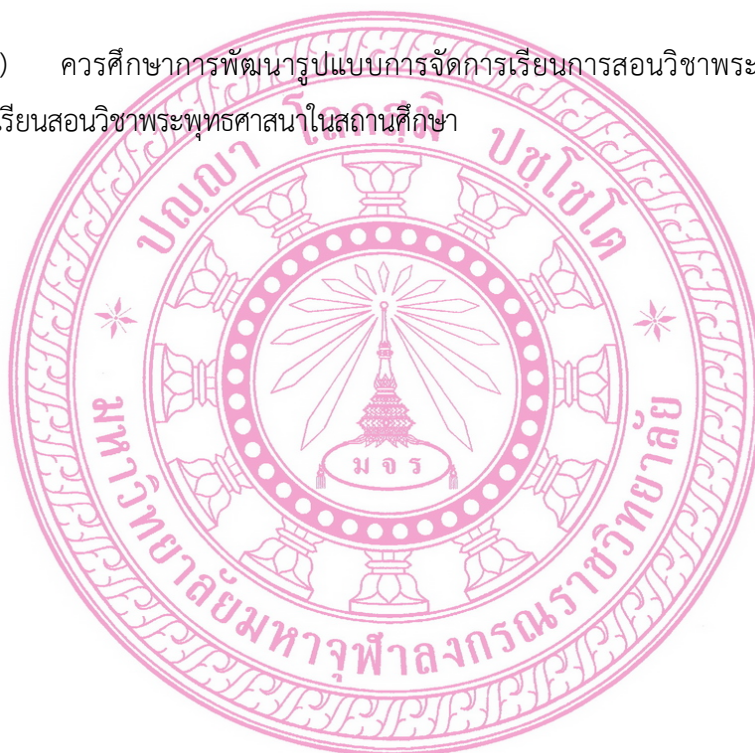

การวัดและประเมินผล ครูควรแจ้งผลการเรียนการสอนให้นักเรียนทราบเป็นระยะเพื่อให้นักเรียนได้รับทราบผลการเรียนของตนเองเพื่อนำไปปรับปรุงตนเองในการเรียนให้ได้ผลดียิ่งขึ้น

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

๑) ควรมีการวิจัยเชิงคุณภาพเกี่ยวกับความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการบริหารงานวิชาการ โรงเรียนมัธยมศึกษากรณีศึกษาเกี่ยวกับสถานศึกษาที่ประสบความสำเร็จในการบริหารงานวิชาการ

๒) ควรศึกษาการพัฒนาารูปแบบการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาเพื่อเป็นรูปแบบการเรียนสอนวิชาพระพุทธศาสนาในสถานศึกษา

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย :

(๑) หนังสือ

(ก) ข้อมูลวิทยุภูมิ

- กรมวิชาการกระทรวงศึกษาธิการ. ศูนย์พัฒนาหนังสือชุดฝึกอบรมวิทยากรแกนนำหลักสูตร การศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช ๒๕๔๔ เรื่องการพัฒนาสื่อการสอน ชุดที่ ๑๓. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าพาสต์ภัณฑ์, ๒๕๔๕.
- _____, ผลการจัดการเรียนการสอนรายวิชาพระพุทธศาสนา. กรุงเทพมหานคร : cursภา ลาดพร้าว, ๒๕๓๗.
- _____, หลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. ๒๕๒๑ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๓๓). กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๒.
- กาญจนา ศรีภาพสินธุ์. การบริหารกิจกรรมนักเรียน. กรุงเทพมหานคร : ภาควิชาการบริหาร การศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, ๒๕๓๕.
- กิดานันท์ มลิทอง. เทคโนโลยีการศึกษาร่วมสมัย. กรุงเทพมหานคร: เอ็ดดิสันเพรสไฟร์ดิกส์, ๒๕๔๐.
- กุลชลี คำชาย. ครูยุคใหม่ คิดใหม่ ทำใหม่. บัญญัติ ๑๐ ประการ. กรุงเทพมหานคร: เอกซ์เปอร์เนท , ๒๕๔๐.
- จันทรานี สงวนนาม. ทฤษฎีและแนวปฏิบัติในการบริหารสถานศึกษา. กรุงเทพฯ : บริษัทบุ๊คพอยท์ จำกัด, ๒๕๕๑.
- ชม ภูมิภาค. สื่อการศึกษา. วารสารเทคโนโลยีสื่อสารการศึกษา. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ ประสานมิตร, ๒๕๔๔.
- ชัยยงค์ พรหมวงศ์. ระบบสื่อการสอน. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๐.
- ชาญชัย อาจิณสมอาจารย์. การบริหารการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์สื่อเสริม กรุงเทพมหานคร, ๒๕๓๘.
- ชาติ แจ่มนุช และคณะ. นักเรียนเป็นศูนย์กลางคืออย่างไร. เอกสารอัดสำเนา. มปป. การปฏิรูปการ เรียนรู้ ผู้เรียนสำคัญที่สุด, ๒๕๔๓.
- ไชยยศ เรืองสุวรรณ. เทคโนโลยีการสอน การออกแบบและพัฒนา. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๓.
- ดุขฎี สีสถาวรศักดิ์. แนวทางการส่งเสริมจริยธรรมและสร้างค่านิยมทางศาสนา. กรุงเทพมหานคร: ชุมชน สหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, ๒๕๒๔.

- ฐาปณีย์ ธรรมเมธา. **สื่อการศึกษาเบื้องต้น**. นครปฐม : ภาควิชาเทคโนโลยีการศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๓๙.
- ถวิล อรัญเวศ. **คู่มือครูพระช่วยสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร** กรุงเทพมหานคร: ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย; ๒๕๓๔.
- ทัศนีย์ ศุภเมธี. **พฤติกรรมการสอนวิชาภาษาไทยระดับมัธยมศึกษา**. กรุงเทพมหานคร : สถาบันราชภัฏธนบุรี, ๒๕๓๓ .
- ทินพันธ์ นาคะตะ. **พระพุทธศาสนากับสังคมไทย**. กรุงเทพมหานคร : สหายบล็อกและการพิมพ์, ๒๕๔๓.
- ทิตนา แชมมณี. **แนวการสอนวิชาภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าไปรษณีย์ (ร.ส.พ.), ๒๕๕๑.
- ธีระวุฒิ ประทุมพรรัตน์. **การบริหารกิจกรรมนักเรียน**. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๔.
- นิคม ทาแดง. **กอบกุล ปราบประชา. และอำนาจ เดชชัยศรี. ชุดฝึกหัดอบรมครู, ประมวลสาระเรื่องเทคโนโลยี การศึกษาเพื่อการเรียนรู้**. กรุงเทพมหานคร: ภาพพิมพ์, ๒๕๔๖.
- นิพนธ์ กิनावงศ์. **หลักเบื้องต้นเกี่ยวกับการบริหารโรงเรียนและการนิเทศการศึกษา**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์พิมพ์เนศ, ๒๕๓๓.
- โนรี ใจใส. **คู่มือการวัดและการประเมินผลการเรียนรู้**. สุราษฎร์ธานี : มหาวิทยาลัย สงขลานครินทร์, ๒๕๕๒.
- บุญชม ศรีสะอาด. **การพัฒนาการสอน**. กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น, ๒๕๓๗.
- บุญเลี้ยง ทุมทอง. **พัฒนาหลักสูตร**. กรุงเทพมหานคร : บริษัทแอคทีฟ พรีน จำกัด, ๒๕๕๓.
- บุญเรียง ขจรศีล. **วิจัยทางการศึกษา**. กรุงเทพมหานคร : พิสิกส์เซ็นเตอร์, ๒๕๓๐.
- บรรพต สุวรรณประเสริฐ. **การพัฒนาหลักสูตรโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ**. เชียงใหม่ : The Knowledge Center, ๒๕๔๔.
- ปรัชญา ใจสะอาด. **บทเรียนสำเร็จรูปและเครื่องช่วยสอน**. ๒๕๒๓.
- ประกอบ กรรณสูตร. **สถิติเพื่อการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร : ด้านสุทธาการพิมพ์, ๒๕๔๒.
- ประดิษฐ์ พรหมเสนา. **การจัดสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม**. กรุงเทพมหานคร: ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, ๒๕๒๓.
- ประเวศ วะสี. **การพัฒนากระบวนการเรียนรู้แบบพุทธ**. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิสดศรี-สฤษดิ์วงศ์, ๒๕๔๖.

- ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. การบริหารงานวิชาการ. กรุงเทพมหานคร: สหมิตรออฟเซต, ๒๕๓๕.
- ปองสุข คุ่มภัย. การศึกษาสภาพและปัญหาการใช้สื่อการเรียนการสอนของอาจารย์ในโปรแกรม
 วิชานิเทศศาสตร์กรณีศึกษา : สถาบันราชภัฏ ๖ แห่งในเขตกรุงเทพมหานคร.
 วิทยานิพนธ์ครุศาสตร์อุตสาหกรรมมหาบัณฑิตมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระเจ้าเกล้าธนบุรี,
 ๒๕๔๕.
- เป็รื่อง กุมาท. แนวทางการส่งเสริมจริยธรรมและสร้างค่านิยมทางศาสนา. กรุงเทพมหานคร: ชุมชุม
 สหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, ๒๕๒๖.
- พระเทพโสภณ(ประยูร ธมมจิตโต). กรอบความคิดในการจัดทำสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา
 ในหลักสูตรใหม่, กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). กระบวนการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาคนสู่ประชาธิปไตย.
 กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๔๓.
- ภาวิดา ธาราศรีสุทธิ, การจัดการและบริหารงานวิชาการ. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์
 มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๐.
- รุ่งทิวา จักรกร, วิธีสอนทั่วไป. กรุงเทพมหานคร : คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒป
 ระสานมิตร, ๒๕๒๘.
- วรสุดา บุญยไวโรจน์. การวัดผลประเมินผลในหลักและแนวปฏิบัติในโรงเรียนประถมศึกษา.
 กรุงเทพมหานคร: วัฒนาพานิช, ๒๕๒๖.
- วไลพร ใจเที่ยง. หลักการสอน. กรุงเทพมหานคร : กองส่งเสริมวิทยฐานะครูกรมการฝึกหัดครู,
 ๒๕๓๐.
- วไลพร คุณุณทัย. หลักการสอน. กรุงเทพมหานคร : กองส่งเสริมวิทยฐานะครูกรมการฝึกหัดครู,
 ๒๕๓๐.
- วศิน กาญจนวงษ์ชัยกุล. การวัดผลและการประเมินผลการศึกษา. คณะครุศาสตร์: มหาวิทยาลัยมหา
 จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔.
- วาสนา ชาวหา. สื่อการเรียนการสอน. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๓.
- วารินทร์ รัชมีพรหม. การออกแบบและพัฒนาระบบการสอน. ภาควิชาเทคโนโลยีทางการศึกษา
 มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร. กรุงเทพมหานคร, ๒๕๔๒.
- วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา. งานบุคลากรกิจการนักเรียน. กรุงเทพมหานคร : ภาควิชาอุดมศึกษา
 คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๐.
- วัลลภ กันทรัพย์. ข้อคิดเบื้องต้นในการสอนและการสอนที่เน้นกระบวนการ. กรุงเทพมหานคร: กรม
 วิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๓๔.

- วีระยุทธ วิเชียรโชติ. **แนวทางการส่งเสริมจริยธรรมและสร้างค่านิยมทางศาสนา**. กรุงเทพมหานคร: ชุมนุม สหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, ๒๕๒๖.
- สวัสดิ์ สายประสิทธิ์. มงคล สำอาง และสมบุญ วัฒนวรพงศ์. **คู่มือสอบและปฏิบัติราชการ ตำแหน่งครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ ผู้อำนวยการโรงเรียน หัวหน้าการประถมศึกษา อำเภอ/กิ่งอำเภอ ผู้อำนวยการการประถมศึกษาจังหวัด และผู้ช่วยฯ ทุกตำแหน่ง**. กรุงเทพมหานคร: มิตรสัมพันธ์กราฟฟิคอาร์ต, ๒๕๓๕.
- สมพร จารุณี. **การจัดทำการเลือก และการใช้สื่อการเรียนการสอน**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๓๕.
- สัน ธรรมบำรุง. **หลักการนิเทศการสอนวิทยาลัยครูเพชรบุรีวิทยาลงกรณ์**. เพชรบุรี : สำนักพิมพ์คอมแพคท์ พรินท์ จำกัด, ๒๕๔๘.
- สาโรช บัวศรี. **แนวทางการส่งเสริมจริยธรรมและสร้างค่านิยมทางศาสนา**. กรุงเทพมหานคร: ชุมนุม สหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, ๒๕๒๖.
- แสง จันทร์งาม . **แนวทางการส่งเสริมจริยธรรมและสร้างค่านิยมทางศาสนา**. กรุงเทพมหานคร: ชุมนุม สหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, ๒๕๒๖.
- สุทัศน์พงษ์ กุลบุตร. **การปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมให้แก่นักศึกษา**. (ศูนย์ศิลปวัฒนธรรม : มหาวิทยาลัยศรีปทุม, ๒๕๕๐.
- สุมน อมรวิวัฒน์. **การพัฒนาการเรียนรู้ตามหลักพุทธศาสตร์**. ทักษะบวณการเผชิญสถานการณ์ . กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๔๒.
- สุมิตร คุณานุกร. **หลักสูตรและการสอน**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชวนพิมพ์, ๒๕๒๘.
- สุวิทย์ มูลคำ และอรทัย มูลคำ. **๒๐ วิธีจัดการเรียนรู้**. กรุงเทพมหานคร : ภาพพิมพ์, ๒๕๔๕.
- สุวริย์ศิริ โภคารภิมย์. **การวิจัยทางการศึกษา**. ลพบุรี : ฝ่ายเอกสารการพิมพ์ สถาบันราชภัฏเทพสตรี, ๒๕๔๖.
- สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. **คู่มือปฏิบัติงานตามระเบียบคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติว่าด้วยกลุ่มโรงเรียนประถมศึกษา พ.ศ. ๒๕๓๔**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ - ลาดพร้าว, ๒๕๓๖.
- อาภรณ์ ใจเที่ยง. **หลักการสอน (ฉบับปรับปรุง)**. กรุงเทพมหานคร : โอ.เอส.พรินต์ติ้งเฮ้าส์, ๒๕๕๓.
- อาภรณ์ ใจเที่ยง. **หลักการสอน**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๗.
- อำนวยการ ทะพิงค์แก. **ปัญหาจริยธรรมในสังคมไทยในทัศนะของนักการศึกษา**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๒๒.

(๒) วิทยานิพนธ์

กาญจนา เวชยนต์. “ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาการเรียนการสอนจริยศึกษาของครูสังคมศึกษาและนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ ในโรงเรียนรัฐบาลและโรงเรียนราษฎร์ เขตกรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์ **ครุศาสตรมหาบัณฑิต.บัณฑิตวิทยาลัย** : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๕.

จรัล กาอินทร์. ปัญหาการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น อำเภอเมืองปาน จังหวัดลำปาง. **การค้นคว้าแบบอิสระศึกษาศาสตรมหาบัณฑิตบัณฑิตวิทยาลัย** : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๐.

จุฑารัตน์ อินทะแสน. “การศึกษาการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนนาร่องการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช ๒๕๔๔ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา ๕”, วิทยานิพนธ์ **ครุศาสตรมหาบัณฑิต.บัณฑิตวิทยาลัย** : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๕.

ฉวีวรรณ ยะสุรินทร์. “การพัฒนาหน่วยการเรียนการสอนเรื่อง พระพุทธศาสนาสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔”, วิทยานิพนธ์ **ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต.บัณฑิตวิทยาลัย** : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๐.

นงลักษณ์ จันท์แสนโรจน์. “ปัญหาการเรียนการสอนพระพุทธศาสนาของครูและนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ในเขตกรุงเทพมหานคร”, **ปริญญาานิพนธ์ ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต.บัณฑิตวิทยาลัย** : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๓๒.

นรา ตรี ธัญญา. “การศึกษาการนำหลักธรรมวิชาพระพุทธศาสนาไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ที่สัมพันธ์กับชีวิตประจำวันของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ ในโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดชัยภูมิ”, วิทยานิพนธ์ **ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต.บัณฑิตวิทยาลัย** : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๓.

ปองสุข คุ่มภัย. การศึกษาสภาพและปัญหาการใช้สื่อการเรียนการสอนของอาจารย์ในโปรแกรมวิชา นิเทศศาสตร์กรณีศึกษา : สถาบันราชภัฏ ๖ แห่งในเขตกรุงเทพมหานคร. **วิทยานิพนธ์ ครุศาสตร์อุตสาหกรรมมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระเจ้าเกล้าธนบุรี**, ๒๕๔๕.

ปรีชา ปรีชาน (แสงราม). “การศึกษาปัญหาการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในสถานศึกษา : กรณีศึกษาโรงเรียนสตรีวัดระฆัง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์ **ครุศาสตร มหาบัณฑิต.บัณฑิตวิทยาลัย** : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.

- พนิดา ลินสุวรรณ. วีระวัฒน์ พูลทวี และอัญชลี เศรษฐเสถียร, “สภาพการเรียนการสอนวิชา พระพุทธศาสนาตามหลักสูตรมัธยมศึกษาพุทธศักราช ๒๕๒๔ของครูผู้สอนระดับ มัธยมศึกษาตอนปลาย เขตการศึกษา ๘”, **วิทยานิพนธ์ ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๓๒.
- พระชัยสฤชดี นริสสุโร (ไตรรัตน์) .“การจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนมัธยมวัด ดาวคนอง เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร”, **วิทยานิพนธ์ พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, บัณฑิต วิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.
- พระมหาณัฐกฤษฏ์ สุเมโธ (ปัญญาพัฒนะนันท์) .“การจัดการเรียนการสอน วิชา พระพุทธศาสนาโรงเรียนมัธยมศึกษา เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร”, **วิทยานิพนธ์ พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**.บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ ราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.
- พระมหาบุญชัย ปภัสสรเมธี (จูแวน).ศึกษาศภาพการดำเนินงานการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลีของสำนักเรียนในเขตกรุงเทพมหานคร. **ปริญญาานิพนธ์ ก.ศ.ม.**การบริหาร การศึกษา : บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๑.
- พระมหานันต์ อมโร (สุฤทธิ์) .“ความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อพระสอนศีลธรรมโรงเรียน สมุทรปราการอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ”, **วิทยานิพนธ์ พุทธศาสตรมหาบัณฑิต** , บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.
- พระสุรชัย สุรชัย (หงษ์ตระกูล).ทัศนคติของนักเรียนที่มีต่อการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมใน โรงเรียนประถมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี.**วิทยานิพนธ์ พุทธศาสตร มหาบัณฑิต**.การบริหารการศึกษา : บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช วิทยาลัย, ๒๕๕๕.
- พระเลื่อน อมโร (สิงห์เจริญ) .“การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาโรงเรียน วัดบาง นานอก เขตบางนา กรุงเทพมหานคร”, **วิทยานิพนธ์ พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, บัณฑิต วิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖.
- พระอุเทน อุเทโน (สำรวญกุล) .“ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการบริหารงานวิชาการโรงเรียน มัธยมศึกษา อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี”, **วิทยานิพนธ์ พุทธศาสตร มหาบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.
- พัฒนา จันทนา. “ความคิดเห็นของนักเรียนเขตพื้นที่การศึกษา ๘ เกี่ยวกับการเรียนการสอนวิชา พระพุทธศาสนา ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น”, **วิทยานิพนธ์ ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย :มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๓๒.

เพ็ญจันทร์ กู้ประเสริฐ. “การสอนศิลปกรรมในโรงเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา”, *วิทยานิพนธ์ ครุศาสตร์มหาบัณฑิต.บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๒.*

ยุพดี ลิ้มอรุณ. ปัญหาและความคิดเห็นในการสอนวิชากิจกรรมนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น เขตกรุงเทพมหานคร. *ปริญญาานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพมหานคร. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, ๒๕๒๖.*

วิสิษฐ์ ปิดกันภัย. ปัญหาและแนวทางการพัฒนาการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอเมืองระยอง. *วิทยานิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต.สาขาวิชาบริหารการศึกษาบัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๔๖.*

สุรเดช บัวหลวง. “ปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาการปฏิบัติงานวิชาการของโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดหนองคาย”, *วิทยานิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต.บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๒.*

อรจรรย์ ณ ตะกั่วทุ่ง อ่างถึงโน ปรีชัย โล่ชัย. “การบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาชั้นพื้นฐานตามทัศนะของหัวหน้างานวิชาการสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษายะลา เขต ๒”, *วิทยานิพนธ์ ครุศาสตร์มหาบัณฑิต.บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา, ๒๕๕๒.*

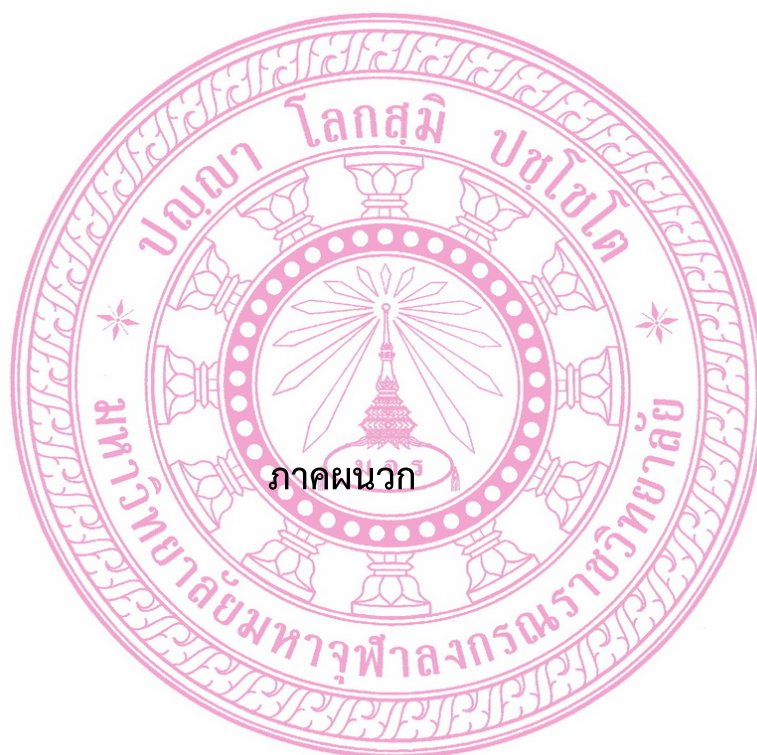
เอน่ง คุ่มคง. “การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ โดยการสอนแบบพุทธวิธี”, *ปริญญาานิพนธ์ ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต.บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๐.*

(๓) ภาษาอังกฤษ :

Cronbach, Lee J. *Essentials of psychological testing*.4ed. New York: Harper & Row, 1971.

Gagne. R. M.,*The Conditions of Learning and Theory of Instruction*, 4th ed. New York : Educational Technology Publication 1985.

ภาคผนวก ก
แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย
เรื่อง
การจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาโรงเรียนมัธยม คำเตยอุบลมภ์
อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม

*****

คำชี้แจง

แบบสอบถามนี้ มีจุดประสงค์เพื่อการวิจัย เรื่องการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาโรงเรียนมัธยมคำเตยอุบลมภ์ อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม แบบสอบถามแบ่งออกเป็น ๓ ตอน คือ

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ ๒ แบบสอบถามเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาโรงเรียนมัธยมคำเตยอุบลมภ์ อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม

ตอนที่ ๓ แบบสอบถามปลายเปิดเพื่อให้ผู้ตอบแบบสอบถามสะท้อนปัญหาอุปสรรค และเสนอแนะแนวทางการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาโรงเรียนมัธยม คำเตยอุบลมภ์ อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม

ในการตอบแบบสอบถาม ขอความกรุณาท่านได้โปรดตอบข้อความทุกข้อ ในการแปลผลวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยจะแปลผลโดยภาพรวมทั่วไป อีกทั้งคำตอบของท่านจะถูกเก็บรักษาไว้เป็นความลับ ดังนั้นการตอบแบบสอบถามนี้จะไม่มีการเปิดเผยต่อตัวท่านหรือโรงเรียนของท่านแต่ประการใด

ผู้วิจัยหวังว่าจะได้รับความร่วมมือจากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความร่วมมืออย่างดียิ่งจากทุกท่าน

พระสำเร็จ สิริธมโม (ดวงบุปผา)
นิสิตปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไป

คำชี้แจง โปรดใส่เครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง ที่ตรงกับสถานภาพของท่าน

๑. เพศ

 ชาย หญิง

๒. อายุ

 ๑๔-๑๕ ปี ๑๖-๑๗ ปี ๑๘ ปีขึ้นไป

๓. ระดับชั้นที่เรียน

 มัธยมศึกษาปีที่ ๔ มัธยมศึกษาปีที่ ๕ มัธยมศึกษาปีที่ ๖

ตอนที่ ๒ ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา
โรงเรียนมัธยมคำเตยอุบลรัตน์ อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน ช่องระดับการปฏิบัติตามความเป็นจริง

เห็นด้วยมากที่สุด

ให้ค่าเท่ากับ ๕

เห็นด้วยมาก

ให้ค่าเท่ากับ ๔

เห็นด้วยปานกลาง

ให้ค่าเท่ากับ ๓

เห็นด้วยน้อย

ให้ค่าเท่ากับ ๒

เห็นด้วยน้อยที่สุด

ให้ค่าเท่ากับ ๑

ข้อ	การจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา	ระดับความคิดเห็น				
		๕	๔	๓	๒	๑
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
	๑. ด้านเนื้อหาการเรียน					
๑	เนื้อหาที่มีความเหมาะสมกับเวลาเรียน					
๒	เนื้อหาที่เรียนเป็นหลักธรรมเกี่ยวกับวิชาพระพุทธศาสนามีความเหมาะสมกับความสามารถของผู้เรียน					
๓	เนื้อหาที่มีความเหมาะสมกับระดับชั้นเรียน					
๔	เนื้อหาที่มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การเรียนรู้					
๕	เนื้อหาที่มีสาระที่ผู้เรียนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน					
๖	เนื้อหาที่มีหัวข้อการเรียนลำดับการเรียนจากง่ายไปหายากได้อย่างเหมาะสม					
๗	เนื้อหาที่มีหลักธรรมมีความน่าสนใจ					
๘	เนื้อหาการเรียนมีภาพประกอบและแบบฝึกหัดให้นักเรียนได้ทำอย่างเหมาะสม					
	๒. ด้านกระบวนการเรียน					
๙	ครูแจ้งให้นักเรียนทราบล่วงหน้าเกี่ยวกับเนื้อหาที่เรียน					
๑๐	ครูได้มีการจัดการเรียนการสอนตรงกับเนื้อหาที่กำหนดไว้					
๑๑	การจัดการเรียนการสอนมีการนำเข้าสู่บทเรียนได้อย่างน่าสนใจ					

ข้อ	การจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา	ระดับความคิดเห็น				
		๕	๔	๓	๒	๑
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
	ด้านกระบวนการเรียน(ต่อ)					
๑๒	ครูนำเหตุการณ์ปัจจุบันมาเชื่อมโยงกับเนื้อหาวิชาพระพุทธศาสนาได้อย่างเหมาะสม					
๑๓	บรรยากาศการเรียนการสอนครูเป็นกัลยาณมิตรกับนักเรียนเสมอ					
๑๔	การเรียนการสอนมีการแสดงสาธิตเช่นการไหว้การถวายสังฆทานให้นักเรียนดูได้เหมาะสมกับเนื้อหา					
๑๕	ครูจัดการเรียนการสอนให้นักเรียนมีส่วนร่วมอย่างสนุกสนานในห้องเรียน					
๑๖	ครูให้นักเรียนซักถามข้อสงสัยในการเรียนทุกครั้ง					
	๓. ด้านสื่อการเรียน					
๑๗	ครูสามารถนำวัตถุบางอย่างในห้องเรียนมาเปลี่ยนเป็นสื่อการสอนได้					
๑๘	นักเรียนได้ใช้สื่อในการนำเสนออย่างมีประสิทธิภาพ					
๑๙	การใช้สื่อคอมพิวเตอร์ช่วยช่วยให้นักเรียนสามารถสืบค้นการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาได้มากขึ้น					
๒๐	ครูใช้สื่อประกอบการเรียนสอดคล้องกับเนื้อหาได้อย่างเหมาะสมและเข้าใจง่าย					
๒๑	สื่อช่วยให้นักเรียนสามารถเข้าใจหลักคำสอนวิชาพระพุทธศาสนาดีขึ้น					
๒๒	ห้องเรียนมีอุปกรณ์การเรียนที่ส่งเสริมการเรียนการสอนได้เป็นอย่างดี					

ข้อ	การจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา	ระดับความคิดเห็น				
		๕	๔	๓	๒	๑
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
	ด้านสื่อการเรียน(ต่อ)					
๒๓	การใช้สื่อการสอนทำให้นักเรียนเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม การเรียนรู้ดีขึ้น					
๒๔	สื่อช่วยสอนมีผลทำให้เข้าใจเนื้อหาการเรียนดียิ่งขึ้น					
	๔. ด้านกิจกรรมการเรียน					
๒๕	นักเรียนชอบกิจกรรมการเรียนที่ครูจัดให้นักเรียน ทำงานเป็นกลุ่ม					
๒๖	กิจกรรมการเรียนทำให้นักเรียนเกิดประสบการณ์ สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตได้					
๒๗	ครูให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมทาง พระพุทธศาสนา					
๒๘	นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมเสริมการเรียนวิชา พระพุทธศาสนาทุกครั้ง					
๒๙	นักเรียนมีความสนใจในกิจกรรมการฝึกจิตภาวนาเพื่อ ทำให้จิตสงบ					
๓๐	นักเรียนชอบกิจกรรมการสวดมนต์เพื่อขัดเกลาจิตใจ					
๓๑	นักเรียนรู้สึกพอใจที่ครูจัดกิจกรรมให้นักเรียนมีส่วนร่วม ในการอภิปรายซักถามในชั้นเรียน					
๓๒	นักเรียนรู้สึกพอใจที่ครูการจัดกิจกรรมด้วยการพา นักเรียนไปศึกษานอกสถานที่					

ข้อ	การจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา	ระดับความคิดเห็น				
		๕	๔	๓	๒	๑
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
	๕. ด้านการการวัดและประเมินผล					
๓๓	ครูได้มีการวัดผลและประเมินผลก่อนและหลังเรียนทุกหน่วยการเรียนรู้					
๓๔	การวัดผลประเมินผลครูได้เน้นความรู้ความเข้าใจมากกว่าความจำ					
๓๕	ครูวัดและประเมินผลตรงตามเนื้อหาที่เรียน					
๓๖	นักเรียนได้นำผล การประเมินของครูไปแก้ไขปรับปรุงการเรียนของตนเองอย่างต่อเนื่อง					
๓๗	ครูมีการประเมินผลระหว่างเรียนรู้เป็นระยะ ๆ ด้วยการถามให้นักเรียนแสดงความคิดเห็น					
๓๘	ครูมีการทดสอบความรู้ได้หลากหลายหลายวิธี เพื่อพัฒนาการเรียนการสอน					
๓๙	ครูแบ่งกลุ่มให้นักเรียนทำงานและประเมินการทำงาน ของนักเรียนเสมอ					
๔๐	ครูแจ้งผลการวัดและประเมินให้นักเรียนทราบทุกครั้ง					

ตอนที่ ๓ ปัญหาอุปสรรค และ ข้อเสนอแนะในการจัดการเรียนการสอนวิชา
พระพุทธศาสนาในโรงเรียนมัธยมคำเตยอุบลรัตน์ อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม
คำชี้แจง โปรดระบุปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะตามที่เห็นสมควร

๑. เนื้อหาการเรียน

ปัญหาอุปสรรค	ข้อเสนอแนะ
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....

๒. ด้านกระบวนการเรียน

ปัญหาอุปสรรค	ข้อเสนอแนะ
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....

๓. ด้านสื่อการเรียน

ปัญหาอุปสรรค	ข้อเสนอแนะ
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....

๔. ด้านกิจกรรมการเรียน

ปัญหาอุปสรรค	ข้อเสนอแนะ
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....

๕. ด้านการการวัดและประเมินผล

ปัญหาอุปสรรค	ข้อเสนอแนะ
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....

ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย เรื่อง การจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา
โรงเรียนมัธยมคำเตยอุบลรัตน์ อำเภอเมือง จังหวัดนครพนมประกอบด้วย

๑. รศ.พิเศษ ดร.วิชา หุ่นวิไล

ผู้ทรงคุณวุฒิประจำโครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๒. ดร.ศุภีพร เสวคพงษ์

ผู้ทรงคุณวุฒิประจำโครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๓. ผศ.ดร.สมชัย ศรีนอก

อาจารย์ประจำคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๔. ผศ.ดร.อินตา ศิริวรรณ

อาจารย์ประจำคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๕. ผศ.ดร.สิน งามประโคน

อาจารย์ประจำคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ที่ ศธ ๖๑๐๓.๓/ ๐๗๔

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอรังน้อย

จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐

โทร. ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔

๑ กันยายน ๒๕๕๖

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เรียน รศ.พิเศษ ดร.วิชชุดา หุ่นวิไล

ด้วย พระสำเร็จ ฉายา สิริธมโม รหัสประจำตัว ๕๕๐๑๔๐๒๓๔๖ นิสิตปริญญาโท
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย กำลังทำวิจัยเรื่อง “การจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาโรงเรียนมัธยม
คำเตยอุบลัมภ์ อำเภอมือง จังหวัดนครพนม” เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร ดังกล่าว
ตั้งนั้นทางโครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ
ที่ให้คำแนะนำอันเป็นประโยชน์ต่อการสร้างเครื่องมือ ในการทำวิจัยของนิสิตได้เป็นอย่างดี

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาและให้ความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือวิจัย
ดังกล่าวและทางโครงการหลักสูตรฯขอขอบคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

เรียนมาด้วยความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการบริหารการศึกษา

บัณฑิตศึกษา คณะครุศาสตร์

โทรศัพท์ ๐๒-๘๘๒-๓๑๕๔ ต่อ ๒๑๐๕

ที่ ศธ ๖๑๐๓.๓/ ๐๗๔

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอลำไทร

จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐

โทร. ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔

๑ กันยายน ๒๕๕๖

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เรียน ดร.ศุทธิพร เสวคพงษ์

ด้วย พระสำเร็จ ฉายา สิริธมโม รักษาสงฆกรรม ๕๕๐๑๔๐๒๓๔๖ นิสิตปริญญาโท
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย กำลังทำวิจัยเรื่อง “การจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาโรงเรียนมัธยม
คำเตยอุบลรัตน์ อำเภอมือง จังหวัดนครพนม” เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร ดังกล่าว
ตั้งนั้นทางโครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ
ที่ให้คำแนะนำอันเป็นประโยชน์ต่อการสร้างเครื่องมือ ในการทำวิจัยของนิสิตได้เป็นอย่างดี

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาและให้ความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือวิจัย
ดังกล่าวและทางโครงการหลักสูตรฯขอขอบคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

เรียนมาด้วยความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการบริหารการศึกษา

บัณฑิตศึกษา คณะครุศาสตร์

โทรศัพท์ ๐๒-๘๘๒-๓๑๕๔ ต่อ ๒๑๐๕

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน ภาควิชาบริหารการศึกษาและกิจการคณะสงฆ์ คณะครุศาสตร์ มจร. โทร ๐๘๔-๑๐๔-๔๒๗๓

ที่ ศธ ๖๑๐๓.๓ / ๓๗๒ วันที่ ๑ กันยายน ๒๕๕๖

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เรียน ผศ.ดร.สมชัย ศรีนอก

ด้วย พระสำเร็จ ฉายา สิริธมโม รัตสปรจำตัว ๕๕๐๑๔๐๒๓๔๖ นิสิตปริญญาโท
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย กำลังทำวิจัยเรื่อง “การจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาโรงเรียนมัธยม
คำเตยอุปถัมภ์ อำเภอมือง จังหวัดนครพนม” เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร ดังกล่าว
ตั้งนั้นทางโครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ
ที่ให้คำแนะนำอันเป็นประโยชน์ต่อการสร้างเครื่องมือ ในการทำวิจัยของนิสิตได้เป็นอย่างดี

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาและให้ความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือวิจัย
ดังกล่าวและทางโครงการหลักสูตรฯขอขอบคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

เรียนมาด้วยความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการบริหารการศึกษา

บัณฑิตศึกษา คณะครุศาสตร์

โทรศัพท์ ๐๒-๘๘๒-๓๑๕๔ ต่อ ๒๑๐๕

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน ภาควิชาบริหารการศึกษาและกิจการคณะสงฆ์ คณะครุศาสตร์ มจร. โทร ๐๘๔-๑๐๔-๔๒๗๓

ที่ ศธ ๖๑๐๓.๓ / ๓๗๒ วันที่ ๑ กันยายน ๒๕๕๖

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เรียน ผศ.ดร.อินดา ศิริวรรณ

ด้วย พระสำเร็จ ฉายา สิริธมโม รักษาสงฆวิมลเถร ๕๕๐๑๔๐๒๓๔๖ นิสิตปริญญาโท
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย กำลังทำวิจัยเรื่อง “การจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาโรงเรียนมัธยมคำเตย
อุปถัมภ์ อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม” เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร ดังกล่าว ตั้งนั้น
ทางโครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถที่ให้
คำแนะนำอันเป็นประโยชน์ต่อการสร้างเครื่องมือ ในการทำวิจัยของนิสิตได้เป็นอย่างดี

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาและให้ความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือวิจัย
ดังกล่าวและทางโครงการหลักสูตรฯขอขอบคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

เรียนมาด้วยความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการบริหารการศึกษา

บัณฑิตศึกษา คณะครุศาสตร์

โทรศัพท์ ๐๒-๘๘๒-๓๑๕๔ ต่อ ๒๑๐๕

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน.....ภาควิชาบริหารการศึกษาและกิจการคณะสงฆ์ คณะครุศาสตร์ มจร. โทร ๐๘๔-๑๐๔-๔๒๗๓
 ที่.....ศธ ๖๑๐๓.๓ / ๓๗๒.....วันที่.....๑ กันยายน ๒๕๕๖
 เรื่อง.....ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....

เรียน ผศ.ดร.สิน งามประโคน

ด้วย พระสำเร็จ ฉายา สิริธมโมร หัสประจำตัว ๕๕๐๑๔๐๒๓๔๖ นิสิตปริญญาโท
 หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราช
 วิทยาลัย กำลังทำวิจัยเรื่อง “การจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาโรงเรียนมัธยมคำเตย
 อุดมภ์ อำเภอมือง จังหวัดนครพนม” เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร ดังกล่าว ตั้งนั้น
 ทางโครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถที่ให้
 คำแนะนำอันเป็นประโยชน์ต่อการสร้างเครื่องมือ ในการทำวิจัยของนิสิตได้เป็นอย่างดี

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาและให้ความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือวิจัย
 ดังกล่าวและทางโครงการหลักสูตรฯขอขอบคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

เรียนมาด้วยความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย)
 ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
 สาขาวิชาการบริหารการศึกษา

บัณฑิตศึกษา คณะครุศาสตร์

โทรศัพท์ ๐๒-๘๘๒-๓๑๕๔ ต่อ ๒๑๐๕

ภาคผนวก (ค)
หนังสือติดต่อหน่วยงานราชการ
เพื่อขออนุญาตแจกแบบสอบถาม

ที่ ศธ ๖๑๐๓.๓/ ๑๓๕

คณะครุศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วัดศรีสุदारาม บางขุนนนท์ กรุงเทพฯ ๑๐๗๐๐
โทร. / ๐๒-๘๘๒-๓๑๕๔ ต่อ ๒๑๐๕

๓๑ ตุลาคม ๒๕๕๖

เรื่อง ขออนุญาตแจกแบบสอบถามเพื่อทดสอบเครื่องมือวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนศรีโคตรบูรณ์

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม จำนวน ๓๐ ชุด

ด้วย พระสำเร็จ ฉายา สิริธมโม รหัสประจำตัว ๕๕๐๑๔๐๒๓๔๖ นิสิตปริญญาโท
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย กำลังทำวิจัยเรื่อง “การจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาโรงเรียน
มัธยมคำเตยอุบลรัตน์ อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม” เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ดังกล่าว

ในการนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลเพื่อทดสอบเครื่องมือวิจัยประกอบการทำ
วิทยานิพนธ์ และทางโครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับการอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี
จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการ มา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาและให้ความอนุเคราะห์

เรียนมาด้วยความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุทธพงษ์ ศรีวชัย)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

บัณฑิตศึกษา คณะครุศาสตร์

โทรศัพท์ ๐๒-๘๘๒-๓๑๕๔ ต่อ ๒๑๐๕

ที่ ศธ ๖๑๐๓.๓/ ๑๕๕

คณะกรรมการ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วัดศรีสุทธาราม บางขุนนนท์ กรุงเทพฯ ๑๐๗๐๐
โทร. / ๐๒-๘๘๒-๓๑๕๔ ต่อ ๒๑๐๕

๗ พฤศจิกายน ๒๕๕๖

เรื่อง ขออนุญาตแจกแบบสอบถามเพื่อวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดบางนานอก

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม จำนวน ๒๒๗ ชุด

ด้วย พระสำเร็จ ฉายา สิริธมโม รหัสประจำตัว ๕๕๐๑๔๐๒๓๔๖ นิสิตปริญญาโท
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย กำลังทำวิจัยเรื่อง “การจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาโรงเรียน
มัธยมคำเตยอุปถัมภ์ อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม” เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ดังกล่าว

ในการนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลเพื่อวิจัยประกอบการทำวิทยานิพนธ์ และทาง
โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลง
กรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับการอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความ
เอื้อเฟื้อทางวิชาการ มา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาและให้ความอนุเคราะห์

เรียนมาด้วยความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการบริหารการศึกษา

บัณฑิตศึกษา คณะครุศาสตร์

โทรศัพท์ ๐๒-๘๘๒-๓๑๕๔ ต่อ ๒๑๐๕

ภาคผนวก (ง)
ผลการตัดสินความสอดคล้อง (IOC)

ผลการหาดัชนีความสอดคล้อง (IOC)

ผลการตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content Validity) เกี่ยวกับแบบสอบถาม การวิจัยเรื่อง “การจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาโรงเรียนคำเตยอุปถัมภ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๒ (จังหวัดนครพนม - มุกดาหาร)” โดยผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหา

การให้คะแนนแบบสอบถามมีเกณฑ์ดังนี้

- + ๑ รู้สึกแน่ใจว่าแบบสอบถามข้อนั้นสามารถวัดได้ตรงตามจุดประสงค์
- ๐ รู้สึกไม่แน่ใจว่าแบบสอบถามข้อนั้นสามารถวัดได้ตรงตามจุดประสงค์
- ๑ รู้สึกแน่ใจว่าแบบสอบถามข้อนั้นไม่สามารถวัดตรงตามจุดประสงค์

ผลการพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญในแต่ละข้อไปหาค่าดัชนีความเที่ยงตรงตามเนื้อหาและค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ระหว่างแบบสอบถามกับจุดประสงค์ โดยมีสูตรคำนวณดังนี้

$$\text{สูตร } IOC = \frac{\sum R}{N}$$

เมื่อ IOC แทน ดัชนีความสอดคล้องระหว่างแบบสอบถามกับจุดประสงค์

$$\sum R \text{ แทน ผลรวมคะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ}$$

$$N \text{ แทน จำนวนผู้เชี่ยวชาญ}$$

โดยการแปลความคือ ถ้า $IOC \geq 0.5$ แสดงว่าแบบสอบถามข้อนั้นวัดวัตถุประสงค์ข้อนั้นจริง

ถ้า $IOC < 0.5$ แสดงว่าแบบสอบถามข้อนั้นไม่วัดวัตถุประสงค์ข้อนั้น

ชื่อผู้เชี่ยวชาญ

จำนวน ๕ ท่าน ประกอบด้วย

- ๑ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อินดา ศิริวรรณ
- ๒ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สิน งามประโคน
- ๓ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมชัย ศรีนอก
- ๔ รศ.พิเศษ ดร.วิษชุด หุ่นวิไล
- ๕ ดร. ศุภีพร เศวตพงษ์

ข้อที่	ความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ					รวม ΣR	ค่า IOC	แปลผล
	ผู้เชี่ยวชาญคนที่ ๑	ผู้เชี่ยวชาญคนที่ ๒	ผู้เชี่ยวชาญคนที่ ๓	ผู้เชี่ยวชาญคนที่ ๔	ผู้เชี่ยวชาญคนที่ ๕			
๑	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓	๐	๑	๑	๑	๐	๓	๐.๖๐	ใช้ได้
๔	๐	๑	๑	๑	๑	๔	๐.๘๐	ใช้ได้
๕	๐	๑	๐	๑	๑	๓	๐.๖๐	ใช้ได้
๖	๑	๑	๐	๑	๐	๓	๐.๖๐	ใช้ได้
๗	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๘	-๑	๑	๑	๑	๑	๓	๐.๖๐	ใช้ได้
๙	๑	๑	๐	๑	๑	๔	๐.๘๐	ใช้ได้
๑๐	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๑	๑	๑	๐	๑	๑	๔	๐.๘๐	ใช้ได้
๑๒	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๓	๑	๑	๐	๑	๐	๓	๐.๖๐	ใช้ได้
๑๔	๐	๑	๑	๑	๑	๔	๐.๘๐	ใช้ได้
๑๕	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๖	๑	๑	-๑	๑	๑	๓	๐.๖๐	ใช้ได้
๑๗	-๑	๑	๑	๑	๑	๓	๐.๖๐	ใช้ได้
๑๘	-๑	๑	๑	๑	๑	๓	๐.๖๐	ใช้ได้
๑๙	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒๐	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒๑	๐	๑	๑	๑	๑	๔	๐.๘๐	ใช้ได้
๒๒	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒๓	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒๔	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้

ข้อที่	ความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ					รวม ΣR	ค่า IOC	แปลผล
	ผู้เชี่ยวชาญคนที่ ๑	ผู้เชี่ยวชาญคนที่ ๒	ผู้เชี่ยวชาญคนที่ ๓	ผู้เชี่ยวชาญคนที่ ๔	ผู้เชี่ยวชาญคนที่ ๕			
๒๕	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒๖	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒๗	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒๘	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒๙	๑	๑	๑	๑	๐	๔	๐.๘๐	ใช้ได้
๓๐	๐	๑	๑	๑	๑	๔	๐.๘๐	ใช้ได้
๓๑	๐	๑	๑	๑	๑	๔	๐.๘๐	ใช้ได้
๓๒	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓๓	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓๔	๑	๑	๐	๑	๑	๔	๐.๘๐	ใช้ได้
๓๕	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓๖	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓๗	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓๘	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓๙	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๔๐	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้

ประวัติผู้วิจัย

- ชื่อ : พระสำเร็จ สิริธมโม (ดวงบุปผา)
- เกิด : ๑๐ ตุลาคม ๒๕๒๙
- สถานที่เกิด : บ้านยางสาว เมืองสุขุมา แขวงจำปาสัก (ส ป ป ลาว.)
- การศึกษา : นักธรรมเอก สำนักเรียน วัดปัจฉิมาวาส อำเภอเรณูนคร จังหวัดนครพนม
มัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนมัธยมศึกษาตอนตลาด เมืองจำปาสัก แขวง
จำปาสัก ส ป ป ลาว
- พุทธศาสตรบัณฑิต (พธ.บ.) คณะครุศาสตร์ สาขาสังคมศึกษา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครพนม พ.ศ. ๒๕๕๕
- อุปสมบท : วันที่ ๓๑ เดือน มกราคม พ.ศ. ๒๕๕๐
- สังกัด : วัดบ้านธาตุสามปลาง เมืองสุขุมา แขวงจำปาสัก
- หน้าที่การงาน :
- เข้าศึกษา : วันที่ ๖ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๕๕
- สำเร็จการศึกษา :
- ที่อยู่ปัจจุบัน : วัดใหม่ทองเสน ถนนนครไชยศรี เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร ๑๐๓๐๐
โทร. ๐๘ ๕๓๐ ๑๙๔ ๗๕